

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

Lenka Copková

Studijní obor: Pedagogika – veřejná správa

Odlišnost jako kulturní a sociální jev
-
**Rozdíly v životním stylu a hodnotách obyvatel Znojemska
a Prostějovska v závislosti na dějinných událostech
a geografické poloze**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené bibliografické a elektronické zdroje.

Olomouc 11. dubna 2013

Na tomto místě bych chtěla velmi poděkovat PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D. za odborné vedení, vstřícný přístup a cenné rady, které mi poskytla při psaní této bakalářské práce.

Také upřímně děkuji své rodině za trpělivost a stálou podporu.

OBSAH

OBSAH.....	4
Úvod.....	5
1 Znojensko	7
1.1 Vývoj od pravěku do období napoleonských válek	7
1.2 Vývoj v 19. století.....	8
1.3 Počátek 20. století.....	9
1.4 Rok 1918	10
1.5 Vývoj v letech 1919 – 1938	12
1.6 Vývoj v letech 1939 – 1945 – Druhá světová válka	15
1.7 Vývoj v letech 1945 – 1948 – Poválečná léta	19
1.8 Období 1948 - 1989	25
1.9 Období od roku 1989 do současnosti.....	26
2 Prostějovsko.....	28
2.1 Vývoj od pravěku do období napoleonských válek	28
2.2 Vývoj v 19. století.....	33
2.3 Počátek 20. století.....	35
2.4 Rok 1918	35
2.5 Vývoj v letech 1919 – 1938	36
2.6 Vývoj v letech 1939 – 1945 Druhá světová válka	37
2.7 Vývoj v letech 1945 - 1948 – Poválečná léta	40
2.8 Období 1948 - 1989	42
2.9 Období od roku 1989 do současnosti.....	43
3 Praktická část – kvantitativní výzkum	45
3.1 Výzkumná metoda	45
3.2 Popis zkoumaného vzorku.....	46
3.3 Otázky a jejich vyhodnocení	46
3.4 Shrnutí.....	51
Závěr	54
Seznam použitých zdrojů a literatury	
Seznam příloh a grafů	

Úvod

*„Šťasten ten, komu se dostalo poznání příčiny věci.“
Vergilius*

Téma předkládané bakalářské práce bylo zvoleno z ryze osobních důvodů. Narodila jsem se ve Znojmě a žila jsem tam zhruba do svých dvaceti let. Poté jsem se provdala do Prostějova, kde žiji již více než 25 let. Tato města jsou od sebe vzdálena pouhých 130 km, ale já po celou dobu vnímám společenské odlišnosti mezi oběma regiony. Jsou velmi těžce popsatelné, přesto však zcela zřetelné. Prostřednictvím této práce se je pokusím nejen zmapovat, ale také pochopit a vysvětlit jejich příčiny.

Formulace výzkumného problému tedy zní: **Proč jsou mezi obyvateli v relativně málo geograficky vzdálených lokalitách poměrně velké rozdíly v životním stylu a vyznávaných hodnotách?**

Cílem práce je zjistit a popsat, jaký vliv na zkoumané skutečnosti měly dějinné události 19. a 20. století a geografická poloha obou oblastí. Zejména pro válečné, meziválečné a poválečné období rozklíčovat rozhodující vlivy polohy v pohraničí versus ve vnitrozemí. Domnívám se totiž, že životní styl současných obyvatel nejvíce formovaly právě tyto faktory.

Tato práce si neklade za cíl exaktně mapovat stavy obyvatelstva v průběhu historie co do počtu a národnostního či etnického složení. Nemá být strohou statistikou, ale spíše sondou do života daných regionů.

Pro získání potřebných informací je zde použita kombinace metod. Základní teoretická východiska jsou čerpána z dostupné literatury a materiálů doporučených odborníky na regionální dějiny. Jako metodu sběru dat pro praktickou část jsem zvolila metodu dotazníkového šetření.

Práce je členěna do dvou částí.

V první, teoretické části, která se skládá se dvou kapitol, jsou popisována východiska, tj. historický vývoj osídlení obou zkoumaných oblastí. U obou oblastí se zaměřuji zejména na složení obyvatelstva a jeho proměny. Nejprve uvádím stručný nástin osídlení v celé známé historii, poté se podrobněji věnuji vývoji od 19. století do současnosti. Na Znojemsku jde především o soužití českého a německého obyvatelstva, poválečný odsun Němců a dosídlení uvolněného prostoru.

Na Prostějovsku mapuji kromě soužití Čechů s Němci také vliv židovské komunity. U obou lokalit se pak zaměřuji na důsledky pádu železné opony.

V druhé části, v kapitole třetí, provádím vyhodnocení výzkumného šetření. Kapitola se skládá z popisu výzkumné metody, vymezení zkoumaného vzorku, rozboru jednotlivých otázek a jejich vyhodnocení formou podrobného komentáře. Přílohou této kapitoly jsou formuláře dotazníků a grafy přehledně znázorňující skutečnosti, které vyplývají z provedeného šetření.

1 Znojensko

Znojensko je pro účely této práce vymezeno jako území, na kterém se v rámci územního členění rozkládá okres Znojmo. Oblast Znojemska patří do Jihomoravského kraje a je jeho nejjižnější součástí. Sousedí se čtyřmi okresy, které se nacházejí ve třech krajích. Na západě je to Jindřichohradecko (Jihočeský kraj), na severozápadě Třebíčsko (kraj Vysočina), na severovýchodě okres Brno – venkov a na východě Břeclavsko (oba Jihomoravský kraj). Na jižní straně je Znojensko vymezeno státní hranicí s Rakouskem. Rozloha sledovaného území činí 1590,5 km² a podle údaje z roku 2012 zde žije 113 288 obyvatel. Znojensko je složeno ze 144 obcí, z nichž 5 je měst a 9 městysů (www.czso.cz).

V této kapitole nastíníme stručný vývoj Znojemska od pravěku až po současnost. Podrobněji se zaměříme na dobu obou světových válek a jim časově přílehlé období, s důrazem zejména na migraci obyvatelstva po druhé světové válce.

1.1 Vývoj od pravěku do období napoleonských válek

Kováčik (2007) uvádí že, na jižní Moravě a tedy i na území nynějšího města Znojma, zejména pak jeho části Hradiště, žili lidé již od pravěku. Dokládají to četné archeologické nálezy. První doložené osídlení je keltské, a keltského původu je údajně i jméno řeky Dyje (Janků, 2006). Kováčik (2007) dále píše, že největšího rozmachu dosáhlo toto území v době staroslovanské. Jednoznačně je doloženo osídlení Slovy v 8. století. V té době vzniklo na ostrohu nad údolím řeky Dyje rozsáhlé a dobře opevněné hradiště, které se stalo ve velkomoravském období výrobním, správním, vojenským a patrně i náboženským centrem tehdejšího Znojemska. Autor však upozorňuje, že postupně začal význam Hradiště upadat, a poté, co bylo v 10. století dobyto Maďary, převzal jeho roli hrad Znojem. Ten byl založen v 11. století na protější kopci Přemyslovským knížetem Břetislavem.

Po Břetislavově smrti se stalo Znojmo sídlem přemyslovské dynastie Konrádovců, kteří dokonce razili vlastní mince, a Znojensko bylo ustanoveno jedním z moravských údělných knížectví. Podle Havlíka (1956) je významným mezníkem rok 1226, kdy král Přemysl Otakar I. povýšil Znojmo na královské město. Učinil tak zejména proto, aby na jižní hranici chránil své území před vpády jiných

národů, zejména z Rakous. Paradoxně však v následujícím období, tedy od 13. století, postupně začali do znojemského regionu přicházet Němci. Dokonce sám Přemysl Otakar I. s nimi přímo ve Znojmě projednával důležité politické otázky. Přibývalo různých názvů v němčině a Němci se také zapojovali do veřejného života. Přesto však město zůstávalo převážně české, čeština byla úředním jazykem a česká národnost nebyla nijak potlačována. Německý a rakouský vliv byl však velmi znát ve vztahu k husitství. Jednou z moravských bašt tohoto hnutí sice byly nedaleké Jevišovice, samotné Znojmo ale bylo naopak zcela oddáno císaři Zikmundovi. Tento poslední Lucemburk zde však paradoxně našel svou smrt. Stalo se tak na dnešním Dolním náměstí, 9. prosince 1437. Událost zde dnes připomíná pamětní dlaždice přesně na místě Zikmundova skonu (Janků, Svoboda, 1994).

Jak dále upozorňuje Havlík (1956), větší změny nastaly v době pobělohorské, a zejména po třicetileté válce. Do města začali přicházet německí řemeslníci, neboť spatřovali ve vzniknuvším pevném cechovním zřízení dobré vyhlídky pro uplatnění svých řemesel a šance na dobré výdělky. I když byla čeština stále úředním jazykem, příliv německého obyvatelstva způsobil, že město získávalo stále více německý ráz. O formální potvrzení tohoto stavu se postaral v 18. století císař Josef II. Vystoupil proti českému právu ve městě a dosáhl jeho okleštění. Došlo také k první cenзуře tiskovin vydávaných v české tiskárně a majiteli byla dokonce odňata koncese. V následujících sto letech prožilo město převratné válečné události a přes jeho území prošla vojska pruská, rakouská, a v době napoleonských válek i Rusové a Francouzi.

1.2 Vývoj v 19. století

Peřinka (1904) uvádí, že napoleonské války se do dějin Znojemska nejnvýrazněji zapsaly dvěma událostmi. Bitvou u obce Milifron (nynější obec Dyje), která se odehrála v červenci roku 1809, a dále následným dojednáním příměří v nedalekých Příměticích, kde se nacházel Napoleonův hlavní stan. Autor dále píše, že za bouřlivého roku 1848 nedošlo ve Znojmě k žádným výrazným revolučním projevům, a tak se město rozhodl navštívit na své cestě z Vídně do Olomouce dokonce císař Ferdinand I. Dobrotivý.

Keremidský (1992) uvádí, že v roce 1860 došlo ke zrušení Znojemského kraje a k následnému vytvoření okresního hejtmanství. Dne 20. ledna 1867 se městu Znojmu dostalo vlastního statutu, čímž se stalo samosprávným a nezávislým.

Ke slovu se ve stále větší míře dostávali Němci a česká menšina začala ztrácet poslední pozice ve městě. V roce 1869 se dokonce převážně německý magistrát vzdal titulu královského města, aby tak odmítl historickou souvislost Znojma s českým královstvím. „*Hledáme-li dnes v problematice česko-německých vztahů souvislost a vinu či trest na jedné i druhé straně, musíme poznamenat zcela zákonitě, že neexistuje jen rok 1938 a 1945, ale také rok 1869.*“ (Keremidský, 1992, s.13). Znojmo se tak stávalo pod vlivem německé většiny již zcela německým městem. Nešlo však o to, čím národ má ve městě převahu, ale jestli nejsou práva menšin nějakým způsobem omezována. Můžeme tedy konstatovat, že od poloviny 19. století začaly česko-německé vztahy, které fungovaly od vrcholného středověku, zřetelně chladnout.

Blaha (2005) uvádí, že se vytvořila ostrá národnostní fronta a docházelo k častým národnostně motivovaným konfrontacím. Zdůrazňuje, že polarizace vztahů mezi občany – příslušníky obou národností podnítila vznik národnostních spolků. Nejprve Němci založili Deutscher Bürgerverein a vzápětí, jako reakce na tento krok, vznikla na jaře roku 1870 Znojmská Beseda. Šlo o první český spolek ve Znojmě, který si kladl za cíl vyburcovat národní uvědomění a napomáhat v německém prostředí všemu českému. Zakladatelem spolku byl notář Jan Vlk – všestranná kulturní osobnost s velkým smyslem pro vlastenectví. V čele Besedy stál od jejího založení až do své smrti v roce 1896. Pětatřicet let Vlk formoval ve Znojmě český politický, kulturní a společenský život. Od liberálních Němců se mu dostalo posměšně myšleného označení *notorický Čech* a lze s mírnou nadsázkou konstatovat, že ho beze zbytku naplnil (Blaha, 2005).

1.3 Počátek 20. století

Na počátku 20. století měl na česko-německé soužití vliv i blížící se konec Rakouska-Uherska. Křen (1990) uvádí, že zatímco v Čechách se nebyly znesvářené národnosti schopny dohodnout, na Moravě byly obě strany ochotny přistoupit na částečné kompromisy. Tak mohlo v roce 1905 dojít k tzv. Moravskému vyrovnání. Šlo o soubor čtyř zákonů, které zrovnoprávňovaly obyvatele obou národností. Stanovily nový volební řád a pravidla pro užívání obou zemských jazyků. Školské úřady byly na jejich základě rozděleny podle národnostního klíče. Napětí a negativní nálady však přetrvávaly a po zahájení první světové války značně zesílily. Snahy Němců o podmanění si českých zemí nabyly drastických rozměrů.

Od roku 1915 se v českých zemích šíří atmosféra slídění a udávání, otvírání dopisů, honba na učitele a akademickou inteligenci, na Sokol, na panslavismus. Češi se stali zkušebním kamenem nového kurzu. Začalo se s likvidací jejich jazykových vymožeností, v administrativě je znovu zaváděna němčina, česká úřednická država se zkracuje (zejména na vedoucích místech místodržitelství, politických úřadů, soudů a policie byli Češi nahrazováni Němci), rozpouštěny a zakazovány jsou národní organizace a spolky. Křen (1990, s. 260) doslova píše „*Odluka obou národností se prohlubovala a přenášela se stále víc i do nepolitické sféry občanské každodennosti – soukromých styků mezi Čechy a Němci v těchto letech ubývá, narůstá (a propaguje se) aktivní nechuť k druhému jazyku, přestávají kulturní kontakty, společný sportovní podnik je raritou, kostely se dělí podle národností, ba i hospody se člení na lokály české a německé, každý s vlastním národním pivem*“.

Podle Maleny (1995) nevykazovala v té době situace na Znojemsku žádné významné výkyvy. Česko-německé vztahy byly dlouhodobě napjaté a Češi byli stále v menšině. Počet obyvatel obou národností se měnil jen mírně, v závislosti na přirozené migraci, běžné na národnostně smíšeném území. Určité působení vědomého germanizačního úsilí i spontánního odnárodnovacího tlaku německé většiny ale nelze opomíjet. Zdá se, že zvláště v prvním desetiletí 20. století vliv těchto faktorů na národnostní složení vzrůstal. Svědčí o tom i konstatování moravského vlastivědného badatele F. V. Peřinky (1904, s.28, 2008): „*Až po nynější století nevedl se však nikde, tedy ani na Znojemsku, národní boj v rozměrech a s těmiže hesly a plány, jako nyní. Byla to jakási fluktuace, kterou pozorujeme všude, kde stýkají se dvě různé národnosti. Dnešního dne má se věc jinak, bohužel, že docela jinak, čímž také boj tento jest přiostrhován.*“ Poměr počtu obyvatel hlásících se k české a německé národnosti (či přesněji k té které obcovací řeči) se však mezi lety 1880 – 1910 výrazně neměnil (Malena, 1995). Zřetelné změny přišly až v souvislosti s první světovou válkou a zejména s jejím koncem, v němž zaniká podunajská monarchie a region se stává součástí nové Československé republiky (Křen, 1990).

1.4 Rok 1918

Ani prohraná válka německému vedení města nebránila v pokračování plánů na územní uspořádání oblasti podle jeho představ. Poté, co prezident Wilson vystoupil se svým prohlášením o sebeurčení, zahájili Němci akce, které měly vyústit v získání celé jižní Moravy. Začátkem října 1918 se němečtí říšští poslanci poprvé

zmínili o tom, že počítají s vytvořením tzv. Deutsch – Mähren, přičemž věřili ve spojení s německým Rakouskem. Do situace však zasáhl 28. říjen 1918 a následný vznik Československé republiky. Zpráva o vyhlášení samostatnosti dorazila do města až 29. října ve 14 hodin 30 minut. Zprávu rozšířil Lidový deník, který referoval o převzetí moci v Praze Národním výborem (NV). Ve Znojmě byl NV ustanoven ve večerních hodinách 30. října 1918. Stalo se tak v baště češství – výše zmíněné Besedě. Německé zastupitelstvo města však nové poměry odmítalo. Došlo tak k vynucenému paradoxu – město mělo najednou dvojí vedení. Na straně jedné český Národní výbor a na straně druhé německé hejtmanství spolu se zastupitelstvem (Keremidský, 1992).

Členové NV vydali 31. října prohlášení, jímž německé straně vznik výboru oficiálně oznamovali. Německá městská rada však nevezala jejich prohlášení vůbec na vědomí. Naopak, sama vyhlásila vládě nového státu odboj, čímž se mu postavila na odpor. Organizátorem tohoto vzdoru se, jak uvádí Ševčík (1968), stal znojemský továrník, rakouský státní rada a poslanec Oskar Teufel. Tento známý německý nacionalista však rozhodně nereprezentoval názor většiny německých obyvatel města. Převážná většina Němců si přála klid, mír a pořádek. Řádil hlad, chyběly nejen potraviny, ale také palivo pro nadcházející zimní období. To však Teufelovi poněkud unikalo. Na neděli 3. listopadu se rozhodl svolat do Znojma shromáždění všech devíti německých poslanců zvolených v jihomoravském pohraničí. Neúčast čtyř z nich však již signalizovala určitou nejednotnost Němců v dané otázce. Teufel byl zklamán, ale šance, že se stane jedním z vyvolených, a bude vládnout německé provincii, jej hnala vpřed. Na shromáždění poslanců došlo k očekávané události. Všichni přítomní se usnesli na vytvoření německého jihomoravského kraje (Deutsch – Südmährischer - Kreis) a toto území rovněž prohlásili za součást nového německého rakouského státu. Jižní Morava tak přišla o území o rozloze 1840 km² s celkovým počtem 173 000 obyvatel, v celkem osmi politických okresech a 195 obcích. Němci velice dobře věděli, že zákon o samostatnosti z 28. října neurčoval státní hranice, a mohli tak stále věřit ve svůj úspěch. Tuto víru ještě více umocnilo rozhodnutí dolnorakouského zemského sněmu z 5. listopadu 1918, které prohlásilo kraj Deutschsüdmähren za součást Dolního Rakouska. Z kapacitních důvodů se na tomto místě omezíme na stručné konstatování, že v následujícím měsíci probíhala nejrůznější jednání v Brně, Praze, Vídni, obě strany počítaly se svými ozbrojenými

jednotkami a věřily, že vývoj událostí vyústí právě v jejich prospěch. Konec této fáze nastal 16. prosince v šest hodin ráno, kdy za úplné tmy a husté mlhy došlo k obsazení všech důležitých objektů ve městě českými jednotkami a na Náměstí Svobody tak opět po staletích tábořilo české vojsko (Ševčík, 1968).

Ve městě se toho dne v pravé poledne ozvaly z cimbuří radniční věže fanfáry ze Smetanovy Libuše a odpoledne se konal velkolepý průvod ulicemi města. V 15 hodin vstoupili na půdu radnice zástupci NV a přečetli starostovi prohlášení, v němž zhodnotili celé období Deutschsüdmähren a vyzvali celé zastupitelstvo, aby se vzdalo svých funkcí. Starosta, kterým byl dr. Jindřich Homma, se ještě pokoušel vyjednávat a nabídl české straně účast v městské radě. Češi na tento návrh nepřistoupili a po několika dalších minutách se starosta vzdal svého úřadu. S ním tak současně učinilo i celé zastupitelstvo. Nutno říci, že k tomu dopomohla i netrpělivost davu čekajícího pod okny, ve kterém se začaly ozývat hlasy o možném použití vojenské síly (Keremidský, 1992).

Konec německé vlády ve městě oznámil jeden z členů NV, dr. Veleba, z oken radnice těmito slovy: „*Přátelé! Věc vyřízena, právu sjednán průchod, městská rada se vzdala, byl jmenován vládní komisař a bude sestavena správní komise. Dnes však již zachovejte klid a pořádek i vůči občanům druhé národnosti. Nazdar!*“ (Ochrana č. 1, 27.12.1918 in Keremidský, 1992, s. 29).

Takto tedy skončila veledůležitá kapitola v dějinách Znojma a Znojemska, která bezesporu významně přispěla do mozaiky mapující česko-německé vztahy v daném regionu.

1.5 Vývoj v letech 1919 – 1938

Rok 1919 probíhal ve Znojmě ve znamení snahy o stabilizaci poměrů. Keremidský (1992) píše, že hned na počátku roku, 9. ledna odpoledne, se na radnici konala historicky první veřejná schůze správní komise. Vládní komisař Michalica, který pocházel z Kroměříže a byl jmenován do funkce rozhodnutím československé vlády několik dnů před koncem roku 1918, zahájil schůzi nejprve česky a poté německy. Projednávaly se otázky hospodářského rozvoje města a národnostní problematika. Zatímco v prvním bodě nedošlo k téměř žádným neshodám, druhá část se ukázala jako velmi citlivá a problematická. K řešení bylo předloženo pět bodů: německé nápisy ve městě, bytová otázka, úřední jazyk ve městě, české školství

na Znojmsku a návrh zákazu přehlasování jedné národnosti druhou. Tento návrh byl ihned jednomyslně přijat (Ochrana č. 4, 16.1.1919 in Keremidský, 1992). Bytová otázka však byla velmi palčivá. Po obsazení města odmítla řada německých zaměstnanců složit slib věrnosti republice a vláda tedy musela povolat do města náhradu. Přicházející čeští zaměstnanci však neměli kde bydlet a řada z nich ještě dlouhou dobu přebývala na nádraží, v železničních vagoncích (Znojmsko č. 31, 27.7.1923 in Keremidský, 1992). V otázce úředního jazyka postupoval vládní komisař v souladu s nařízením vlády. Stanovil ve městě dvojjazyčnost, přičemž čeština měla být jazykem přednostním. To vyvolalo u části Němců bouři nevole. Nijak výrazně ji však neprojevovali, neboť v koutku duše stále doufali ve změnu hranic. Iluze byla podporována sérií článků, které v té době uveřejňoval deník Znamer Tagblatt. Keremidský (1992) uvádí, že se zde objevila např. *zaručená* informace o plánované výstavbě železnice pro německé obyvatelstvo z vnitrozemí, zprávy o prohlášení Jihlavy či Brna za rakouská města apod. Česká vláda tedy, ve snaze zabránit šíření lživých informací, raději pozastavila vydávání těchto německých novin. Přesto je známo, že Oskar Teufel plánoval na 4. březen 1919 spiknutí, které mělo vést k obsazení Znojma. K němu však nikdy nedošlo. Naopak se ve městě začal probouzet společenský a kulturní život a rychle se zde rozvíjelo i české školství.

Důležitým datem pro region je 10. září 1919, kdy byla v Saint Germain podepsána mírová smlouva mezi Rakouskem a Československem a hned následujícího dne zrušil rakouský parlament úřady krajských hejtmanů bývalých provincií (Peroutka, 2003). Nadešla etapa, kterou lze charakterizovat jako snahu o hospodářský, společenský a kulturní rozvoj Znojma a okolí, nyní již pevně začleněného do Československé republiky. Určitý spor vznikl kolem projednávání zákona o úředním jazyku. Po osvobození města dostali němečtí úředníci roční lhůtu k osvojení si českého jazyka. Část úředníků žádala o prodloužení lhůty a probíhala další jednání. Nakonec se všechny strany shodly na znění zákona, které uveřejnil list Znojmsko: „*Pro postup do vyšší třídy, jakož i pro setrvání na vedoucím místě, jest podmínkou znalost české a německé řeči pro potřebu služební.*“ (Znojmsko č. 3, 23.1.1920 in Keremidský, 1992, s. 43). Účinnost tohoto rozhodnutí nastala 1.5.1920. Ke stejnému datu také ukončil svou činnost Národní výbor a své poslání také splnila městská správní komise. Stalo se tak po parlamentních, obecních a senátních

volbách, které se konaly v průběhu dubna 1920, a v nichž na celé čáře zvítězily české strany. Výsledek voleb tak prokázal větší počet českého obyvatelstva ve městě, což nesli Němci nelibě a zaměřili svoji činnost alespoň na udržení hospodářské převahy. Keremidský (1992, s. 48) cituje německé noviny Znaimer Wochenblatt z 3.6.1920: „*Němci! Nenechejte přejít zděděný majetek vydobytý vašimi otci do cizáckých rukou! Střežte jej při prodeji a pronájmech!*“ . Movité německé rodiny držely v té době i několik domů najednou, a když je české úřady žádaly o pronájem pro své lidi, raději do volných bytů nastěhovali své neplnoleté potomky. Řada z nich ale posléze pochopila, že pro další společný život ve městě je třeba více tolerance. Postupně se situace uklidnila a dokonce se zanedlouho vypravila na návštěvu k prezidentu Masarykovi smíšená znojmská delegace. Vraceli se spokojeni, neboť prezidentovi velmi záleželo na stabilizaci poměrů v pohraničí a slíbil tedy městu zvláštní pomoc pro jeho další rozvoj. O tom, jak Masarykovi ležel na srdci klid a pořádek ve Znojmě svědčí i průběh jeho návštěvy 20.6.1924. Podle Drozdové (2010) zde promlouval k obyvatelům města střídavě v obou jazycích a nabádal k toleranci a spolupráci. Stručně řečeno, Němci změnili svůj přístup a pochopili, že bude i pro ně užitečné respektovat nové skutečnosti a hledat oboustranně přijatelné kompromisy. Postoj politiků se přenesl i do běžného života, což, jak uvádí Malena (1995), dokládá naprosto klidný průběh nacionalisticky tak lehce zneužitelných akcí, jako byl např. slavnostní průvod německé organizace Svaz zemědělců (BdL) městem nebo naopak legionářský sjezd.

Dosažená rovnováha však neměla trvat dlouho. Začátkem třicátých let ji začaly ohrožovat dva silné faktory. Rozsáhlá hospodářská krize a nástup Hitlera k moci. Ekonomické otřesy, a s nimi spojená ztráta jistot, vyvolaly politickou destrukci. Byly ožiovány pocity nespravedlnosti a křivdy. Jak upozorňuje Malena (1995), většinu Němců tak velmi snadno a rychle ovlivnily Hitlerovy plány obsahující přitažlivá radikální nacionalistická řešení, která slibovala východisko a vzestup všem soukmenovcům ve velkoněmecké jednotě. Zareagovali i sudetští Němci na Znojmsku. První místní skupina Henleinovy Sudetoněmecké vlastenecké fronty (SHF) byla založena v květnu 1934 ve Znojmě a brzy následovaly další. Přestože se někteří obyvatelé obou národností stále pokoušeli o spolupráci a společné protifašistické akce, vůle k soužití na obou stranách slábla a postupně došlo k nepřekonatelně hlubokému rozdělení obou národních společenství. Dokonale

to symbolizují prvomájové oslavy v roce 1938, které se konaly současně na dvou místech. Na Horním náměstí se sešlo asi deset tisíc lidí manifestujících proti fašismu a na obranu republiky, a ve stejném okamžiku se Dolní náměstí stalo místem shromáždění asi patnácti tisíc přívrženců nacistické ideologie. Obě náměstí přitom spojuje, či v tomto případě odděluje, jen asi dvě stě metrů dlouhá ulice.

1.6 Vývoj v letech 1939 – 1945 – Druhá světová válka

Vzápětí, v září roku 1938 nabraly události rychlý spád. Jak píše Havlík (1956), byla vyhlášena mobilizace, nastoupil strach z války, začaly přesuny velkého množství Němců do Rakouska a naopak Čechů, zejména žen a dětí do českého vnitrozemí. Docházelo i k drobným přestřelkám, ale ty ještě ve válečný konflikt nevyústily. Další osud znojemského okresu byl určen 5. října 1938, kdy bylo vymezeno páté okupační pásmo. Následujícího dne dorazila do Znojma zpráva, že 9. října bude město obsazeno a rozhlas oznámil průběh demarkační linie. V tom okamžiku nastal masový útěk Čechů do vnitrozemí. Lidé však neodcházeli jen z vlastního rozhodnutí. Například v příhraničním Šatově dostaly české rodiny, které zde neměly domovské právo před rokem 1918, lhůtu deset dnů na to, aby obec opustily. Znojmo bylo okupováno dopoledne 9. října a znojemští Němci bouřlivě vítali příchod „svých“. Byla tak završena jejich skrývaná touha po nacionální odvetě za rok 1918. Vrcholem německé euforie se stalo datum 26. října 1938, kdy Znojmo osobně navštívil Adolf Hitler. Malena (1995, s. 46) cituje slova německého autora J. Pospischila: „*osvoboditel a vůdce, stvořitel Velkoněmecké říše, přijel osobně, aby jižní Moravu přivinul ke svému zlatému srdci*“. Hitlerovu návštěvu podrobněji popisuje Kudláček (2007). Uvádí, že první zastávkou byla obec Šatov, kde si vůdce prohlédl bývalé československé hraniční opevnění. Na zdejším bunkru pro něj museli předem zbudovat lávku, aby z ní mohl pronést *improvizovaný* projev. Pak již jeho cesta pokračovala přímo do Znojma, kde na něj na *jeho* náměstí čekalo více než 15 000 Němců. Byla zde pro něj postavena tribuna, ze které pronesl jeden ze svých typických plamenných projevů. Poté se Hitler s doprovodem odebral na radnici. Zde pro něj byly připraveny dary, které měly dokumentovat historickou přítomnost Germánů v tomto prostoru. Dary jej však nezaujaly a tak mohly tyto vzácné předměty – archeologické nálezy – zůstat ve Znojmě. Starostou byl v té době Němec Erich Haase, jehož příjmení se vůdci nezdálo dostatečně německé. Na rozloučenou tak starostu okamžitě odvolal. Novým starostou byl následně jmenován člen SdP

Rudolf Urban z Jaroslavic.

Němci byli nadšeni a neuvěřitelně rozvášněni. Od prvních okamžiků okupace dávali jasně najevo své představy o dalším soužití. Čechy i znojemské Židy ponižovali, a to nejen slovně, ale i fyzicky, o místo přišli téměř všichni čeští úředníci a někteří z nich spáchali sebevraždu. Židé byli vyvezeni z města zcela bez prostředků a jejich synagoga byla vypálena a později stržena. Nacisté útočili na vše, co připomínalo předmnichovskou republiku a českou státnost vůbec. Ničili české vlajky, sochy českých velikánů, jako byli sv. Václav nebo J. A. Komenský. Dokonce se snažili dokázat původnost německého osídlení celé oblasti svým výkladem románských fresek ve znojemské rotundě. Uvedené akce, jakkoli emotivní a bolestné, byly ale krátkodobé, a byly dílem prvopočátečního vybičovaného nacionalismu. Daleko horší byla dlouhodobá opatření, která měla systematicky směřovat k tzv. konečnému řešení – germanizaci celého českomoravského prostoru. Jak upřesňuje Malena (1995), příslušníci nepohodlného národa měli před sebou tři možné vyhlídky do budoucnosti – asimilaci, vysídlení do vzdálených zemí nebo fyzickou likvidaci. Uvolněné oblasti by pak osídlili němečtí kolonisté. Po vypuknutí války se však nacisté omezili jen na realizaci první varianty – asimilace. Další dvě se rozhodli využít až v poválečném období.

Podle Bartoše (1986) hrála Morava v Hitlerových plánech významnou roli. Zejména pak Znojemsko a celé okupované Podyjí. Zde nacisté potřebovali pevnou a národnostně homogenní základnu. Autor zdůrazňuje využití kombinace nátlaku a propagand. Nacisté měli skvěle promyšleno, jak vytvořit co nejpříznivější početní a psychologické předpoklady pro germanizaci. Pomohl jim už samotný fakt, že z regionu po okupaci odešla zhruba polovina českého obyvatelstva. Oslabení bylo dokonáno stanovením nové státní hranice, kterým se zbývající čeští obyvatelé dostali do izolace. Obce, ve kterých i přesto působila výrazná česká menšina, nebo zde měli Češi dokonce převahu, okupanti administrativními zásahy spojili vždy s nejbližší obcí německou. Tak bylo např. Podmolí spojeno s Lukovem nebo Čížov s Horním Břečkovem. Naopak některé převážně německé obce sousedící se Znojmem přiřadili k městu. Některé obce se ale postavily na odpor a v peticích žádaly o vyjmutí ze záboru a přiřazení zpět k ČSR. Veřejně projevily nesouhlas však bylo možné jen do doby, než se okupační režim stabilizoval a vytvořil své struktury. Mezníkem byl 15. březen 1939. Od té chvíle již byli čeští občané považováni

za osoby druhé kategorie, byla jim omezována práva národní a národnostní, byli nuceni hlásit se k Říši. Kdo tak neučinil, dostal označení „Ausländer“, které měl uvedeno ve všech svých dokumentech. Autor upozorňuje, že i přes toto opatření zpravidla nacisté všechny Čechy považovali za říšské příslušníky české národnosti.

Téměř okamžitě po okupaci byl potlačen veškerý český politický, kulturní a společenský život, a to jak organizovaný, tak i spontánní. Noviny Moravská pravda, vycházející od října 1938 byly sice české, ale řídili je nacisté a sloužily k jejich propagandě. Byly však naprosto ignorovány a v únoru 1939 zanikly. Byly rušeny české školy, ve městě zůstala jediná česká obecná škola, a do jediné české měšťanky musely děti docházet do Hlubokých Mašůvek, což je obec vzdálená asi 8 kilometrů od Znojma a nacházela se za protektorátní hranicí (Malena, 1995).

Dospělí Češi byli totálně nasazeni na práci pro válečné hospodářství. V době sezónních prací pro ně platila pracovní povinnost u německých sedláků a ke konci války pak byli Češi posíláni na zákopové práce. Malena (1995) uvádí, že v Podují se začaly objevovat také zahraniční pracovní síly, např. Němci z Besarábie a Ukrajinci, a přicházeli také Češi z protektorátu. Ne vše však zde bylo v té době pro české obyvatelstvo pouze špatné. V zemědělství došlo k oživení, a tím ke zlepšení finanční situace rolníků, a také systém zásobování byl výhodnější, než v protektorátu. Většina obyvatel se tak přizpůsobovala novým podmínkám. Lidé reagovali podle své konkrétní osobní, rodinné či místní situace a spíše vyčkávali. Vzhledem k roztržitému českému osídlení, izolaci, zákazu působení českých organizací a absenci nejvyspělejších Čechů, kteří z oblasti odešli, jim vlastně ani nic jiného nezbyvalo. Podmínky pro aktivní odboj byly velmi nepříznivé a protesty se tak odehrávaly formou tichého nesouhlasu. Češi se scházeli, ale jen proto, aby o sobě věděli a vzájemně se psychicky podporovali. Naopak Němci byli ve všech oblastech života privilegováni a podporováni, příznačné však bylo, že za to museli být zcela oddáni nacistické straně. To jim však nečinilo žádné obtíže, neboť k tomu byli propagandou neustále zpracováni. Zda byli Říši oddáni všichni, nelze říci. Pokoušela jsem se najít zdroj, který by mapoval názory a postoje Němců v té době. Takový však zřejmě neexistuje. Němci v jihomoravském pohraničí jsou tak oficiálně vnímáni jako jednolitý celek. A tak snad jen podle vyprávění mé již zesnulé babičky (1913 – 1988), která byla českého původu a prožila ve Znojmě celý život, mohu říci, že v jejím okolí bylo dost takových, kteří s nacismem nesouhlasili a Čechům, v rámci

příbuzenských či sousedských vazeb, pomáhali. Z pochopitelných obav ale svůj postoj nezdůrazňovali a byli spíše pasivní.

Malena (1995) uvádí, že tento stav přetrvával bez větších výkyvů po celou dobu nacistických úspěchů a měnit se začal až po zvratu ve válce. Začaly vznikat odbojové skupiny, v některých obcích dokonce ilegální národní výbory. Češi zahlédli ono pověstné světlo na konci tunelu. Opačně se situace vyvíjela u Němců. Se zvyšujícími se válečnými ztrátami se mezi nimi začala šířit skepse, strach a obavy z budoucnosti. Nacisté se ale nevzdávali a pokračovali v postupné germanizaci, nyní již v české části znojemského okresu, na sever od města. Vzhledem k jinému národnostnímu složení většiny zdejších obcí, kde žilo minimum Němců, byla zvolena jiná strategie. Místo zdlouhavého poněmčování Čechů se nacisté rozhodli pro rychlejší řešení. Tím bylo dosídlení obcí Němci z Besarábie. Přesídlenci byli finančně dotováni a různě zvýhodňováni. Pro německé žáky byly v obcích a jejich českých školách vybírány nejlepší prostory. V sálech hostinců byly v roce 1944 zřizovány tzv. domovy Němců, pro šíření a upevňování německého ducha. Na české obyvatele byl vytvářen velký nátlak. Byly vytipovány rodiny s německým příjmením nebo smíšeným manželstvím v rodokmenu, které měly přivést své děti před komisi. Ta měla pod pohrůžkou jejich odebrání donutit rodiče, aby je zapsali do německých škol. V roce 1943 se dokonce v Mikulovicích a Žeroticích připravovalo zřízení táborů k přenárodnování českých dětí. K realizaci záměru již naštěstí nedošlo. Češi zde reagovali podobně jako v příhraničí, ale pro odboj měli lepší podmínky. Tak zde mohla vzniknout již krátce po okupaci ilegální odbojová síť, kterou sice na podzim 1941 gestapo zlikvidovalo, ale odbojové skupiny zde vznikaly dál. Nejvýznamnější z nich byla skupina Horácko, jejíž aktivita vyústila v březnu 1945 v Bojanovicích v ustavení ilegálního Okresního národního výboru (ONV) pro znojemský okres.

Situace na frontách se již zřetelně měnila ve prospěch spojenců. Český domácí odboj i většina obyvatelstva po letech útlaku toužila po odplatě a úplném rozchodu s Němci. A exil v čele s prezidentem Benešem pro to zajišťoval základní předpoklad – souhlas velmocí s jejich vysídlením. Zbývalo jen jediné – vyčkat úplné porážky Německa (Jožák, 2001).

Psal se duben roku 1945 a začaly přípravy na evakuaci německého obyvatelstva. Markel (2001) upozorňuje, že ji ironií osudu začal připravovat tentýž okupační aparát, který měl zlikvidovat Čechy jako národ. Pátého dubna vydal

německý zemědělský spolek (Kreisbauerschaft) důvěrný oběžník o vyklizení okresu Znojmo při přiblížení se nepříteli. Ten obsahoval přesné pokyny, jak se mají prchající zachovat. Zemědělci se měli odsunout vlastními povozy, vzít si pouze jídlo, oděvy a kuchyňské nádobí, ne nábytek. Zvláště měla být odehnána hospodářská zvířata, aby nepadla do rukou nepříteli. Majitelé traktorů měli za úkol využít je k odvozu lidí a majetku, avšak v případě nedostatku pohonných hmot je měli zničit nebo poškodit a důležité součástky zakopat. Oběžník předepisoval i únikové trasy. Němci však začali prchat ze Znojma i dalších obcí i bez ohledu na tento plán. Byli mezi nimi zvláště příchozí po Mnichovu, tedy říšští a besarábští Němci. A také další lidé, kteří se obávali bombardování, zvláště po dobytí Vídně sovětskou armádou 13. dubna a přiblížení se fronty. Znojmo bylo důležitým centrem obrany a jako takové se stalo cílem sovětských i angloamerických náletů. Těmi bylo město velmi citelně postiženo, a to jak ztrátami na životech, tak také velkými škodami materiálními. Fronta však nezadržitelně postupovala a tak v noci ze 7. na 8. května vrcholil útek německého obyvatelstva, úřednictva i nacistických prominentů. Měli nejvyšší čas, 8. května odpoledne bylo Znojmo osvobozeno Rudou armádou. A tento den také znamenal počátek obrovských změn ve složení obyvatelstva města i regionu. Bartoš (in Malena, 1995) uvádí, že kromě desetitisíců Němců odešli z města také zde pracovně nasazení čeští dělníci a někteří starousedlíci. Mnohem větší však byl příliv pomnichovských uprchlíků, lidí vracejících se z totálního nasazení mimo okres, vězňů a především novoosídlenců.

1.7 Vývoj v letech 1945 – 1948 – Poválečná léta

Téměř okamžitě po osvobození republiky začaly velké přesuny obyvatelstva, různými směry. Logicky se nejvíce dotýkaly pohraničí, které bylo po celou dobu války okupováno. Zpočátku byla migrace převážně živelná a chaotická, provázená násilnostmi a rabováním. Ze vzpomínek mé babičky vím, že byli lidé, jak Češi, tak Němci, velmi dezorientovaní, nevěděli, co se bude dít a jak se zachovat. Někteří Němci údajně uvěřili i fámám, že bude Znojensko připojeno k Rakousku. Všeobecná ostrá protiněmecká nálada těsně po osvobození znamenala pro většinu Němců šok, násobený ještě zmatky a nejasnostmi v opatřeních. Malena (1995) parafrázuje informace získané z německého dokumentu „Weil Sie Deutscher Sind ...“ vydaného v roce 1980 ve Stuttgartu. Dokument má podtitul *Zprávy o vyhánění z jižní Moravy 1946 – 1947*. Píše se zde, že mnoho lidí tento nápor nevydrželo a spáchalo

v tomto období či následujících měsících sebevraždy. Došlo dokonce i ke společným sebevraždám manželských párů a k několika hromadným rodinným sebevraždám. V Křidlůvkách se oběsila čtyřčlenná rodina, německý sedlák z Hrádku zapálil svoji usedlost a pak se oběsil, ve Znojmě se další celá rodina oběsila pod tlakem výhrůžek a strachu z utrpení v táboře. Přes tento chaos však byla politika českého státu zcela jasná. Odsunout německé obyvatelstvo a dosídlit uvolněné prostory českými lidmi. Tento proces měl mnoho podob. Vlastní vysídlování probíhalo paralelně dvěma způsoby. Individuálním a samostatným odchodem jednotlivců a skupin, nebo organizovaným hromadným odsunem části či všech obyvatel obcí do Rakouska. Individuální odchody začaly vlastně již dubnovou evakuací, těsně po 8. květnu ale nastal mírný útlum, jednak kvůli přesunům jednotek Rudé armády a jednak německé obyvatelstvo vyčkávalo, koho se bude případný odsun týkat. Mnozí se domnívali, že půjde pouze o osoby, které přišly po Mnichovu z Říše. Česká strana ale měla jiné představy. Měla za to, že Československo je státem národním a Němcům jednoznačně doporučovala dobrovolný odchod. Někteří skutečně odcházeli či utíkali z vlastního rozhodnutí a to doslova masově. Ostatních se pak týkal nucený odsun.

Tato rozsáhlá akce se však neobešla bez četných problémů. Malena (1995) uvádí, že podmínky odchodů upravovala směrnice vydaná ONV ve Znojmě již 16. května. Německým státním příslušníkům, kteří nebyli známi jako váleční zločinci, neměly být činěny žádné překážky při přechodu státních hranic, na vlastní žádost o tom dokonce dostali od příslušného MNV potvrzení. Mohli si vzít svršky a nábytek, nikoli však valuty, zlato a československé koruny. Praxe však vypadala jinak. Docházelo k vyhánění pomocí revolverů a vyhrožování. Ve Strachotících byly údajně rodinám dokonce odebírány děti a vráceny byly až po podpisu prohlášení o odchodu. Odcházeli Němci i Rakušané, někdy celé rodiny odváželi noví čeští správce jejich usedlostí až za hranice. Osobně jsem o tom hovořila se členy rodiny novoosídlenců, kteří v té době přišli z Hodonínska do obce Vrbovec. O této rodině se podrobněji zmíním později. Pamatují se na případ ze srpna 1945, kdy národní správce ve Vrbovci, jistý Josef Bočánek, odvezl svým povozem původní obyvatelku statku se dvěma dětmi na její přání do rakouského Untermarkersdorfu. Zde mu byl povoz zabaven a on musel jít zpět pěšky. Cestou byl vícekrát napaden a nakonec ubit. Jedním z pachatelů prý byl uprchlík ze sběrného tábora ve Znojmě, bývalý obyvatel Vrbovce. Událost vzbudila mezi českými novoosídlenci značný rozruch

a ačkoli již nedošlo k žádným incidentům, začalo německé obyvatelstvo odcházet ještě ve větším měřítku do Rakouska.

Zmíněný sběrný tábor byl zřízen 21. května ve Znojmě na Pražské ulici. Byla do něj přesunuta část německého obyvatelstva a bylo jim tam sděleno že musejí následujícího dne do deseti hodin opustit město. Ráno tak za asistence partyzánů odešlo z města přes tři tisíce osob. Kdo by tak neučinil, zůstal by internován. V průběhu čtrnácti dnů byla z původního počtu cca 35 tis. Němců ze Znojma odsunuta naprostá většina. V červnu se ale po městě volně se pohybující Němci údajně již vůbec neobjevovali a na konci roku 1945 se jejich počet odhaduje na maximálně 2500. Jeden z údajů, které uvádí Malena (1995), je pro mě osobně mimořádně zajímavý. K 26.11.1946 žilo ve Znojmě 336 Němců, z toho 163 ve smíšených rodinách. Jedním z nich byl totiž můj dědeček, rodák z Načeratic u Znojma (1909 – 1983).

Téměř souběžně s odsunem začaly probíhat osídlovací operace. Bylo to zcela nezbytné, protože po odchodu tak velkého počtu lidí chyběly pracovní síly a zejména zemědělství tím velice trpělo. Bartošová (1993) s využitím archivních pramenů píše, že již 6. března 1946 byla úřadu předsednictva vlády zaslána rezoluce o stavu pracovních sil vypracovaná zemědělským výborem Prozatímního národního shromáždění. V ní se doporučovalo získat zemědělské dělníky ze Slovenska, z Itálie a z balkánských zemí. V souvislosti s harmonogramem odsunu bylo požadováno ponechat příslušníky odsunovaných rodin, zaměstnaných u českých rolníků, až na poslední měsíce. Vláda se pokoušela různými opatřeními zajistit kontinuitu hospodářského života v pohraničí, ne vždy se to však dařilo.

Do jednotlivých obcí přicházely spontánně proudy lidí, kteří se tu chtěli usadit. Byli proto jmenováni správní komisaři, aby podle pokynů ONV vydávali na jednotlivé usedlosti a objekty dekrety a dbali na pořádek a regulérnost. Hlavní podmínkou pro potenciální uchazeče byla, jak píše Bartošová (1993) státní, národní a mravní bezúhonnost. Do pohraničí měli být podle naléhavých doporučení vlády posíláni nejlepší lidé. Místní národní výbory ve vnitrozemí se však nechovaly zodpovědně a potvrzení o mravní a politické bezúhonnosti vydávali i lidem, jejichž minulost, politická i mravní, byla mnohdy velmi nečistá. Někteří předsedové MNV údajně nezakrytě prohlašovali, že tato akce je dobrou příležitostí zbavit se nepohodlných a nežádoucích lidí. Bartošová (1993) parafrázuje vyjádření Václava

Jaši, ředitele školy, který byl od července 1945 do poloviny roku 1948 osídlovacím referentem pro znojemský okres. Uvádí, že byla takto obsazena obec Oleksovice, která byla původně rezervována pro reemigranty. Tuto obec obsadili samovolně a velmi rychle občané Brna, nezemědělci a lidé velmi pochybní. Když je však chtěli osídlovací správci vrátit zpět, vedoucí činitelé Národní fronty z Brna několikrát ve Znojmě osobně žádali, aby tam byli ponecháni.

Na základě směrnic zemského národního výboru mělo být Znojemsko osídleno hlavně uchazeči z přelidněného Moravského Slovácka, a to z Kyjovska, Hodonínska, Uherského Brodu a Uherského Hradiště. Záměr to byl dobrý, ale do praxe se zcela zavést nepodařil. Uchazečů byl sice dostatek, ale většinou to byli bezzemci, deputátníci a drobní zemědělci, kteří hledali v pohraničí svou šanci. Praktických vinařů mezi nimi bylo jen mizivé procento, ti skuteční zůstali u svých vinic doma. Nevinařské, tedy obilnářské části okresu byly vyhrazeny uchazečům z horských okresů Horácka a Valašska. Jaša (in Bartošová, 1993) se v souvislosti s osídlovacími pravidly vyjádřil, že striktní dodržování tohoto rozdělení přineslo nejednu kuriózní situaci. Stalo se například, že vinařská obec Načeratice byla osídlena horaly z Nové Lhoty v podhůří Karpat, kde se rodí jen brambory a oves a obyvatelé jsou většinou bývalí lesní dělníci. Podle úředního schématu však patřili do hodonínského okresu, a tak se i přes odpor okresního osídlovacího referenta usadili ve vinařské oblasti. Logickým vyústěním pak byla několikaletá stagnace, či spíše úpadek vinařství na Znojemsku.

Jiná směrnice, jistě také dobře míněná, ale nemající naději na trvalý účinek, požadovala, aby byl při osídlování uchován krajový folklór, kroje, písně, nářečí, zvyky. Lidé z určitých slováckých obcí měli být i v nových obcích soustředěni opět jako celek. Tvůrci směrnice však nepočítali se zcela přirozeným jevem, který je charakteristický zejména pro mladé lidi, a to, že v novém prostředí a jiných ekonomických poměrech rychle mizí všechny projevy a znaky folkloru rodičů. A protože se do pohraničí stěhovali především mladí lidé, kteří okamžitě zakládali rodiny, byl proces mísení různých životních stylů o to rychlejší.

Obyvatelstvo však nesměřovalo pouze do pohraničí ale také opačným směrem. V tzv. druhé etapě osídlování, která revidovala již uskutečněný osídlovací proces v oblasti zemědělství, byli někteří lidé vraceni zpět do vnitrozemí. Opět uvádím Jašovu informaci ze Zprávy o osídlování Znojemska (in Bartošová, 1993). Autor

se zde zmiňuje o tom, že v revizním řízení neuspělo mnoho lidí, kteří měli od svých domovských obcí vystaveno potvrzení o naprosté bezúhonnosti, či, dle dobové formulace *o všestranné zachovalosti*. Často měli ve skutečnosti trestní rejstřík velmi hustě popsaný a jejich partyzánské legitimace byly falešné. Zvláštní kategorií lidí, které bylo nutno vrátit do jejich domova byli ti, kteří doma nechali manželku a děti, v pohraničí si založili novou domácnost a nedali o sobě své původní rodině vědět. Jakmile byli vypátráni, úřady je poslaly zpět. A nebylo jich málo, například jen ve Vrbovci jich bylo dvanáct.

Ve všech případech, kdy byly zjištěny závady, byly dekrety národních správců zrušeny a usedlost obsazena novým uchazečem. Celkem bylo při prvním revizním řízení odsunuto zpět asi 1500 lidí a k tomu jejich rodinní příslušníci, dalších 800 jich odešlo dobrovolně, neboť věděli, že by při revizi neuspěli.

Při tomto procesu se projevil velký rozdíl mezi oblastí vinařskou a obilnářskou. Bartošová (1993) uvádí, že v obilnářském obvodu byly v průměru na jednu obec vysídleny 3 – 4 rodiny, v obvodu vinařském to byl desetinásobek. Autorka vyslovuje domněnku, že důvodem bylo typově jiné složení dosídlenců. Obilnářská oblast, na rozdíl od vinařské, tolik nelákala dobrodruhy. V dobovém tisku byli také označováni dokonce jako zlatokopové.

Je ale nutno uvést skutečnost, že mezi novými osídlenci byla většina lidí s dobrými úmysly a že se tu rozhodli nejen žít a pracovat, ale také tvořit. A právě z těchto lidí se během několika let stala základna, která tvoří pohraničí dodnes.

Odsun Němců ze znojemského pohraničí a následné dosídlení, byly velmi bouřlivými událostmi v poměrně krátkém časovém úseku. Kudláček (2005) je nazývá čistkou a považuje je za přerušení kulturní, ekonomické a politické kontinuity. Tato masivní akce měla dopady celkové, tedy národní a národnostní, ale zasáhla také, a to s velkou silou, do obyčejných lidských osudů.

Dovolím si uvést příklad z mé rodiny, který je shodou okolností průsečíkem tzv. vinařského a obilnářského dosídlení. Manžel mé sestry pochází z rodiny, kde matka se jako dítě s rodiči přistěhovala ze Suchova na Hodonínsku a otec, těsně před začátkem povinné školní docházky, z Opatova na Jihlavsku. Maminka již nežije, ale dostalo se mi mnoha cenných informací od jejích četných sourozenců, včetně té, jak byl při odvozu německé rodiny zavražděn národní správce z obce Vrbovec.

S tatínkem jsem hovořila osobně. Jeho rodina byla jedním z mnoha případů, kdy ještě téměř rok žili v přiděleném domku společně s Němci, kteří měli být odsunuti. Životní osudy těchto rodin by poskytly dostatek materiálu pro samostatnou práci. Avšak nebyli to jen obyvatelé z vnitrozemí, kteří přišli osídlit pohraničí.

Významnou a přitom relativně samostatnou kapitolu zemědělského osídlování pohraničí představuje příchod reemigrantů. Podle Bartošové (1993) se prolíná celým obdobím dosídlování, ale jeho těžiště musíme hledat v roce 1947. Reemigrace probíhala zčásti spontánně, především však byla uměle vyvolána a usměrňována ústředními republikovými orgány. Cílem bylo získat touto cestou spolehlivé občany a kvalifikované pracovníky. Masivní návrat Čechů a Slováků ze zahraničí vyvolal potřebu uspořádat legislativně jejich státní a občanské poměry. Stalo se tak dvěma důležitými zákony. Jednak ústavním zákonem č. 74/46 Sb. z 12. dubna 1946 O udělení státního občanství krajanům, vracejícím se do vlasti, a jednak zákonem č. 75/46 Sb. Ten přiznával reemigrantům, kteří zde chtěli zakotvit, řadu úlev.

Na Znojemsko se podle údajů v Pamětní knize královského města Znojma (in Bartošová, 1993) vrátilo asi 300 krajanů. Byli to lidé z Rakouska, Jugoslávie, SSSR, Polska, Francie, ale zejména z Rumunska a Maďarska. Většina z nich byli Slováci. V březnu roku 1947 také přišlo 154 Volyňských Čechů. Reemigranti přišli většinou bez prostředků a často neměli ani základní potřeby. Dostali však potřebnou sociální výpomoc a zdánlivě nic nebránilo jejich novému životu ve staré vlasti. Dlouhé odloučení a zcela odlišné životní podmínky však způsobily, že se tito lidé přizpůsobovali zdejším poměrům nejobtížněji ze všech. Přispěly k tomu nepochybně také informace emisarů provádějících nábor. Ti jim líčili situaci na jižní Moravě v nejrůžovějších barvách a oni se pak těžce vyrovnávali s tvrdou realitou.

Největší skupiny reemigrantů se usadily v Hevlíně a Šatově. Bartošová (1993) uvádí, že se jejich nespokojenost projevovala v otázkách náboženských a národnostních, a to místy velmi ostře. V obou obcích žádali vyučování ve slovenském jazyce a také, jako protestanti augsburského vyznání, možnost vyhovujícího duchovního života. Na okrese ale nebyli duchovní příslušného vyznání, takže byly tyto skupiny připojeny k církvi českobratrské evangelické. Věřící s tím ale nebyli spokojeni a dožadovali se tvrdě samostatných far své konfese. Po několika incidentech dosáhli svého. V Hevlíně byla zřízena farnost a ze Slovenska byl povolán příslušný duchovní. Jeho působení však netrvalo dlouho, záhy rezignoval

a z kraje odešel. Příčinou jeho odchodu byla rozptýlenost a nesourodost jednotlivých skupin. Časem se věřící dohodli na jakémisi kompromisu s církví československou evangelickou a také ustalo volání po vyučování ve slovenském jazyce. Došlo k podobné situaci jako u výše zmíněného folklóru. Proces sžívání reemigrantských rodin s novým prostředím rychle pokračoval a hlavním důvodem byly zcela jistě ekonomické poměry.

1.8 Období 1948 - 1989

Dosídlování však mělo i svoji třetí etapu. V roce 1948, po reorganizaci lidové správy, byl zrušen osídlovací referát při ONV a jeho agendu převzaly referáty jiné, především živnostenský. Otázka osídlení však byla stále živá. Mnoho nových obyvatel stále z pohraničí z různých důvodů odcházelo. Byli to mimo jiné ti, kteří přišli za vylepšením své situace v době okupace, a tedy nedostatku potravin a dalšího zásobování. Neměli žádný vztah ke kraji, k půdě a zemědělské práci. Zcela logicky tedy po válce pozbyli motivaci a vraceli se zpět k původnímu životu. Další kategorií byli mladí lidé, které odlákal z pohraničí do vnitrozemí rozvoj průmyslu za první pětiletky. Opět tedy chyběly pracovní síly. Podle usnesení KSČ a vlády, kterým se tyto instituce rozhodly pohraničí podpořit, bylo v letech 1953 – 1956 opraveno více než 200 rodinných domků a přistěhovalo se téměř 1000 nových obyvatel. Těm se dostalo štedré podpory. Kromě domku se záhumnou to bylo bytové zařízení a také dobytek s potřebným krmivem. Jednalo se ale především o lidi z dělnických vrstev s nepříliš rozvinutým vztahem k hospodaření a soukromému majetku, a tak bylo velmi snadné získat jejich půdu při procesu znárodnování a kolektivizace zemědělství (Bartošová, 1993).

Hospodářské změny byly pochopitelně důsledkem změn politických, kterým ale zase naopak zřejmě napomohl stav poválečného hospodářství a pochroumaná psychika obyvatel. Ať bylo příčinou nebo následkem jedno či druhé, faktem zůstává, že poválečné Československo již nenavázalo na předmnichovskou republiku a vydalo se cestou budování socialismu. Hranice západním směrem byly neprodyšně uzavřeny a z tohoto důvodu se významné proměny ve složení obyvatelstva, o které jde v mé práci především, již nemohly konat. Jsou zde, stejně jako v celém Československu, dvě výrazná období hromadných emigrací, především z politických důvodů, roky 1948 a 1968. Ne vše však bylo jen temné. Mezi lety 1967 – 1974 bylo Znojmo vyhledávaným střediskem turistického ruchu a přijížděly sem zájezdové

autobusy ze všech koutů Československa, neboť se zde konaly ve své době unikátní slavnosti vína – Znojenské historické vinobraní. V roce 1967 přijelo do třicetitisícového města během dvou dnů 110 tisíc návštěvníků, mezi nimi i prezident Antonín Novotný. Věhlas slavností byl tak velký, že byly známy i daleko za československými hranicemi. Koukal (2011) píše, že o jejich vznik a slávu se zasloužil jeho otec, znojemský patriot František Koukal. Patří mu dodnes obdiv za to, jak statečně prosazoval uvádění scén z období vlády českých králů. Herci z řad znojemských ochotníků rádi pronášeli slova o svobodě, která jejich postavám autor vkládal do úst, a diváci je zcela přesně chápali. Z pódia zazněla například tato věta: „*Hanba a běda národu, kterýž by sám sobě svorně a moudře vládnúti si nedovedl*“ (Koukal, 2011, s. 113). Postupně byly tyto akce omezovány, například hlavní postavu krále Jana Lucemburského musel nahradit Jan Žižka. Normalizační cenzura však svůj tlak neustále zesilovala a slavnosti byly pod zástupnými důvody nakonec zcela zakázány. Tradice byla opět obnovena po roce 1989 (Janků, 2001).

V sedmdesátých letech však bylo do změny režimu ještě daleko a čeští občané průběžně emigrovali po celou dobu totality, tj. až do listopadu 1989. Do Československa, a tedy i na Znojensko, naopak přicházeli, zejména za prací na základě mezinárodních dohod, zahraniční občané ze spřátelených zemí. Nezanedbatelnou měrou se na složení znojemského obyvatelstva podílejí Romové, jejichž komunita není příliš početná, ale je velmi výrazná. Přesněji bych měla hovořit o komunitách, neboť ve Znojmě žijí dvojí Romové - Olaši a slovenští Romové zvaní Rumungři. Ti přišli do Znojma z větší části až po roce 1945, stejně tak, jako na celou Moravu. Jejich vzájemné vztahy jsou však napjaté. Nelze se tomu divit. Fasora (2011) uvádí, že poválečné romské komunity na Moravě netvořily nikdy jediné společenství z hlediska původu, kultury ani sociálního zařazení. Dalším faktorem, který přispěl k promísení obyvatelstva byla přítomnost ozbrojených sil. Ve Znojmě byla velká základna pohraniční stráže a také armádní kasárna. V průběhu desítek let existence socialistického Československa bylo Znojmo obohacováno o mladé muže z různých koutů republiky, kteří si zde odbývali základní vojenskou službu, navázali partnerský vztah a zůstali natrvalo.

1.9 Období od roku 1989 do současnosti

Pád komunismu v roce 1989 měl na Znojensko ohromný dopad. Blízkost rakouské státní hranice způsobila přímo bleskový zásah do života města i celého

okresu. Ihned po otevření hranic se hrnuly proudy lidí oběma směry. Zejména z české strany chodily zástupy lidí pěšky do nejbližších rakouských obcí. Nejprve z čiré zvědavosti a nadšení z toho, že je to vůbec možné, později si Češi hledali v Rakousku práci a Rakušané k nám jezdili za levnými nákupy. V této nové době začaly přirozeně vznikat partnerské vztahy mezi občany obou zemí, zpravidla však se Čech či Češka stěhovali za partnery do Rakouska, než naopak. Také návraty krajanů z ciziny na Znojensko nebyly a nejsou časté, spíše se jedná o výjimky. V současnosti probíhá migrace v regionu zcela přirozeně a pohybuje se v běžných mezích. Jak ale lze z předchozích kapitol odhadnout, na životní styl a vyznávané hodnoty „Znojmaků“ musely mít velké dějinné zvraty v rychlém sledu obrovský vliv. Výraz v uvozovkách jsem použila záměrně, neboť v této chvíli vyvstává otázka, kdo je to vlastně „Znojmak“ a zda vůbec existuje něco, co je pro příslušníky této kategorie typické.

2 Prostějovsko

Prostějovsko je pro účely této práce vymezeno jako území, na kterém se v rámci územního členění rozkládá okres Prostějov. Oblast Prostějovska patří do Olomouckého kraje a je jeho nejjižnější součástí. Sousedí s šesti okresy, které se nacházejí ve čtyřech krajích. Na severozápadě je to Svitavsko (Pardubický kraj), na severovýchodě Olomoucko a na východě Přerovsko (oba Olomoucký kraj), na jihu Vyškovsko a na západě Blanensko (oba Jihomoravský kraj), na jihovýchodě Kroměřížsko (Zlínský kraj). Rozloha sledovaného území činí 777,32 km² a podle údaje z roku 2012 zde žije 109 539 obyvatel. Prostějovsko je složeno z 97 obcí, z nichž 5 je měst a 6 městysů (www.czso.cz).

V této kapitole nastíníme stručný vývoj Prostějovska od pravěku až po současnost. Podrobněji se zaměříme, stejně jako u Znojemska, na dobu obou světových válek a jim časově přilehlé období, s důrazem zejména na migraci obyvatelstva po druhé světové válce.

2.1 Vývoj od pravěku do období napoleonských válek

Také oblast dnešního Prostějovska byla osídlena nepřetržitě již od pravěku. Zde si dovoluji uvést vlastní zkušenost z obce Držovice, která byla donedávna městskou částí Prostějova. Zde, na pozemku mého bývalého zaměstnavatele, kde se konal archeologický průzkum, jsem v roce 1999 byla přímým svědkem nálezu ženské kostry z doby kultury s lineární keramikou (neolit – mladší doba kamenná).

Výraznou stopu zanechali na území střední Moravy Keltové, a region je také významným nalezištěm pozůstatků osídlení z doby římské. Příkladem jsou mince nalezené v prostějovské části Kralický Háj, které, jak uvádí Prudká (in Grůzová, 2000) svědčí o zdejším čilém obchodním ruchu.

V 5. a 6. století našeho letopočtu, v době stěhování národů, postupně naše území opouštěly germánské kmeny a nově sem přicházeli Slované. Autorka zdůrazňuje, že byli zpočátku ve výrazné početní menšině, ale přinesli svůj ráz, kulturu a jazyk, a dokázali tak asimilovat zbytky staršího nehomogenního obyvatelstva.

Grůzová (2000) píše, že první prokazatelná zmínka o Prostějově jako takovém (tehdy po názvem Prostějovice) pochází z roku 1141. Nachází se v listině

olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka. Pak se však písemné prameny odmlčely a dalšími nepochybnými dokumenty jsou až dvě listiny z 31.12.1213 vydané králem Přemyslem Otakarem I. a markrabětem Vladislavem Jindřichem. Zde se poprvé objevuje zkrácený název Prostějov. Prostějov byl osadou, kde se prolínaly staré obchodní cesty. Národnostní složení obyvatelstva doznalo výrazných změn kolem poloviny 13. století. Tato doba přináší na Moravu příliv cizích kolonistů, především německých, které z Rakouska a Slezska povolává panovník, šlechta a biskup, aby zalidnili dosud neosídlené horské oblasti a města. Někteří z nich se však usadili i v nížinných oblastech. Autorka upřesňuje, že úplnější obraz o Prostějovu je možno získat od doby založení nových zemských desek v roce 1348. Lze tedy spolehlivě doložit, že Prostějov patřil od poloviny 14. století šlechtickému rodu Šelmberků, konkrétně třem bratrům z tohoto rodu. Prostějov byl rozdělen na dva díly, z nichž jeden patřil Přibíkovi a druhý společně Čěnkovi a Ondřejovi. Pozoruhodná je skutečnost, že v zemských deskách je u jedné části zápis proveden v češtině a u druhé v němčině. Avšak později, při změně majitele původně jen německy zapsané části, je tento zápis proveden v obou jazycích. Je tedy možno předpokládat, že se původní prostějovská německá kolonizační osada pod vlivem ryze českého okolí do jisté míry počeštila. O skutečné národnostní skladbě obyvatelstva v té době však nejsou žádné informace.

Dalšími majiteli se stali v poslední třetině 14. století pánové z Kravař, kteří již vlastnili v okolí mnoho dalších pozemků a nemovitostí. To byl velký rozdíl oproti předchozím majitelům, pro něž byl Prostějov jen přechodnou investicí. Pánové z Kravař byli významnými vlastníky obcí Plumlovského panství a koupě Prostějova byl jeden z kroků, jak po výšinných oblastech v okolí získat majetek také v úrodné hanácké rovině. Petr z Kravař byl ekonomicky velmi schopný a politicky úspěšný, a tak bylo Prostějovu brzy přiznáno právo na výroční trh. Kühndel (in Grůzová, 2000) uvádí, že tímto se stal Prostějov v roce 1390 fakticky městem. A to městem s vynikajícími předpoklady stát se významným centrem obchodu i řemesel, neboť ležel na důležité obchodní tepně.

Zpočátku Prostějov existoval ve třech částech. Ty tvořily, kromě samotného jádra, také česká řemeslnická osada Nové Město a tzv. staré město, které však nebylo oficiálním názvem, ale pouze se jím označovala část staršího městského centra. Petr z Kravař v roce 1406 spojil vše dohromady v jeden správní celek.

Ve městě se, přes neustálou imigraci obyvatel z ryze českého venkovského okolí, udržovala vrstva německy mluvícího obyvatelstva. Podle Kühndela (in Grůzová, 2000), patřila k německému etniku zřejmě většina soukeníků. Nasvědčuje tomu zápis z roku 1409 v nejstarší městské knize o snížení jejich činže. Zápis je německý, i když jinak je kniha vedena až do roku 1443 výhradně latinsky a od roku 1445 pak česky. Německá část obyvatelstva měla významné zastoupení v národnostně vyvážené dvanáctičlenné správě města.

Významnou měrou do života města zasáhlo husitství. Prostějov byl místem velkých bojů a v roce 1431 byl dokonce vypálen. Po těchto útrapách se město rozhodlo obnovit a posílit své opevnění. To se, přes velkou finanční náročnost, podařilo a uvnitř hradeb začali měšťané postupně obnovovat své vypálené domy. V té době se součástí Prostějova stala původně samostatná vesnice Újezd, avšak jeho obyvatelé zpočátku neměli postavení měšťanů, ale sedláků poddaných bezprostředně plumlovskému panství. V roce 1466 zemřel Jiří z Kravař a tím vymřeli Kravařové po meči. Plumlovské panství včetně Prostějova zdědila jedna z jeho čtyř dcer – Johanka, provdaná za Jana Heralta z Kunštátu. Nastala doba šlechticů jako hospodářských podnikatelů (Grůzová, 2000).

Pro město byla druhá polovina 15. století začátkem prudkého rozvoje, zejména stavebního a řemeslného, který trval několik desítek let. V té době začali do Prostějova přicházet ve větším počtu Židé jako nový etnický, kulturní, náboženský a hospodářský prvek. První zmínka o nich je z roku 1445. Předtím žily větší židovské komunity jen v královských městech a jinde bychom Židy našli jen ojediněle. Po roce 1450 ale byli z královských měst vyháněni a hledali útočiště v poddanských městech. Do Prostějova přišli Židé z Olomouce a usadili se, s povolením vrchnosti, na volných pozemcích kláštera. Postupně odtud vytlačili křesťany a položili tak základ ghetta, jednoho z nejvýznamnějších na Moravě.

Významným počinem byl pro Prostějov plán budování rybníků. V krátké době jich Jan Heralta nechal zbudovat několik. Výrazně tím snížil riziko do té doby častých záplav. Město se tak mohlo rozvíjet i jižním a severním směrem a přibývalo domů i řemeslníků. Rostoucí hospodářská prosperita města se odrazila také v diferenciaci řemesel a největší skupiny usilovaly o vytvoření cechů. Jako první toho dosáhli řezníci zvaní masaři. Patřili k nejpočetnější a nebohatší vrstvě provozovatelů potravních řemesel, společně s krčmáři, pekaři a sladovníky. Dalšími významnými

řemeslníky byli ševci, soukeníci, tkalci, krejčí, kožišníci a také zámečníci a hrnčíři. Byla zde i řemesla velmi specializovaná jako kováři či mečíři. Novou položkou v městském hospodářském životě se stalo půjčování peněz a obchod, tedy činnosti, které sem přinesli Židé. Od samého počátku se snažili narušovat monopoly vznikajících cechů a chtěli zejména soukeníkům mluvit do obchodu se sukem. V knize Prostějov - dějiny města 1 (Grůzová, 2000) najdeme velmi jednoduše vyjádřenou charakteristiku soužití židovských obchodníků s ostatními cechovními řemeslníky. Píše se zde, že spory mezi nimi se od té doby táhnou prostějovskými dějinami jako červená nit. I když se Židé stali trvalou součástí města a měli na jeho hospodářství velký vliv, vždy zůstávali nábožensky a kulturně uzavřenou komunitou.

Důležitým mezníkem, shodou okolností současně pro Moravu i město Prostějov, je rok 1490. Tehdy zemřel král Matyáš Korvín a Morava se vrátila do svazku Zemí Koruny české, a zemřel také Jindřich Heralt. Prostějov se po jeho smrti, a následném dohodnutém sňatku jeho dcery Lidmily a Vratislava z Pernštejna, stal součástí majetku Pernštejnů. Za jejich panování se postupně začal zvyšovat význam Prostějova na úkor Plumlova. Nepříjemnou stránkou se ale stalo velké zadlužení města. Éra Pernštejnů tak končí v roce 1599, kdy panství odkoupil a tím ho zachránil, Karel z Lichtenštejna (Kokojanová in Grůzová, 2000).

Jako každé větší město obývala v té době i Prostějov pestrá směsice lidí. Statistika migrace pro toto období neexistuje, jak ale dále uvádí Kokojanová (in Grůzová, 2000), lze nepřímou z jiných zdrojů odhadnou pohyb obyvatel jako překvapivě velký. Vratislav z Pernštejna roku 1564 udělil městu privilegium, které umožnilo svobodné stěhování. Migrace však byla velká z hlediska profesního, národnostně se složení příliš neměnilo. Autorka píše, že Prostějované mluvili převážně česky a v 16. století také zásadně česky korespondovali. Moravany zde průběžně doplňovali příchozí z Čech, za cizince nebyli považováni ani česky mluvící přistěhovalci ze Slezska, Kladska či Polska. Byla tu také stále menšina německá a ojedinělí Italové, které sem přivedl obchod či řemeslo. Tito cizinci však jevíli tendence k asimilaci a nijak neusilovali o získání výlučného postavení. Problém byl tedy pouze se Židy, kteří si naopak svou výlučnost uchovávali a přímo úměrně jejich hospodářské úspěšnosti rostla vůči nim nevraživost českého obyvatelstva. Těšili se naopak přízni panstva, protože byli vždy ochotni za legalizaci svých privilegií velmi dobře zaplatit. Panstvo ale dbalo na zachování stability a v jejím zájmu uplatňovalo

potřebnou sociální politiku. To se dařilo i v dobách propadu životní úrovně, jako byla například rozsáhlá morová epidemie.

Pozoruhodná je náboženská stránka života ve městě. Do příchodu Lichtenštejna v roce 1599 měli katolíci v Prostějově jen velmi malé zastoupení. Rekatolizační snahy nových majitelů, zahrnující různé nevýhody pro nekatolíky, vedly k odchodu mnoha rodin, které se nechtěly podvolit ultimátu přestupu na tuto víru. U většiny se to ale podařilo a důslednost nových majitelů města způsobila, že se během několika let stal Prostějov téměř výlučně katolickým městem.

Třicetiletá válka byla pro Prostějov největší pohromou v celé jeho historii. Podle Roháčkové (in Grůzová, 2000) se ve městě střídavě pohybovala vojska císařská a nepřátelská a v důsledku toho byl Prostějov značně zpuštěn. Na zkáze měla podíl i morová epidemie, která propukla v roce 1623. Prázdné domy obsazovali vojáci a bez slitování je drancovali. Tehdy došlo k velkému úpadku prostějovských cechů. Této situace ihned využili židovští obchodníci, pro které se stala válečná doba obdobím ohromné ekonomické prosperity. Zcela například ovládli trh s textilem a kožešinami.

Roháčková (in Grůzová, 2000) dále upozorňuje, že průběhu třicetileté války a těsně po ní se velmi změnila národnostní skladba obyvatelstva. Z města i venkova utíkali lidé z náboženských i sociálních důvodů. České město Prostějov se velmi rychle vylidnilo a počet obyvatel pak narůstal jen velmi pomalu. Vrchnost podporovala německé osídlení. Ze 79 nových usedlíků mělo 22 německá jména. Němci přicházeli hlavně ze severní Moravy a Slezska. Komu se však dařilo své pozice upevňovat, byli stále Židé. Od roku 1645 byli výhradními dodavateli uniforem pro rakouskou armádu, v roce 1653 získali právo šít šaty pro své souvěrce a posléze i pro venkovský lid. Tím položili základy konfekční výroby v Prostějově. Na základě těchto úspěchů přicházeli do města další Židé a ve druhé polovině 17. století tak židovská obec početně významně posílila.

Ještě těsně před koncem 17. století stihl Prostějov obrovský požár, který vznikl při smažení koblihů v jednom z domů na Olomoucké ulici. Z tohoto místa se v důsledku silného větru oheň rozhořel tak, že vypálil farní kostel, radnici a dalších více než 120 domů až na úplné základy. Trvalo pak dlouhou dobu, než bylo město obnoveno a stavebně velmi změnilo svou tvář. Současně se postupně začal znovu rozbíhat cechovní systém a město se nadechlo k dalšímu životu. Hospodářský

a společenský život se i nadále odehrával v duchu sporů a nevraživosti mezi Židy a těmi ostatními. (Smutný, Spurný in Grůzová, 2000)

Stále silněji se začal prosazovat německý duch. Za Marie Terezie se v místní škole učilo česky i německy, za Josefa II. již pouze německy. A také například prostějovský kožešnický cech začal mít německý charakter. V roce 1799 přestal pro své zápisy používat češtinu a psalo se již jen německy. Ale ani období napoleonských válek a poválečná krize nezabránilo městu v rozvoji a Prostějov se postupně stával prosperujícím střediskem, které lákalo do regionu nové obyvatelé. Ti pak zase napomáhali rozvíjet další odvětví průmyslu, jako bylo například sladovnictví či výroba pálenky.

2.2 Vývoj v 19. století

Revoluční rok 1848 nepřinesl Prostějovsku, pokud jde o složení obyvatelstva, žádné mimořádné změny. Důležité bylo spíše politické uspořádání. Zatímco dosud podléhal správě plumlovského panství, v letech 1850 – 1868 patřil do politického okresu Olomouc. Až v roce 1868 se stal sídlem samostatného politického okresu a okresního hejtmánství. Obyvatelé z nižších vrstev a z venkova hovořili česky. Marek (in Bartoš, 1999, s. 11) cituje výrok žurnalisty F. J. Kubíčka, rodáka ze Smržic na Prostějovsku, že „v ryzí moravštině posud čeládka švitoří“. Tzv. lepší třídy obyvatelstva používají němčinu, která vládne také na štítech obchodů. Chybějí české noviny, ale německých časopisů je dosyta. V těchto letech však ještě nelze hovořit o výrazném česko - německém antagonismu. Ten se teprve začíná rodit a jako reakce se v roce 1865 začíná z popudu notáře Aloise Einaigla formovat spolek Měšťanská Beseda. Ta měla zpočátku snahu mírnit hrotící se národnostní třenice, ale další vývoj ukázal, že to byla snaha marná. Jak zdůrazňuje Marek (in Bartoš, 1999), jsou od šedesátých let dějiny Prostějovska poznamenány česko – německým zápasem ve všech oblastech. V ekonomické, kulturní a zejména politické, jak to ukázaly volby do obecního výboru a zemského sněmu v roce 1861. Volby samotné i následné volební období byly dobou ostrých politických i osobních bojů v národnostní rovině. Situaci komplikovala také prusko-rakouská válka. Prostějov byl během ní zasažen dvakrát. V dubnu roku 1866 před rozhodující bitvou u Sadové, a pak v červenci a srpnu téhož roku při ústupu vojsk a okupaci nepřátelskou pruskou armádou. Obyvatelé města a zejména přilehlého venkova byli nuceni zásobovat vojenské jednotky potravinami a poskytovat jim povozy s koňmi pro transport vojenského

materiálu. Z města začalo prchat množství lidí do blízkých lesů, zejména na Drahansko, bohatší vrstvy pak do Vídně nebo Uher. Samotný Prostějov byl válečnými událostmi postižen ze širokého okolí nejvíce. To však bylo svým způsobem štěstí v neštěstí, protože z toho důvodu jej navštívil dokonce sám panovník František Josef. Posoudil osobně velikost vzniklých škod a rozhodl o velkorysé náhradě. Prostějov se díky tomu z válečných následků vzpamatoval poměrně brzy.

Následně se začaly konstituovat dělnické a vlastenecké spolky. Mimo jiné v té době vznikly spolky Orlice (1862) a Vlastimila (1869), které existují dodnes. Jednalo se původně o osvětové, zejména čtenářské spolky, které se později prezentovaly spíše pěvecky. V počátcích byla jejich hlavní činností osvěta a podpora všeho českého, půjčování českých knih a pořádání besed. V řadách těchto spolků vždy působily ve své době významné prostějovské osobnosti. Marek (in Bartoš, 1999) uvádí jako příklady zemského poslance a redaktora Bedřicha Rozehna, či kulturní mecenášku, manželku prvního ryze českého starosty Prostějova, Karlu Vojáčkovou.

Ve druhé polovině 19. století se Prostějovu hospodářsky dařilo, nosnými odvětvími bylo tkalcovství, potravinářství, zejména výroba sladu a piva, a především oděvní výroba a obchod. To samozřejmě zásluhou židovských podnikatelů. Továrnu na výrobu oděvů založili v roce 1858 bratři Majer a Ignác Mandlové. Sommer-Gímeš (1970) uvádějí, že firma rychle rozšířila své působení i do zahraničí a brzy získala tak dobrou pověst, že obdržela zakázku na dodání armádních uniforem. Lidé na venkově se mezitím stále věnovali především zemědělství, ale rozvoj blízkého města je motivoval k přesídlení za prací. Na konci sedmdesátých let se otevřela nová možnost, výroba zemědělských strojů, jejíž tradici založil v roce 1878 František Wichterle.

Přes zjevnou prosperitu na poli hospodářském byl Prostějov jedním z nejzanedbanějších měst, pokud jde o hygienu a zdravotní stav obyvatel. Největším důvodem byla absence vodovodu a kanalizace. Voda ve studnách byla kontaminovaná z prosakujících odpadů a to přinášelo hromadné vleké zdravotní potíže. Ve městě byla například velmi rozšířená tuberkulóza, a mezi lety 1850 – 1866 přibližně v pětiletých intervalech přicházely epidemie cholery, kterým padlo vždy za oběť několik stovek lidí (Fröml in Bartoš, 1999).

2.3 Počátek 20. století

Přelom 19. a 20. století přinesl městu významné místo v politickém životě. Marek (in Bartoš, 1999) upozorňuje, že se Prostějov v roce 1892 stal prvním moravským městem s čistě českým zastupitelstvem. V témže roce se stal také sídlem severomoravské krajinské organizace sociálně demokratické strany a místní Politický klub dělnický odtud rozšířil své působení na celou Moravu. Od roku 1896 pracovalo ve městě ústředí hanácko-valašského volebního okresu. Počátek století je v Prostějově celkově charakterizován velkou politickou aktivitou, především soupeřením sociálních demokratů a národních socialistů. Společenská stránka života je v té době poměrně poklidná a tvůrčí, rozvíjejí se kulturní i sportovní aktivity. Místní Židé žijí svým životem, Němci pomalu vstřebávají svoji komunální porážku a nic nenasvědčuje tomu, že za několik málo let bude všechno jinak.

Jak dále uvádí Marek (in Bartoš, 1999), po vyhlášení mobilizace 28. července 1914, začaly odjíždět stovky mužů na frontu první světové války a záhy se začal projevovat nedostatek pracovních sil i materiálu. Problémy se odrazily především v zásobování obyvatelstva. Shodou okolností ale této situaci prospělo předválečné složení obecní samosprávy. V roce 1913 se zde vytvořila velká koalice protichůdných sil. Ta by za běžných okolností jistě přinášela potíže. Ale za dané situace, tedy v boji proti společnému nepříteli, se ukázalo jako výhodné, že prakticky neexistovala opozice a na řešení závažných problémů města se podílely všechny politické proudy. Logicky se také aktivizovaly zbytky místního německví, jehož reprezentanti volali po odvetě za rok 1892, kdy byli volbami vyčleněni z vedení města. Ještě v roce 1915 byl Prostějov ve stavu válečného šoku. K oživení došlo ale hned v následujícím roce, kdy dostaly oděvní závody velké vojenské zakázky. To, spolu s velmi prozíravou politikou obecní samosprávy, která uspokojivě udržela v chodu zásobovací systém, vedlo k tomu, že Prostějov prošel první světovou válkou poměrně klidně a bez větších negativních následků. Autor upozorňuje, že výjimkou byl pouze dvoudenní masakr u dnešního pomníku Padlých hrdinů na Vrahovické ulici, při kterém zahynulo 23 lidí a 80 bylo zraněno.

2.4 Rok 1918

O vzniku samostatného Československa se občané Prostějova dozvěděli až s jednodenním zpožděním, 29. října 1918. V tento den ráno obdržela radnice

telegram s prohlášením. Prostějované na tuto zprávu čekali, s ohledem na vývoj událostí, již několik dnů. Když nyní konečně přišla, a tehdejší starosta Ondřej Přikryl ji přečetl na hlavním náměstí na shromáždění 30 000 lidí z města i venkova, propukla obrovská radost (Trapl in Bartoš, 1999).

V radostné atmosféře byly postupně odstraňovány pozůstatky starého režimu a přejmenovávány ulice. Bývalí exponenti předešlého rakouského období, Němci a Židé, až na výjimky nedopadli špatně, přestože se toho velmi obávali. I většina příslušníků bývalé policie a četnictva byla vzata do služeb nového státu. Přesto se změnila národnostní skladba ve prospěch českého obyvatelstva. Důvodem byla jak změna státního uspořádání, tak změna metodiky při sčítání lidu. Místo obcovací řeči se při sčítání v roce 1921 zjišťovala národnost. Trapl (in Bartoš, 1999) uvádí, že se celkový počet Němců v Prostějově snížil oproti sčítání z roku 1910 zhruba na polovinu a k německé národnosti se tedy hlásilo místo původních cca 2400 osob jen asi 1200. Naopak u Židů nastal opačný trend. Oproti nulovému počtu v roce 1910 se k židovské národnosti v následujícím sčítání přihlásilo více než 500 osob. Počet Čechů se v obou případech pohyboval kolem hranice 29 tisíc osob.

2.5 Vývoj v letech 1919 – 1938

Léta mezi dvěma světovými válkami byla ve znamení rozvoje průmyslu a modernizace města. Zejména výroba konfekce zaznamenala obrovský rozmach. V Prostějově existovalo asi 90 oděvních továren. Průběžně vznikaly a zanikaly, neboť byly založeny převážně na domácí výrobě. Domáckou výrobou se zabývali téměř všichni předkové mého manžela, kteří byli v obou rodových větvích pravými prostějovskými starousedlíky. V oděvních továrnách byli zaměstnání nejen obyvatelé města, ale i lidé z venkova, kteří své výrobky v pravidelných intervalech přiváželi i z poměrně vzdálených obcí okresu, například z Konicka. Zapojovaly se celé rodiny a často bylo překvapivě na venkově zemědělství jen doplňkovou obživou ke krejčovské práci. Zdárně se však rozvíjel i průmysl strojírenský a potravinářský, a také obchod a peněžní služby. Prostějov byl za první republiky velmi bohatým městem. Po Brnu a Ostravě dokonce třetím nejprůmyslovějším městem na Moravě. Až ve 30tých letech jej předstihl baťovský Zlín. Význam města podtrhly dvě návštěvy prezidenta Masaryka, v letech 1921 a 1929.

Z pohledu obyvatelstva se v uvedeném období na Prostějovsku vývoj nijak

neposouval. V komunální politice standardním způsobem spolupracovaly či soupeřily české strany, rozvíjely se české kulturní, sportovní a společenské aktivity a vycházely téměř výhradně české tiskoviny. Poslední německé noviny zanikly po padesátileté existenci v roce 1933. V dobrém stavu bylo i školství a celkově se život, zejména v samotném městě, stával komfortnějším. Byla zavedena autobusová doprava, dobudována vodovodní a kanalizační síť, město bylo plynofikováno, stavěly se kvalitní silnice a celá infrastruktura se zásluhou vedení města zlepšovala.

V souvislosti s přípravami nacistického Německa na válku však i na zdejší obyvatele dolehly obavy. Již v roce 1937 probíhaly na Hané rozsáhlé armádní manévry, jichž se účastnil i prezident Edvard Beneš. Trapl (in Bartoš, 1999) uvádí, že v lesích mezi obcemi Drahaný a Myslejovice vznikl nový vojenský prostor. Probíhala cvičení civilní a protiletectvé obrany, z nichž největší v rámci prostějovského okresu se konalo v červenci 1937. Tyto činnosti se stále stupňovaly a v roce 1938 se konala opakovaná intenzivní cvičení branné a zdravotnické výchovy obyvatelstva. Jak dále píše autor, prostějovští občané přistupovali k těmto událostem velmi disciplinovaně, s rozvahou a pevným postojem. Také částečná mobilizace v květnu 1938 proběhla sice v obavách, ale v naprostém klidu.

2.6 Vývoj v letech 1939 – 1945 Druhá světová válka

Prostějov byl těsně před válkou považován za velké moravské město. Bartoš (1999) upřesňuje, že měl podle sčítání v roce 1938 přes 38 tisíc obyvatel a téměř 2950 domů. Byl tedy strategicky velmi významný nejen polohou, ale i velikostí. Když se 15. března 1939 kolem půl desáté ráno objevilo před radnicí první německé auto, nabraly události rychlý spád. Ihned byl na radniční věži vyvěšen nacistický prapor s hákovým křížem a Němci se zde rychle zabydleli. Byl stanoven směnný kurz, který byl pro ně velice výhodný. Za jednu marku deset korun. Začali tedy levně jíst a pít a také skupovat nejrůznější zboží ze všech obchodů. To pak posílali domů do Německa. Jak autor píše dále, hlavní zájem Němci projeví o letecká kasárna a vojenský výcvikový prostor na Drahaně. Prostějov byl od počátku války sídlem tzv. oberlandráta, prodloužené ruky úřadu říšského protektora, který měl dohlížet na české protektorátní úřady a starat se o německé občany na území protektorátu. Tento úřad byl později přesunut do Olomouce. Stejně tak i gestapo, které mělo původně pobočku v Prostějově. Němci však měli vedení města i přesto

pod kontrolou. Pozoruhodnou složku života na počátku války tvořili čeští fašisté. Již před okupací byl Prostějov jedním z jejich nejvýznamnějších středisek. Nejdůležitějším rysem této organizace byl antisemitismus, a proto se po okupaci zdálo, že mají v jistém smyslu blízko k nacistům. Postupem času však tito Češi přestali nacistům vyhovovat a ocitli se na okraji vlivu.

Na první pohled by se mohlo zdát, že na ryze český Prostějov nebude zaměřena příliš silná pozornost, pokud jde o germanizaci. Jeho poloha ale byla strategicky významná. Měl být spojnicí německých enkláv mezi Brnem, Olomoucí, Konicí, dnešním Svitavskem a také Jeseníky. Z toho důvodu Němci vyvíjeli mimořádný tlak. Jednou z vybraných oblastí se stala kultura. Tabery (in Roháčková, 2007) uvádí, že Němci obsadili českou chloubu – Národní dům, a vytvořili z něj na čtyři dlouhé roky Německé divadlo. Německá okupační správa rozhodla pod záminkou nutné modernizace zbavit stavbu národního svérázu. Svůj krok prezentovala jako důkaz péče o kulturní život v opět dvojjazyčném městě. Znovuotevření v září 1942 proběhlo zvlášť pro české a zvlášť pro německé publikum.

Prostějov byl pro Němce zajímavý i z ekonomických důvodů. Jak píše Beerová (2005), zbavili se v rámci arizace všech místních Židů, kterých zde žilo takové množství, že bylo město dokonce nazýváno *moravským* či *hanáckým Jeruzalémem*. A protože byli Židé ekonomicky velmi silní, pronikl pak německý kapitál velmi snadno a rychle do prostějovského průmyslu a obchodu. Tragickým paradoxem bylo, že prostějovští Židé hovořili německy a často se již dříve hlásili k německé národnosti. Ani to však nepomohlo, aby se zachránili. Byla snižována jejich lidská důstojnost, byli považováni za škodlivé elementy a ve všech směrech byli znevýhodňováni. A nakonec, v červnu a červenci roku 1942, v průběhu dvou týdnů, byli všichni Židé z Prostějova zařazeni do transportů směr Terezín. Genocida postihla podle Bartoše (1999) 1600 prostějovských Židů, podle poválečných seznamů obětí nepřežilo holocaust 1227 z nich. Moš (www.prostejovsky.denik.cz) cituje slova Maud Beerové: *„Žila jsem v rodném Prostějově do třinácti let, do roku 1942, když nás Židy Němci vyhnali. Před tím nám všechno vzali, nesměli jsme chodit do školy, naše tatínky vyhnali z práce a sebrali jim zdroje obživy. Na hrudi jsme nosili žlutou židovskou hvězdu, nesměli jsme se stýkat s ostatními občany, nesměli jsme chodit do divadla, do kina, na plovárny, kluziště, po osmé večer a v neděli jsme nesměli být na ulici. Sebrali nám naše obydlí, několik rodin nás žilo v menším bytě. Nyní, díky*

Němcům, je Prostějov, jak říkali Judenrein, tedy zproštěn Židů“.

Německý duch zavládl nejen ve městě, ale i v mnohých hanáckých vesnicích. Pořízková (2010) uvádí, že čeští zemědělci, majitelé nebo nájemci, museli opustit úrodné grunty a jejich místa obsadili Němci z Besarábie. Často to byli velmi primitivní sedláci, kteří začali obdělávat tu nejlepší půdu ve Smržicích, Dubanech, Olšanech, Bedihošti a dalších úrodných nížinných obcích. Jinak se odvíjela situace západním směrem od Prostějova, na Dražansku. Ze zdejších horských obcí byla v několika etapách většina českých obyvatel vyhnána jen proto, aby mohl být rozšířen vojenský prostor. Domy obyvatel byly vydrancovány a majetek rozkraden. Dalším, neméně významným důvodem k vyhnání českého obyvatelstva byla již zmíněná snaha o přemostění německých ostrůvků na Brněnsku a Konicku.

Prostějovu Němci důsledně říkali Prossnitz. Velmi silnému germanizačnímu tlaku byly vystaveny i zdejší školy. Bartoš (1999) píše, že německá snaha směřovala k výchově poslušných a pracovitých příslušníků německé říše. Potlačováno bylo české základní i střední školství, zrušeno bylo například reálné gymnázium. Na existenci měly nárok převážně školy, které vychovávaly kvalifikované pracovní síly, zejména pro průmyslovou oděvní výrobu.

Bartoš (1999, s. 123) shrnuje válečnou situaci v Prostějově takto: *„Je velmi těžké a do značné míry i nemožné postihnout celkové společenské ovzduší, které zavládlo za nacistické okupace v takových městech, jako byl Prostějov. Je historická pravda, že i v nejtěžších obdobích běží lidský život nezadržitelně dál, že se každý snaží najít vlastní prostor, pokud možno chráněný, a většinou se stará v první řadě o své a rodinné základní potřeby, o každodenní žití a přežití Lze jen s určitostí tvrdit, že český Prostějov se s protektorátním režimem v naprosté většině neshmířil, i když k aktivnímu odporu se z jeho obyvatel, stejně jako kdekoliv jinde v okupované zemi, odhodlala jen malá část“.*

K lidem, kteří se odhodlali, patřili členové odbojových skupin. Přímo ve městě se této činnosti ujali funkcionáři Sokola. Jejich snaha byla několikrát zmařena gestapem, ale vždy znovu se dokázali zorganizovat a pokračovat v činnosti. Aktivitu vyvíjeli i obyvatelé obcí, zejména na západě okresu. Velkou zásluhu na vzniku a fungování důležité partyzánské skupiny nazvané Dražanská vrchovina měl František Šmíd z Malého Hradiska. Vrátil se do rodné obce v roce 1942 z Prahy, aby zde organizoval odbojovou činnost obětavých místních obyvatel. S blížícím se

koncem války aktivita odbojových skupin a partyzánských oddílů zesilovala. Češi již na počátku jara 1945 s naprostou jistotou počítali s brzkým průlomem fronty. Morálka Němců tehdy již velmi upadala. Zejména šlo o vojáky, jichž bylo ve městě velké množství. Propadali alkoholu, vyhledávali zábavu a styky se ženami, a to i českými (SokA Olomouc, KL NSDAP Olomouc, Hlášení o situaci 8.3.1945 in Bartoš, 1999).

Počátkem května 1945 byl Prostějov bez elektrického proudu, pošty a novin, a proto se obyvatelé dozvídali o válečných událostech a také o povstání v Praze velmi zmateně a se zpožděním. Přesto se na základě těchto kusých informací začali Prostějované připravovat na tzv. převrat, kterým chtěli do svých rukou převzít správu města. Tato akce se však již neuskutečnila. Podobně jako plánovaný útok jednotek rumunské armády a 1. československého armádního sboru. Ten již nemusel proběhnout v plné síle, neboť mezitím byla podepsána kapitulace. Vstoupila v platnost o půlnoci z 8. na 9. května. Zakrátko, kolem páté hodiny ranní, byl na radnici vyvěšen bílý prapor. Německá vojska již v předchozích hodinách zcela opustila Prostějov a lidé tak mohli krátce po sedmé hodině ranní přivítat vojáky sovětské a rumunské armády. Za nimi pak přijeli také vojáci českoslovenští. Prostějov byl 9. května 1945 definitivně osvobozen a z prostějovské radnice zavlála československá vlajka (Bartoš, 1999).

2.7 Vývoj v letech 1945 - 1948 – Poválečná léta

První dny po osvobození se nesly ve znamení oslav a nadšení. Bylo ale také nutno vypořádat se značnými materiálními škodami a ztrátami na životech. Konaly se četné pietní akty k uctění obětí války, pohřby padlých vojáků Rudé armády a partyzánů a také civilistů, kteří zahynuli při bombardování. Bylo to však také období návratů a shledání. Zejména pro lidi, kteří válku přežili v koncentračních táborech, tedy především pro židovské obyvatele Prostějova. Drtivá většina se jich konce války nedožila. Několik se jich ale vrátilo a někteří z nich žijí v Prostějově dodnes. Příkladem je Larissa Šimeková, téměř devadesátiletá vitální paní, která žije přímo ve svém rodném domě v Rejskově ulici. Vrátila se také paní Maud Michal Beerová, jejíž osud stojí za podrobnější zmínku. Tato dáma, jejíž celá rodina byla deportována do Terezína, se na konci války vrátila zpět do Prostějova. Měla to štěstí, že se společně s ní vrátila i její matka a sestra. V roce 1949 se odstěhovaly do Izraele, kde se paní Maud Michal Beerová provdala a dodnes zde žije. Paní Beerová patří

k nejaktivnějším a nejužitečnějším spolupracovníkům Nadace terezínské iniciativy a Památníku Terezín. I přes svůj úctyhodný věk (narodila se v roce 1929) neúnavně pomáhá s identifikací osob na základě starých fotografií. Zasloužila se tak o identifikaci celé řady obětí holocaustu nejen z Prostějova, ale také například z Olomouce či Brna. Je také autorkou knihy vzpomínek *Co oheň nespálil*, v které píše nejen o své rodině a známých, ale také vzpomíná na život v Terezíně a později v Izraeli. Kniha patří k ojedinělým zdrojům informací o předválečném i raně válečném Prostějově a o životě v terezínském ghettu viděném dětskýma očima. Navzdory tvrdému osudu paní Beerová nezatrpkla, na Prostějov vzpomíná s láskou, a o dění v rodném kraji se stále zajímá. Za zachování historické paměti na židovské občany byla v roce 2012 vyznamenána Cenou města Prostějova (<http://prostejovsky.denik.cz>, 23.5.2012).

Pro osvobozený Prostějov však byl nejvýraznějším politickým úkolem proces národní očisty a potrestání viníků předchozího utrpení. Jak uvádí Skoupá (in Bartoš, 1999), bohužel se zde často vyřizovaly především osobní účty. Během pouhých tří dnů bylo zajištěno více než 500 Němců a kolaborantů z řad Čechů. Vlna udavačství však sílila, zajištěných rychle přibývalo. Nakonec ale byli mnozí zajištění uznáni nevinnými a propuštěni. Přesto však došlo na základě Košického vládního programu k mnoha rozsudkům Lidových soudů v rozpětí od peněžních postihů až po doživotní tresty. Na doživotí byly odsouzeny tři osoby, dva krejčí a jeden učitel. V platnost vešla sankční opatření vůči Němcům. Od 10. května museli všichni muži ve věku 14 – 65 let a ženy ve věku 14 – 50 let nosit na rukávu žlutou pásku s písmenem „N“, byly jim sníženy příděly a omezen pohyb po ulicích. Současně probíhala konfiskace jejich majetku a připravovalo se zřízení internačního a pracovního tábora. Ten byl zřízen ve Vrahovicích a celkem v něm pobývalo 1570 osob. Autorka upřesňuje, že valná většina – téměř 1300 lidí požádalo o vrácení československého občanství, 80 se jich k odsunu hlásilo dobrovolně, 65 bylo osob ze smíšených manželství a z odsunu byly vyňaty. Celkem odešlo v pěti transportech 210 lidí.

Naopak se i do okolních obcí vraceli zpět čeští občané. Například do rozsáhlé oblasti Dražanské vrchoviny, kterou zabrala německá armáda jako svůj výcvikový prostor. Násilné vystěhování po okupaci postihlo obce Dražany, Otínoves, Niva, Bousín. Pořízková (2008) píše, že rodiny mohly odejít jen s nejnútnejším vybavením pro přežití, musely si najít samy náhradní bydlení a chudobnou obživu. Do obce Niva

se po válce z původní bezmála tisícovky obyvatel vrátila necelá třetina. Většina obce byla zničena a do původní podoby prosperující střediskové obce se už nikdy nevrátila. Obdobná situace nastala v obci Otinoves. Vystěhováno tehdy bylo všech 1195 obyvatel. Po válce se do rozbité vesnice vrátily necelé tři stovky lidí. Obec pak velmi dlouho stagnovala. Od války se zde víc než třicet let nepostavil žádný nový dům, znovu se pomalu začala rozvíjet teprve na počátku osmdesátých let. Pořízková (2008) jako příklad uvádí obec Bousín, která byla po válce jedním velkým rumišťem. Co Němci nerozstříleli, to odnesli nebo vypálili. Do rodné obce se vrátily necelé dvě třetiny usedlíků, kteří se nezalekli těžké práce při obnově nového domova a přes mnohaletou materiální chudobu svoji obec opět přivedli k životu.

Než se však stačilo Prostějovsko vzpamatovat z válečných útrap, uplynuly necelé tři roky a ke slovu přišel *Vítězný únor 1948*.

2.8 Období 1948 - 1989

Pro Prostějovsko již nebyla doba bezprostředně po únoru 1948 ve znamení výrazné migrace v tom smyslu, v jakém ji nahlížíme v této práci. Smutným faktem zůstává, že se z regionu z politických i ekonomických důvodů rozhodlo odejít do zahraničí mnoho lidí, kteří by byli pro jeho rozvoj nesporným přínosem. A faktem je také to, že Ti, kteří zůstali, byli zejména na venkově vystaveni kolektivizačnímu tlaku. Svědectví o kolektivizaci podává kniha vřesovického rodáka Jana Přidala *Konec selského stavu na Prostějovsku* (2007). Píše v ní o konkrétních osudech lidí označených jako kulaci a zbavených své půdy. Mimo jiné o rodině sedláka Bohumila Vrby z Pivína, jehož statek byl rovněž v padesátých letech rozkulačen. Pozoruhodný je v této souvislosti také příběh, který o svém životě uveřejnil na webových stránkách syn Bohumila Vrby Jiří. Narodil se v roce 1932 a popisuje zde své dojmy od útlého dětství po pád totality v roce 1989. K období kolem roku 1948 říká: *„Když dostanete strach, přestanete se vyjadřovat. To pak za takového režimu má každý více tváří – jednu doma, jednu ke kamarádům, jednu ve veřejnosti, jednu v zaměstnání. Jde o to, dostat do lidí strach, a když mají strach, tak je klid. To se jim podařilo i u mě, nesouhlasil jsem, ale nechal jsem si to pro sebe.“* (www.pametnaroda.cz).

Prostějov, jako město vždy spíše levicového charakteru, poměrně rychle přijal komunistický režim. Určité vzepětí proti němu přišlo v roce 1968, avšak po potlačení demonstrací se na dvacet let ponořil do budování komunismu. Složení obyvatelstva

bylo poměrně stabilní, určitý pohyb, a zejména přísun Slováků, zajišťovala přítomnost posádky leteckých kasáren. Za zmínku stojí také příchod zahraničních pracovních sil ze zemí socialistického tábora, zejména z Kuby a Vietnamu. Jistý vliv měla blízkost ruské komunity v Olomouci, která byla složena především z vojáků a jejich rodinných příslušníků. Výraznou měrou se do života Prostějova zapisují Romové, kteří ve městě žijí soustředěni ve dvou lokalitách – v tzv. kolonii u Sv. Anny v Krasicích a na Husově náměstí. Jejich vztahy nejsou příliš dobré. Jedná se o Romy olašské a slovenské a mezi nimi, z důvodů kulturních, sociálních a etnických rozdílů, nejsou předpoklady pro klidné soužití (Fasora, 2011).

2.9 Období od roku 1989 do současnosti

V době bouřlivých pražských událostí v listopadu 1989 nezůstával Prostějov pozadu, jednoznačně podporoval demokratické změny ve společnosti a snažil se rychle využít nových možností. Ještě do vánoc 1989 se uskutečnila řada zájezdů k našim nejbližším západním sousedům – do Rakouska a v lednu 1990 byla zavedena pravidelná autobusová linka Prostějov – Vídeň (Peterka in Bartoš, 1999). Dopad změny režimu se projevil zejména v oblasti průmyslu. Do zdejších českých podniků začal vstupovat zahraniční kapitál a byly postaveny nové továrny, mnohdy ve vlastnictví osob ze zemí pro nás exotických. Příkladem může být japonská textilní továrna Toray. Výkladní skříň Prostějova – gigantický Oděvní průmysl, však změny neunesl. Postupně začal zaměstnávat levné pracovní síly z východu (Ukrajina, Mongolsko), a nakonec zcela zanikl. Nutno říci, že se pracovníci z východních zemí, kteří zde pracují také ve stavebnictví, v Prostějově natrvalo téměř vůbec neusazují. Žijí uzavřeně ve své komunitě a po splnění svého pracovního předsevzetí odcházejí. Výjimkou jsou Vietnamci, kteří, ač také silně dodržují pravidla a tradice své komunity, zde zapouštějí kořeny a s každou další generací se stále více asimilují.

Důležitou složkou obyvatelstva na Prostějovsku jsou stále Romové. Žijí dlouhodobě ve městě i v blízkých obcích. Do některých obcí (např. Čechy pod Kosířem, Dobromilice) přibyli Romové násilně vystěhovaní ze Vsetínska. Situace pro ně, ani pro místní obyvatele není jednoduchá a každodenní život přináší těžkosti. Prostějov je také jedním z center komunity olašských Romů. Donedávna byl sídlem jejich krále Jana Horvátky. Ten však počátkem roku 2013 zemřel (www.vecernikpv.cz).

Majetkové záležitosti přivádějí po revoluci zpět také bývalé obyvatele židovského původu a jejich potomky. V naprosté většině se však nevracejí natrvalo, ale pouze z důvodů vyřízení úředních záležitostí či návštěv příbuzných a přátel. Židovské tradice se však v posledních letech Prostějovanům připomínají stále více. Je to zásluhou Muzea Prostějovska, obnoveného Okrašlovacího spolku a místní kapely Létající rabín. Prostějov je na svoji židovskou historii hrdý a při různých příležitostech připomíná své slavné rodáky. Nejznámějším z nich je nepochybně slavný filozof - fenomenolog Edmund Husserl.

Lze říci, že vzhledem k vnitrozemské poloze neměl listopad 1989 na každodenní osobní život obyvatel Prostějovska tak okamžitý a bezprostřední vliv, jako tomu bylo na Znojemsku.

3 Praktická část – kvantitativní výzkum

Základním tématem předkládané práce je zdůvodnění rozdílů, a rozdíly lze nejlépe zjistit porovnáním. Domnívám se, že jsou rozdíly v životech obou regionů způsobeny původem jejich obyvatel a souvisejí s událostmi, které se odehrávaly ve společnosti zejména v průběhu posledních cca 150 let. Rozhodla jsem se tedy pro zjišťování faktů zaměřených na původ současných obyvatel a jeho časové souvislosti.

3.1 Výzkumná metoda

Pro praktickou část práce jsem zvolila kvantitativní metodu dotazníkového šetření. Sestavila jsem pro oba zkoumané regiony totožný dotazník obsahující deset základních položek, které jsou primárně formulovány jako uzavřené s výběrem ze dvou až pěti možností. U šesti z nich následuje po zvolení určité možnosti následná položka, která již má podobu otevřené otázky (příloha 1 a 2). Domnívám se, že přes určité obtíže při vyhodnocování tohoto typu otázek, bylo nezbytné je do šetření zařadit. Mají větší výpovědní hodnotu, neboť přesněji zobrazují regionální specifika a umožňují tak hlubší proniknutí do sledovaného jevu.

Distribuci dotazníků jsem prováděla v období srpen – listopad 2012, a to v tištěné formě osobně a prostřednictvím příbuzných a přátel v obou regionech, a dále elektronickou poštou a uveřejněním dotazníků na serveru www.vyplnto.cz.

Tento server mi také posloužil při vyhodnocení šetření. Jednak se zde shromažďovaly přímé odpovědi respondentů, jednak jsem tam přenesla odpovědi z dotazníků vyplněných jiným způsobem. Předepsaná struktura zadávání položek dotazníku na serveru způsobila změnu v číslování otázek oproti původní formě uvedené v přílohách 1 a 2. I větvené otázky dostaly svá čísla a já toto číslování respektuji pracuji s ním ve vyhodnocení. Je to však pouze technická záležitost, která nemá žádný vliv na zobrazovaná fakta.

Doplňkovou službou serveru je možnost dodatečné kategorizace otevřených odpovědí a také tvorby dalších výstupů. Využila jsem tyto možnosti ke zpracování grafů, které jsou přílohou práce.

Procento návratnosti dotazníků není možno zjistit, neboť se šířily různými cestami. Mohu tedy pouze uvést, že jsem k okamžiku konečného zpracování měla

k dispozici 474 responsí z Prostějovska a 423 responsí ze Znojemska.

3.2 Popis zkoumaného vzorku

Vzhledem k charakteru výzkumného problému se mi jevilo jako vhodné zkoumat vzorek lidí, kteří jsou již ve svém prostředí pevně ukotveni. Zvolila jsem tedy věkovou hranici od 40 let věku výše. Domnívám se, že informace od těchto respondentů mohou nejlépe rozkrýt příčiny mnou vnímaných odlišností v životě obou regionů. Lze předpokládat, že životy lidí této věkové kategorie přímo formovaly generace jejich předků žijících od konce 19. století dále, nebo případně prožili velkou část tohoto období oni sami.

3.3 Otázky a jejich vyhodnocení

Otázky jsem zaměřila na pohlaví, věk a dosažené vzdělání, dále lokalizaci pobytu respondenta a jeho předků v daném regionu. Zajímal mě rovněž výskyt předků jiné národnosti než české. Položila jsem také otázky týkající se náboženského vyznání a dodržování zvyků a rituálů, abych zjistila, nakolik současní lidé udržují rodinné a krajové tradice. Všechny otázky byly, ve snaze získat od každého respondenta maximální množství informací, označeny na serveru jako povinné. Zodpovězeno je jich tedy 100%, s tím, že někteří respondenti vyplnili příslušnou kolonku slovem „neuveďeno“. Při ručním přepisu papírových či e-mailových responsí jsem v případě chybějící odpovědi rovněž zvolila tento výraz. Níže uvádím jednotlivé otázky, vyhodnocení odpovědí na ně a odkazy na příslušné grafy v příloze. Grafy jsou označeny pořadovým číslem otázky a k němu pro každý z regionů počátečním písmenem jeho názvu.

Otázka č. 1 – Pohlaví dotazovaného

Otázka nabízela uzavřenou odpověď výběrem ze dvou možností, žena - muž. V obou regionech odpovědělo více žen než mužů, přičemž větší převahu nad muži měly ženy na Prostějovsku (grafy 1Z a 1P).

Otázka č. 2 - Věk dotazovaného

Otázka nabízela uzavřenou odpověď výběrem ze tří možností určených věkovým rozpětím 40 – 55 let, 55 – 70 let a nad 70 let. Více než polovina znojemských respondentů uvedla kategorii 40 – 55 let, na Prostějovsku byl počet respondentů řadících se do prvních dvou kategorií vyrovnaný. V obou regionech tvoří podíl

respondentů nad 70 let přibližně 10 procent (graf 2Z a 2P).

Otázka č. 3 – Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání

Otázka nabízela uzavřenou odpověď výběrem z pěti možností - ZŠ, vyučen, SŠ s maturitou, VOŠ a VŠ. V obou regionech odpovídali respondenti přibližně stejného vzdělání. Zhruba polovina odpovědí byla v obou případech SŠ s maturitou, necelá čtvrtina vysokoškoláků. Čtvrtinu tvořili respondenti s výučním listem či VOŠ. Zde byl patrný rozdíl vyučených ve prospěch Prostějovska a naopak VOŠ ve prospěch Znojemska (grafy 3Z a 3P).

Otázka č. 4 – Místo vašeho bydliště

Otázka nabízela uzavřenou odpověď výběrem ze dvou možností. Město Znojmo/Prostějov nebo venkov Znojemska/Prostějovska. V obou regionech uvedly shodně dvě třetiny respondentů jako místo bydliště město a jedna třetina venkov (grafy 4Z a 4P).

Otázka č. 5 – V místě současného bydliště jste:

Otázka nabízela uzavřenou odpověď ze dvou možností - rodákem nebo přistěhovalcem. Za rodáka se označily téměř dvě třetiny prostějovských respondentů a více než čtyři pětiny znojemských. Toto zjištění pro mě bylo poměrně překvapivé (grafy 5Z a 5P). Vysvětlení však přinesla následující otázka, kterou zodpovídali ti respondenti, kteří se označili za přistěhovance.

Otázka č. 6 – Odkud a kdy jste se přistěhoval

U této položky jsem při průběžném vyhodnocování dotazníků zjistila, že bude lépe údaje „odkud“ a „kdy“ rozdělit do dvou otázek. Výzkumné šetření na serveru však již probíhalo a tímto zásahem by došlo ke znehodnocení dosud shromážděných dat. Otázku jsem tedy rozdělila dodatečně, po ukončení sběru dat, a nově vzniklé položky označila symboly 6a a 6b. Jak napovídá formulace otázek, odpovědi na ně byly otevřené.

6a – Odkud jste se přistěhoval

Na tuto otázku odpovídali obyvatelé obou regionů velmi rozdílně. Velice pozoruhodná je skutečnost, že zatímco znojemští se považovali za přistěhované téměř výlučně v případech, kdy přišli z jiného státu, regionu či vzdálenějšího města, Prostějované uváděli nejčastěji, že se přistěhovali z blízkého okolí, z vedlejší obce,

z Prostějova na venkov a naopak. Poměrně významné procento prostějovských přistěhovalců tvoří lidé, kteří přišli ze Slovenska a většina z nich v 80tých letech. To zhruba odpovídá výstavbě sídliště Hloučela, kde v té době v nových bytech zakotvily rodiny profesionálních vojáků z leteckých kasáren. Respondenti z USA, Indie a Turecka přišli v posledních patnácti letech. Rumuni na Znojemsku uvedli, že se přistěhovali po válce jako reemigranti (6aZ a 6aP).

6b – Kdy jste se přistěhoval

Z odpovědí na tuto otázku jsou patrné velké rozdíly v časovém sledu migrace. Znojemští respondenti uvádějí ve více než jedné třetině případů čtyřicátá léta, z čehož naprostou většinu tvoří roky 1945 – 1947. Na Prostějovsku je toto období uvedeno v pouhém jednom procentu odpovědí. Nejčastějším obdobím příchodu prostějovských respondentů jsou naopak osmdesátá léta, která tvoří rovněž jednu třetinu. Pozoruhodné na Prostějovsku je, že se tři čtvrtiny všech respondentů přistěhovaly v období 1961 – 1990. Domnívám se, že tato skutečnost koresponduje s výrazným rozvojem průmyslu v Prostějově (grafy 6bZ a 6bP).

Otázka č. 7 – Vaše matka je/byla v tomto regionu rodákem nebo se přistěhovala

Otázka nabízela uzavřenou odpověď ze dvou možností – rodák nebo přistěhovalec. Zde se odpovědi z obou oblastí téměř shodují. Přibližně 9 z 10 respondentů uvádí, že se jejich matka v daném regionu narodila (grafy 7Z a 7P). Následující položku vyplňovalo tedy jen asi 10% respondentů z každé lokality.

Otázka č. 8 – Odkud a kdy se přistěhovala

Ze stejných důvodů jako u položky číslo 6 jsem i zde provedla rozdělení otázky do dvou částí - „odkud“ a „kdy“.

8a – Odkud se přistěhovala

Zde je opět patrné, že prostějovští respondenti na rozdíl od znojemských považují za přestěhování i přesun mezi blízkými obcemi daného regionu. U znojemských lze zaznamenat největší podíl Hodonínska a vnímat jej v souvislosti otázkou 8b, jako výsledek dosídlování pohraničí po 2. světové válce (grafy 8aZ a 8aP).

8b – Kdy se přistěhovala

Matky znojemských respondentů se ve více než polovině případů přistěhovaly

do regionu ve čtyřicátých letech, z toho naprostá většina mezi lety 1945 – 1947, tedy při poválečném dosídlování. Stejně množství, tedy více než polovina prostějovských respondentů uvedla, že se jejich matky přistěhovaly v padesátých a šedesátých letech, což lze bezpochyby spojit s rozmachem oděvní výroby a otevřením nového závodu Oděvního průmyslu (grafy 8bZ a 8bP).

Otázka č. 9 - Váš otec je/byla v tomto regionu rodákem nebo se přistěhoval

Tato položka nabízela uzavřenou odpověď výběrem ze dvou možností – rodák nebo přistěhovalec. Rovněž zde se vyskytly téměř shodné odpovědi. Necelých 90 % respondentů z obou oblastí uvedlo, že se jejich otec v daném regionu narodil (grafy 9Z a 9P). Na následující otázku odpovídalo tedy z každého regionu zhruba 11% respondentů.

Otázka č. 10 – Odkud a kdy se přistěhoval

Ze stejných důvodů jako u položek číslo 6 a 8 jsem i zde provedla rozdělení otázky do dvou částí - „odkud“ a „kdy“.

10a – Odkud se přistěhoval

Jako místo, odkud se přistěhoval jejich otec, uvádí nejvíce respondentů z Prostějovska opět Prostějovsko, vyskytují se zde čteněji také sousední a další blízké okresy. Otcové znojemských respondentů pocházejí nejčastěji ze Slovenska, Slovácka, Horácka a také z Rumunska. I zde se nabízí úzká souvislost s otázkou 10b (grafy 10aZ a 10aP).

10b – Kdy se přistěhoval

Z odpovědí na tuto otázku zcela zřetelně vyplývá, že otcové respondentů ze Znojemska se do regionu v nadpoloviční většině přistěhovali ve čtyřicátých letech, přičemž v naprosté většině to bylo v období 1945 – 1947. Druhým nejsilnějším obdobím jsou zde 60tá léta, která v odpovědích uvedla necelá čtvrtina dotazovaných. Otcové prostějovských respondentů se do svého regionu přesouvali později, nejvíce v 50tých a 60tých letech, přičemž v poválečném období jich přišla necelá desetina (grafy 10bZ a 10bP).

Otázka č. 11 – Máte v rodině předka jiné, než české národnosti

Položka nabízí uzavřenou odpověď výběrem ze dvou možností – mám nebo nemám. Výskyt předka jiné národnosti uvedla téměř jedna třetina znojemských respondentů,

na Prostějovsku to byl přibližně jeden z deseti. Rozdíl je tedy jasně patrný (grafy 11Z a 11P).

Otázka č. 12 – Jaká je/byla jeho národnost

Tato položka je formulována jako otevřená otázka a skýtá možnost odpovědí uvádějících více předků různých národností. V této položce je jediná shoda mezi regiony, a to, že nejčetněji se mezi předky respondentů vyskytují Slováci. U prostějovských daleko za nimi následují Němci a Poláci, židovské předky uvádí jen necelého 5,5% respondentů, stejně jako Ukrajince a Rakušany. Další národnosti jsou zastoupené v zanedbatelné míře. Jiná je situace na Znojemsku, kde jsou slovenští předkové těsně následováni Němci a Rakušany. Významný podíl zde zaujímají Rumuni a za zmínku stojí také Maďaři. Respondenti zde také uvedli romské předky, jejichž výskyt byl v prostějovských odpovědích nulový (grafy 12Z a 12P).

Otázka č. 13 – Hlásíte se k nějaké víře

Otázka nabízí uzavřenou odpověď výběrem ze dvou možností. K víře se v obou regionech téměř shodně hlásí přibližně jedna pětina respondentů. Mírnou převahu zaznamenáváme na Znojemsku (grafy 13Z a 13P).

Otázka č. 14 – K jaké víře se hlásíte

Otázka předpokládá otevřenou odpověď. Nadpoloviční většina respondentů z obou regionů se uvedla, že se hlásí k římskokatolické víře, následuje v obou případech víra evangelická, která však již nedosahuje hodnoty 10%. Jedna čtvrtina znojemských a jedna pětina prostějovských respondentů svoji víru vůbec neuvedla (grafy 14Z a 14P).

Otázka č. 15 – Praktikování víry

Otázka nabízí uzavřenou odpověď ze dvou možností. Za praktikujícího se označila na Znojemsku jen necelá pětina respondentů, na Prostějovsku se jich takto označilo o 10% více (grafy 15Z a 15P).

Otázka č. 16 – Dodržování tradic předků

Otázka nabízí uzavřenou odpověď ze dvou možností. Zde je mezi oběma oblastmi shoda. Téměř polovina respondentů v obou regionech uvedla, že tradice předků dodržuje (grafy 16Z a 16P).

Otázka č. 17 – Specifikace dodržovaných zvyků

Otázka předpokládá otevřenou odpověď. Respondenti z obou regionů uváděli nejrůznější zvyky, tradice, rituály, které se týkají vánoc, velikonoc, stravovacích zvyklostí, svatebních příprav a obřadů i dalších událostí spojených s rodinným životem či ročními obdobími. Vyskytly se zde, a to v obou regionech kuriózní i vtipné odpovědi, jako *štamprlička každý den* nebo *pálíme slivovici, pokud nám někdo neznámý nesklidí úrodu*. Byly zde i odpovědi speciální, jako *hrál jsem v kapele založené v roce 1948 volyňskými Čechy* nebo *při narození holčičky ji na křest oblékneme do šatiček, které se u nás dědí již pět generací*. Vyskytly se i případy rodinných zvyklostí ze vzdálenějších krajů, jako jsou vánoční pokrmy krkonošský kuba nebo slovenské oplatky s medem. Nošení kroje se na Znojemsku nevyskytlo, ve dvou případech jej mají uložen doma a pochází z pozůstalosti. Na Prostějovsku lidé kroje oblékají pouze ve spojitosti s členstvím v hanáckém folklórním souboru a v několika rodinách mají také kroj uložený jako památku po předcích. V obou regionech se v poměrně velké míře dodržují zvyky v celých vesnicích, jako je stavění máje, hody, masopusty, posvícení. V odpovědích ze Znojemska se vyskytla zajímavá informace. V obci Těšetice byla po osídlení snaha dodržovat tradice všech osídlenců a každou neděli se zde něco konalo. V obecní kronice je zápis z roku 1946, že se musí určit, jaké tradice se budou dodržovat. Zůstala v červnu pout' a v září posvícení.

Valná většina respondentů vůbec žádná specifika neuvedla, nebo je vyjádřila slovem *běžné* nebo *normální*. Ty jsem v dodatečné kategorizaci zařadila do odpovědi *neuvedeno*. Lze tedy usuzovat, že buď rodiny zcela upustily od dodržování speciálních rodinných tradic, nebo je dodržují, ale považují je za natolik obyčejné, že je jako něco zvláštního neuvádějí. To platí pro obě oblasti (grafy 17Z a 17P).

3.4 Shrnutí

Otázky, které byly položeny a zodpovězeny, zcela jasně ukazují, kde jsou odlišnosti a kde naopak, třeba i překvapivě, žádné nenajdeme. Proč jsou tedy mezi životy obyvatel obou regionů rozdíly? Mají rozhodující vliv dva faktory zmíněné v názvu práce, tedy geografická poloha a dějinné události? Odpovědi na tyto otázky se nyní nabízejí.

Lidé na Znojemsku, či jejich blízcí předkové, zažili obavy o holou existenci

v daleko větší míře, než lidé na Prostějovsku. Byli také okolnostmi donuceni k častým radikálním změnám místa pobytu, zatímco Prostějovští žijí převážně trvale po generace na stejném místě nebo v blízkém okolí. Jejich vnímání sounáležitosti s regionem, kde žijí, s lidmi, kterými jsou obklopeni, je velmi odlišné a slovo domov má pro každého z nich úplně jiný význam. Z tohoto faktu, podle mého názoru, vyplývá nejmarkantnější rozdíl, který lze vnímat. Spočívá v přístupu k neznámým lidem a neznámým situacím. Znojemští působí otevřeněji a přátelštěji. Důvodem je zřejmě podprahově získaná zkušenost, že nic není v životě jisté. Vyjádřeno průměrem - *dnes je tak, zítra může být jinak, buďme vděční za nové přátele, nová setkání a nové možnosti, které nám život přináší a sdílejme je*. Prostějovští naopak působí odtažitěji a opatrněji. Zvažují, než někoho pustí do své blízkosti. To je jistě dáno tím, že si systematicky, často po několik generací, budují to své a cítí v tom svou sílu a životní jistotu. Nemají potřebu se otevírat, mají zkušenost, že si vystačí si sami. Uvedený rozdílný přístup se projevil i v ochotě věnovat pozornost vyplňování dotazníků. Po rozeslání elektronickou poštou na obecní úřady v obou oblastech byla zpětná vazba ze Znojemska silnější.

Jak vyplývá z výsledků šetření, které názorně ukazují grafy zobrazující prostorovou migraci obyvatelstva, Znojemští pocházejí ve značné míře z velmi různorodých a navzájem vzdálených kulturních a sociálních poměrů. V posledních sto letech se zde setkali lidé velmi rozdílného původu. Dá se s nadsázkou říci, že je zde jakási obdoba legendárního Babylonu a ani více, než půlstoletí, které uplynulo od usazení posledních osídlenců, toto nastavení zcela neshazelo.

Naopak Prostějovští představují velmi kompaktní a stabilní složku moravského obyvatelstva, která se úspěšně vyhýbala překotným procesům. Kontinuita vývoje a vědomí sounáležitosti vyústily u zdejších obyvatel v silný lokální patriotismus.

Výsledky šetření v otázce prostorové migrace je tedy nutno brát s rezervou. Přestože otázka směřovala na migraci z jiného regionu, než je Znojemsko či Prostějovsko, a byla i takto jednoznačně formulována, Prostějovští velice často označili sebe či své rodiče za přistěhovalce i v případě, že se jednalo o přesun z vedlejší obce. Lokální patriotismus se zde tedy vztahuje ne ke kraji či k oblasti, ale přímo ke konkrétní obci. Tato tendence se u znojemských respondentů vůbec neprojevila.

Výstižně jsou uvedené rozdíly vyjádřeny v encyklopedii Lidová kultura

(Brouček, Jeřábek, 2007). Tato obsáhlá etnografická publikace poskytuje výmluvné informace. Hanáci, mezi které patří i Prostějované, jsou zde označeni jako první zformovaná etnografická skupina na Moravě a zároveň dominantní a nejstabilnější složka moravského obyvatelstva, a to již od středověku. O Znojemsku zde v tomto směru nenajdeme vůbec žádné informace. Součástí této encyklopedie je také etnografická mapa, kde je na místě Znojemska bílé místo, což jasně naznačuje absenci jednotícího prvku.

Nabízí se otázka, proč při tak rozdílné mentalitě vyšly velmi podobné výsledky u otázek týkajících se víry a dodržování tradic. Pokud jde o víru, nejsou výsledky až tak překvapující. Víra je široký pojem a mnoho lidí bez ohledu na to, z jakého kulturního či sociálního prostředí pochází, uvádí, že *v něco* věří. Podobný výsledek tedy bylo možné očekávat. Druh vyznávané víry, kde má největší zastoupení v obou regionech vyznání římskokatolické, následované evangelickým, kopíruje aktuální republikové sčítání (www.czso.cz). Pokud jde o míru, v jaké respondenti své vyznání praktikují, tedy Prostějovští více, než Znojemští, domnívám se, že může být rovněž dána hlubším ukotvením v regionu.

Větším překvapením jsou informace o dodržování tradic předků. Ačkoli jsou matky i otcové našich respondentů v obou regionech z téměř devadesáti procent rodáky, udržování tradičních zvyků a rituálů uvádí jen velmi malé procento dotazovaných. Zde vidím dva pravděpodobné důvody. Jedním z nich může být, jak jsem uvedla již v komentáři k otázce č. 17, že lidé možná určité zvláštní tradice dodržují, ale považují je za natolik běžné, že nevidí důvod je nějak specifikovat. Druhým faktorem, který jistě hraje roli, je dnes tolik skloňovaná globalizace, rychlé šíření informací všeho druhu a všemi směry, a také možnost cestovat po celém světě. To tradiční lidovou kulturu bezpochyby oslabuje. Lidé mají přístup ke kulturním vzorům, o kterých donedávna vůbec nic nevěděli, a přebírají je na úkor regionálních tradic. Ty se tedy dnes logicky udržují v menší míře a převážně uměle. Zkoumané regiony od sebe z tohoto pohledu nejsou natolik vzdáleny, aby se projevil výrazný rozdíl. Důvody ale mohou být i jiné a k jejich nalezení a pojmenování by bylo třeba hlubšího bádání.

Závěr

Při zpracovávání zvoleného tématu jsem zjistila, jak málo a nepřehledně je daná problematika zmapovaná, a že prakticky neexistuje ucelené dílo, shrnující například dějiny osídlení Znojemska. Literatura je velmi zevrubná a mezi základními tituly mi byly doporučovány starší, do češtiny nikdy nepřeložené, německé práce. Některé české tituly pak byly zpracovány velmi tendenčně, s ohledem na dobu, kdy byly vydány. Čerpala jsem tedy, kromě dostupných knižních zdrojů, také z několika akademických prací a dobových periodik. Pro informace z Prostějovska mi naopak jako základ velmi dobře posloužila dvoudílná reprezentativní publikace Prostějov – dějiny města, která podává přehledný obraz dějin města od pradávna po současnost. Celkově však musím konstatovat, že historické prameny mapující dějiny osídlení, vztahů mezi národy a etniky, tedy dějiny mezilidských vztahů, o které jde v mé práci především, nejsou v případě obou regionů příliš bohaté. Jsem však přesvědčena, že jsem našla dostatek zdrojů, abych mohla základní východiska k oběma regionům v intencích bakalářské práce uspokojivě zpracovat.

Velmi cenná a nesmírně obohacující pro mě byla osobní setkání s některými budoucími respondenty z obou regionů. Zejména v počáteční fázi tvorby dotazníku mi poskytli zajímavé, samozřejmě nikde nepublikované popisy důležitých soukromých či rodinných událostí. Z nich jsem průběžně čerpala inspiraci pro formulaci otázek. Byli to lidé, které jsem již dříve osobně znala, ale byli to také lidé, se kterými jsem se seznámila až při diskusi na téma mé práce. Tato fáze mě opět utvrdila v pocitu, že lidé na Znojemsku působí jinak, než lidé na Prostějovsku.

Jak jsem již uvedla ve shrnutí, rozdíly v životním stylu obyvatelstva obou regionů nepochybně existují. Prostřednictvím této práce jsem se pro ně snažila nalézt relevantní příčiny a jsem přesvědčena, že se to podařilo. Cíl stanovený v úvodu byl naplněn a věřím, že tato bakalářská práce může přinést praktický užitek hned v několika oblastech.

V oblasti sociální mohou být zjištěné skutečnosti určitým vodítkem pro všechny, kteří se věnují práci s lidmi. Ať jsou to pracovníci institucí zabývajících se tvorbou sociálních programů, terénní sociální pracovníci či lidé z oblasti zdravotní péče. Práce může být užitečná i pro zaměstnance úřadů, zejména těch, na které se občané obracejí při řešení důležitých, či dokonce krizových životních situací.

Informace, které vyplynuly z této práce mohou být přínosem také pro personalisty, kteří sestavují pracovní týmy a připravují motivační programy pro zaměstnance.

V oblasti pedagogické vidím přínos jednak pro metodiku pedagogické práce, ve které mohou být zohledněna specifika každého z regionů, a jednak pro samotnou výuku, jako obohacení výkladu hned v několika předmětech. Příkladem může být rodinná či občanská výchova, nebo také dějepis, zejména v hodinách zaměřených na výklad regionálních dějin. Závěry této práce mohou být také využity v zařízeních zabývajících se volnočasovými aktivitami, a to jak pro mládež, tak i pro dospělé.

Jako přínosnou vidím tuto bakalářskou práci i pro oblast vědy a výzkumu, zejména v oblasti kulturní a sociální antropologie, kulturní geografie a etnografie. Jsou to obory, které se zabývají způsobem a významem přenosu kulturních vzorců a šíření společenských jevů, a pracují na principu komparatistiky. Tato práce je koncipována právě jako srovnávání životních stylů dvou skupin současného moravského obyvatelstva, a proto se domnívám, že právě výzkum v těchto oborech může z její teoretické i praktické části významně těžit.

V neposlední řadě věřím, že v budoucnu může tato bakalářská práce posloužit jako vhodný základ pro další zpracování tématu, například v podobě diplomové práce.

Seznam použitých zdrojů a literatury

- BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938-1945*. 1. vyd. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1986, ISBN neuvedeno
- BARTOŠ, Josef. *Prostějov: dějiny města 2*. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 1999, 263 s. ISBN 80-238-4511-x.
- BARTOŠOVÁ, Jana. *Poválečné osídlování Znojemska*. Brno, 1993. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Vedoucí práce Doc.PhDr. Jaroslav Vaculík, CSc.
- Beerová, Maud Michal, 1929-. *Co oheň nespálil*. Maud Michal Beerová; [Fotografie archiv autorky]. V Prostějově : Muzeum Prostějovska, 2005. 205 s. (Prostějovská knihnice ; sv. 10). ISBN 80-86276-18-X.
- BLAHA, Jan. *Znojemská Beseda 1870-2005: Vydáno u příležitosti 135 let od založení prvního českého spolku ve Znojmě*. Znojmo: Znojemská Beseda, 2005.
- BROUČEK, Stanislav a Richard JEŘÁBEK. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Vyd. 1. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007, 3 sv. ISBN 978-80-204-1450-2.
- Český statistický úřad. [online]. [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: www.czso.cz
- DEMČÁK, Marek., *Vyplnto* [online]. [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: www.vyplnto.cz
- DROZDOVÁ, Anna Marie. *Návštěvy prezidentů Masaryka a Beneše ve Znojmě*. Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Libor Vykoupil, Ph.D.
- FASORA, Lukáš. *Člověk na Moravě ve druhé polovině 20. století*. 1. vyd. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2011, 338 s., viii s. obr. příl. ISBN 978-80-7325-244-1.
- GRŮZOVÁ, Ludmila. *Prostějov: dějiny města 1*. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2000, 279 s. ISBN 80-238-6241-3.
- HAVLÍK, Lubomír Emil. *Znojmo*. Brno, 1956.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Úvod do výzkumu v pedagogice: základy kvantitativně orientovaného výzkumu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 198 s. ISBN 80-244-0765-5.

- JANKŮ, Vlastimil a Jiří SVOBODA. *Znojmo: město krajina*. Úvaly: Pro Městský úřad Znojmo vydalo České panorama, 1994, 151s. ISBN 80-901717-0-2.
- JANKŮ, Vlastimil. *Historie Znojma v obrazech: příběhy z historie a současnosti*. Vyd. 2. Brno: K-Public, 2006, 296 s. ISBN 80-902504-7-5.
- JANKŮ, Vlastimil. *Znojenské vinobraní: historie vinařských slavností 1966 až 2000*. Znojmo: Město Znojmo, 2001, 31 s.
- JOŽÁK, Jiří. *Dějepis: nová doba*. 4. vyd. Praha: SPL - Práce, 2001, 95 s. ISBN 80-86287-42-4.
- KADLEC, Michal. *Král olšavských Romů je MRTEV!*. Prostějovský večerník [online]. [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.vecernikpv.cz/co-se-stalo/zpravodajstvi/2434-kral-olavskych-romu-je-mrtev>
- KEREMIDSKÝ, Marian. *Znojmo v prvních letech předmnichovské republiky (1918-23)*. Brno, 1992. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Vedoucí práce Doc.PhDr. František Čapka, CSc.
- KOUKAL, Jiří. A KOL. *František Koukal čestný občan města Znojma*. 1. vyd. Znojmo: Asociace-Iuvenes-Znojem, 2011. ISBN neuvedeno.
- KOVÁČIK, J.: *Historie archeologických výzkumů na Hradišti sv. Hypolita ve Znojmě do roku 1957*. Brno, 2007. Bakalářská práce. Brno: PdF MU, 2007.
- KŘEN, Jan. *Konfliktní společenství: Češi a Němci 1780-1918*. Praha: Academia, 1990, 508 s.
- KUDLÁČEK, Martin. *Vývoj česko-německých vztahů ve Znojmě*. Brno, 2005. Rigorózní práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Malíř, CSc.
- MACOURKOVÁ, Anna. Jiří Vrba: *Soud pro pár slov*. In: Paměť národa [online]. [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/data/witness/1017/recording/545-transcript.htm>
- MALENA, Leoš. *Konec česko-německého soužití v okrese Znojmo v roce 1945*. Brno, 1995. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Vedoucí práce Doc.PhDr. Jaroslav Vaculík, CSc.
- MARKEL, Martin. *Vysídlení Němců z jižní Moravy 1945-1949*. Brno: Vojenská akademie, 2002, 191 s., 1 mapová příl. ISBN 80-85960-41-9.
- MOŠ, Pavel. *Nyní je tedy Prostějov Judenrein, zproštěn Židů*: Maud M. Beerová - rozhovor. Prostějovský deník [online]. 2012 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z:

http://prostejovsky.denik.cz/zpravy_region/nncnyni-je-tedy-prostejov-judenrein-zprosten-zidu-20130306.html

- MOŠ, Pavel. *Prostějov rozdál ceny města za rok 2011*. Prostějovský deník [online]. 2012 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://prostejovsky.denik.cz/zpravy_region/prostejov-rozdal-ceny-mesta-za-rok-2011-podivejte-se-20120522.html
- PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu*. Vyd. 4., Reprint 3. vyd. Praha: Academia, 2003, 867 s. ISBN 80-200-1095-5.
- PEŘINKA, František Václav. *Vlastivěda moravská, Znojemský okres*. Brno: Musejní spolek, 1904, 552 s.
- PEŘINKA, František Václav. *Vlastivěda moravská, Znojemský okres*. 1. vyd. Brno: Garn, 2008, 2 sv. ISBN 978-80-86347-82-0.
- PŘIDAL, Jan. *Konec selského stavu na Prostějovsku*. Vyd. 1. Praha: JANUA, 2006, 94 s. ISBN 80-86859-05-3.
- ROHÁČKOVÁ, Dagmar. *Národní dům v Prostějově 1907-2007*. Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2007, 399 s. ISBN 978-80-239-7247-4.
- SKARUPSKÁ, H. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Olomouc: Vydavatelství UP Olomouc, 2006. iISBN 80-244-1509-7.
- SOMMER, Karel; GÍMEŠ, Emil. *Z dějin oděvního průmyslu na Prostějovsku : k pětadvacátému výročí zřízení podniku Oděvní průmysl v Prostějově 1946 - 1971*. Prostějov : Oděvní průmysl v Prostějově, 1970. 346., [27] s. fot.
- ŠEVČÍK, Jindřich. *Osvobození Znojma 1918*; [Zprac. Jindřich Ševčík]. Znojmo : Museum, 1968. 11 s.

Seznam příloh a grafů

Příloha č. 1 – Dotazník Znojmo a Znojemsko

Příloha č. 2 – Dotazník Prostějov a Prostějovsko

Grafy č. 1Z a 1P – Pohlaví dotazovaného

Grafy č. 2Z a 2P – Věk dotazovaného

Grafy č. 3Z a 3P – Vzdělání dotazovaného

Grafy č. 4Z a 4P – Místo bydliště

Grafy č. 5Z a 5P – Rodák x přistěhovalec v místě bydliště (dotazovaný)

Grafy č. 6aZ a 6aP – Odkud se dotazovaný přistěhoval

Grafy č. 6bZ a 6bP – Kdy se dotazovaný přistěhoval

Grafy č. 7Z a 7P – Rodák x přistěhovalec v regionu (matka dotazovaného)

Grafy č. 8aZ a 8aP – Odkud se matka přistěhovala

Grafy č. 8bZ a 8bP – Kdy se matka přistěhovala

Grafy č. 9Z a 9P – Rodák x přistěhovalec v regionu (otec dotazovaného)

Grafy č. 10aZ a 10aP – Odkud se otec přistěhoval

Grafy č. 10bZ a 10bP – Kdy se otec přistěhoval

Grafy č. 11Z a 11P – Výskyt předka jiné než české národnosti

Grafy č. 12Z a 12P – Národnost uvedeného předka

Grafy č. 13Z a 13P – Přihlášení se k víře

Grafy č. 14Z a 14P – Druh víry

Grafy č. 15Z a 15P – Praktikování víry

Grafy č. 16Z a 16P – Dodržování tradic předků

Grafy č. 17Z a 17P – Specifikace dodržovaných tradic

Příloha č. 1 – Dotazník Znojmo a Znojemska

PROSÍM O VYPLNĚNÍ

Dobrý den,

chtěla bych Vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Získané informace mi velice pomohou při zpracování mé bakalářské práce na téma

Odlíšnost jako kulturní a sociální jev - Rozdíly v životním stylu a hodnotách obyvatel Znojemska a Prostějovska.

Dotazník je anonymní, nemusíte se nikam podepisovat. Jeho vyplnění Vám zabere jen pár minut.

Předem velice děkuji za Vaši ochotu a spolupráci.

Lenka Copková,

**studentka 3. ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci,
od narození do 20ti let žijící ve Znojmě a nyní již více než 20 let v Prostějově.**

1) Pohlaví dotazovaného

muž

žena

2) Věk dotazovaného

40 - 55 let

55 – 70 let

nad 70 let

3) Jaké je vaše nejvyšší dosažené **vzdělání**

ZŠ

vyučen(a)

střední s maturitou

vyšší odborné

vysokoškolské

4) Místo vašeho **bydliště**

město Znojmo

venkov Znojemska

5) V místě vašeho současného bydliště jste

rodákem

přistěhovalcem – odkud a kdy jste se přistěhoval(a):

6) Vaše matka a otec jsou/byli v tomto regionu rodáky nebo se přistěhovali?
(otázku nevyplňujte, pokud nejste sami v regionu rodákem – viz otázka 5)

Matka:

rodačka

přistěhovala se – odkud a kdy:

Otec:

rodák

přistěhoval se – odkud a kdy:

7) Máte v rodině předka jiné než české národnosti? Pokud ano, jaké je/byl národnosti?

(Slovák, Němec, Žid, Francouz, Rumun, Chorvatatd.)

nemám

mám – jeho národnost:

8) Hlásíte se k nějaké víře?

ne

ano – k jaké:

9) Jste praktikujícím věřícím, tj. účastníte se náboženských setkání?

ano

ne

10) Dodržujete tradiční rituály svých předků, např. velikonoční či vánoční zvyky, zvyky při životních příležitostech (narození, křty, svatby, pohřby apod.), zvyky při jiných příležitostech spojených např. s ročním obdobím či prací ?

ne

ano – jaké? (popište, prosím, podrobněji zejména zvláštnosti, např. velikonoční vajíčka zdobíme modrotiskem, v den svatby ráno před obřadem zpíváme nevěstě pod okny, po sklizni děkujeme za úrodu tímto způsobem, oblékáme kroj při příležitostiapod.)

*Vámi uvedené údaje budou použity pouze a výhradně pro účely zpracování bakalářské práce Univerzity Palackého v Olomouci **Odlišnost jako kulturní a sociální jev - Rozdíly v životním stylu a hodnotách obyvatel Znojemska a Prostějovska** autorky Lenky Copkové. Děkuji.*

Příloha č. 2 – Dotazník Prostějov a Prostějovsko

PROSÍM O VYPLNĚNÍ

Dobrý den,

chtěla bych Vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Získané informace mi velice pomohou při zpracování mé bakalářské práce na téma

Odlíšnost jako kulturní a sociální jev - Rozdíly v životním stylu a hodnotách obyvatel Znojemska a Prostějovska.

Dotazník je anonymní, nemusíte se nikam podepisovat. Jeho vyplnění Vám zabere jen pár minut.

Předem velice děkuji za Vaši ochotu a spolupráci.

Lenka Copková,

studentka 3. ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, od narození do 20ti let žijící ve Znojmě a nyní již více než 20 let v Prostějově.

1) Pohlaví dotazovaného

muž

žena

2) Věk dotazovaného

40 - 55 let

55 – 70 let

nad 70 let

3) Jaké je vaše nejvyšší dosažené **vzdělání**

ZŠ

vyučen(a)

střední s maturitou

vyšší odborné

vysokoškolské

4) Místo vašeho **bydliště**

město Prostějov

venkov Prostějovska

5) V místě vašeho současného bydliště jste

rodákem

přistěhovalcem –odkud a kdy jste se přistěhoval(a):

6) Vaše matka a otec jsou/byli v tomto regionu rodáky nebo se přistěhovali?
(otázku nevyplňujte, pokud nejste sami v regionu rodákem – viz otázka 5)

Matka:

rodačka

přistěhovala se – odkud a kdy:

Otec:

rodák

přistěhoval se – odkud a kdy:

7) Máte v rodině předka jiné než české národnosti? Pokud ano, jaké je/byl národnosti?

(Slovák, Němec, Žid, Francouz, Rumun, Chorvatatd.)

nemám

mám – jeho národnost:

8) Hlásíte se k nějaké víře?

ne

ano – k jaké:

9) Jste praktikujícím věřícím, tj. účastníte se náboženských setkání?

ano

ne

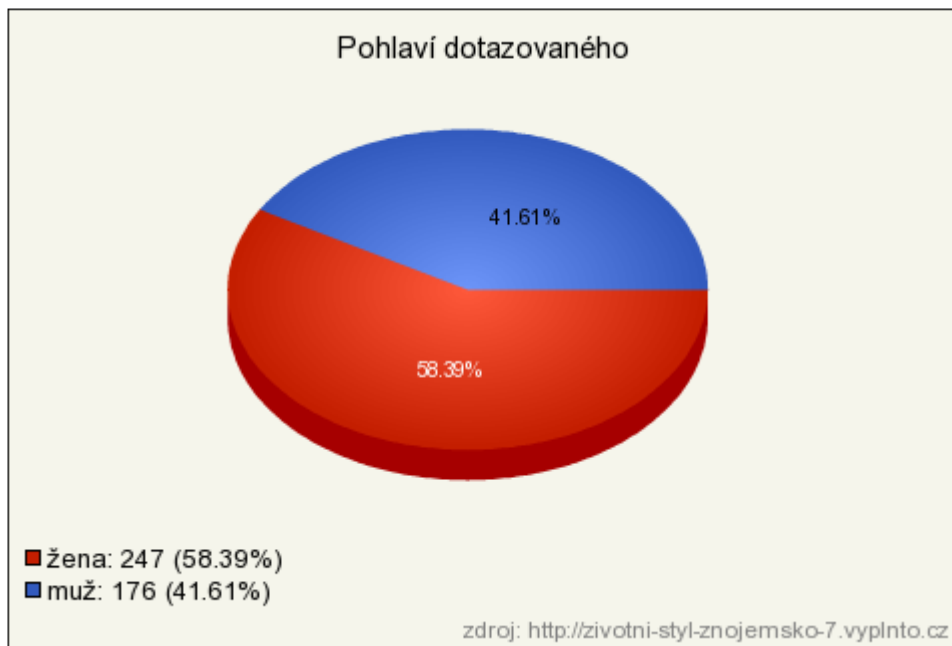
10) Dodržujete tradiční rituály svých předků, např. velikonoční či vánoční zvyky, zvyky při životních příležitostech (narození, křty, svatby, pohřby apod.), zvyky při jiných příležitostech spojených např. s ročním obdobím či prací ?

ne

ano – jaké? (popište, prosím, podrobněji zvláštnosti, např. velikonoční vajíčka zdobíme pouze modrotiskem, v den svatby ráno před obřadem zpíváme nevěstě pod okny, po sklizni děkujeme za úrodu tímto způsobem, apod.)

*Vámi uvedené údaje budou použity pouze a výhradně pro účely zpracování bakalářské práce Univerzity Palackého v Olomouci **Odlišnost jako kulturní a sociální jev - Rozdíly v životním stylu a hodnotách obyvatel Znojemska a Prostějovska** autorky Lenky Copkové. Děkuji.*

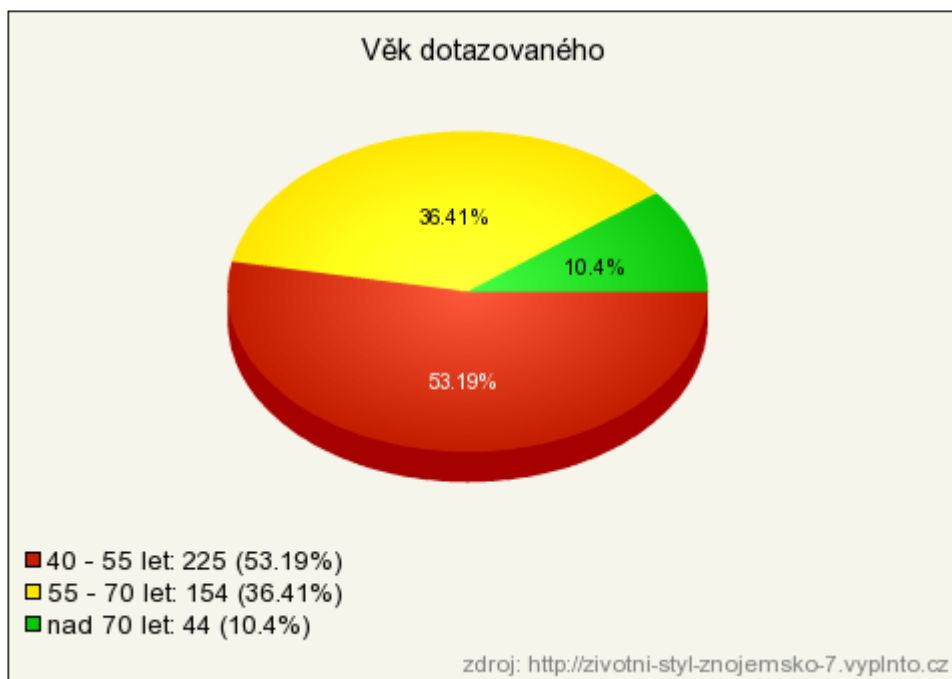
Graf č. 1Z – Pohlaví dotazovaného, Znojensko

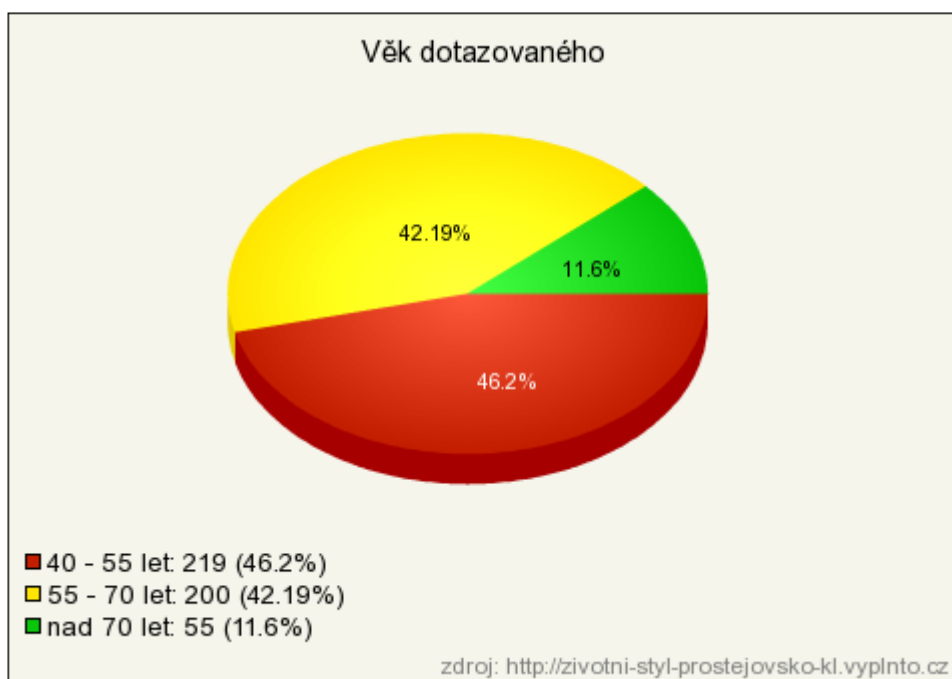
Graf č. 1P – Pohlaví dotazovaného, Prostějovsko

Graf č. 2Z – Věk dotazovaného, Znojensko

Graf č. 2P – Věk dotazovaného, Prostějovsko

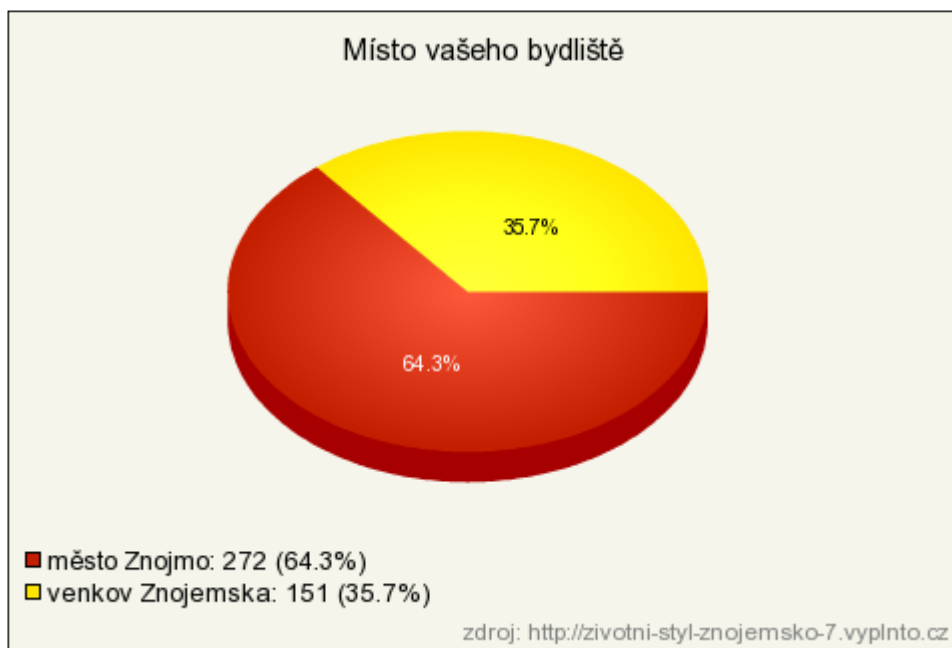
Graf č. 3Z – Vzdělání dotazovaného, Znojemsko

Graf č. 3P – Vzdělání dotazovaného, Prostějovsko

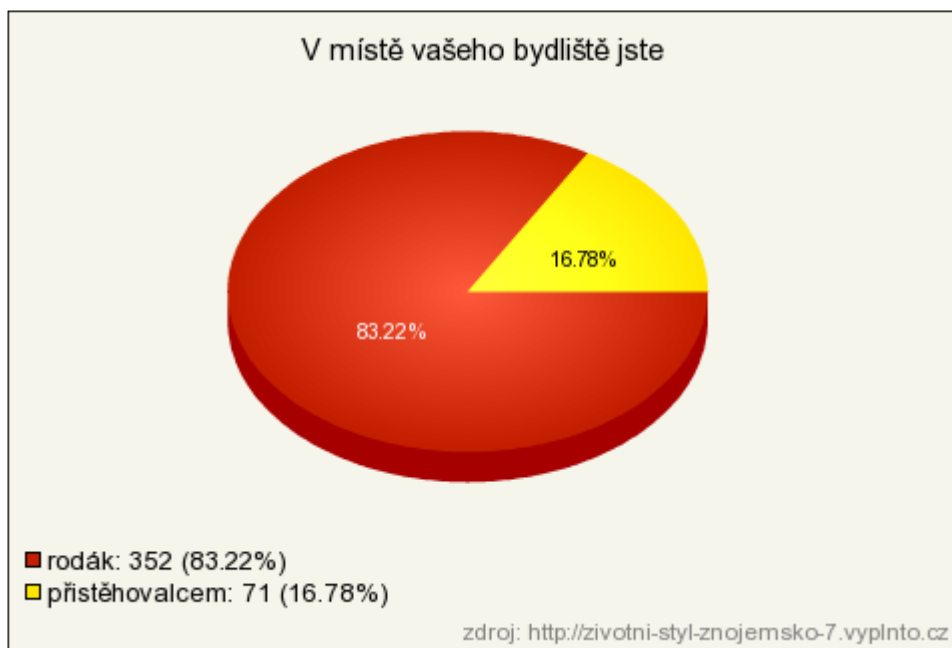
Graf č. 4Z – Místo bydliště dotazovaného, Znojensko

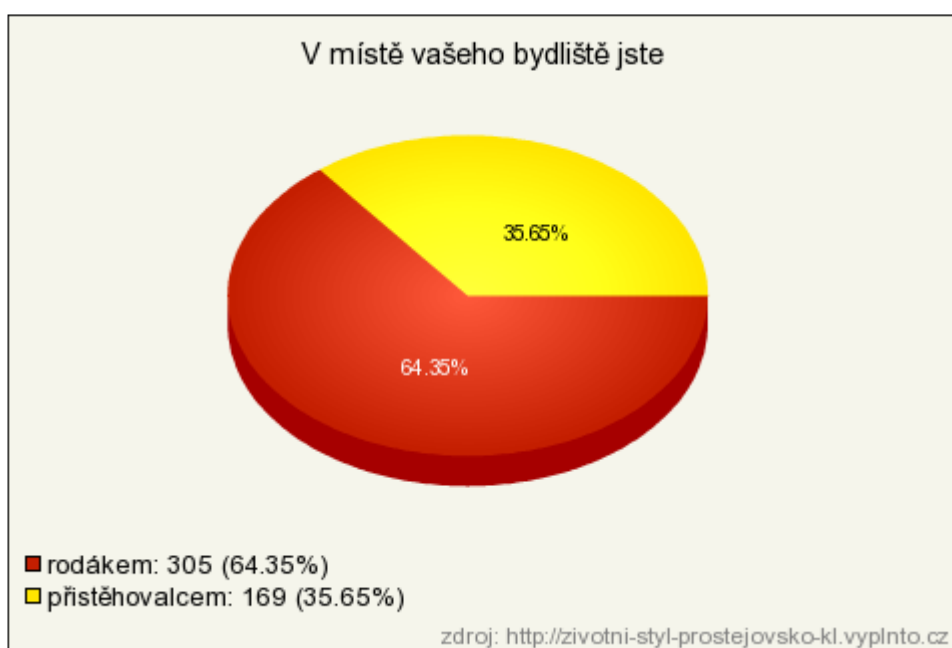
Graf č. 4P – Místo bydliště dotazovaného, Prostějovsko

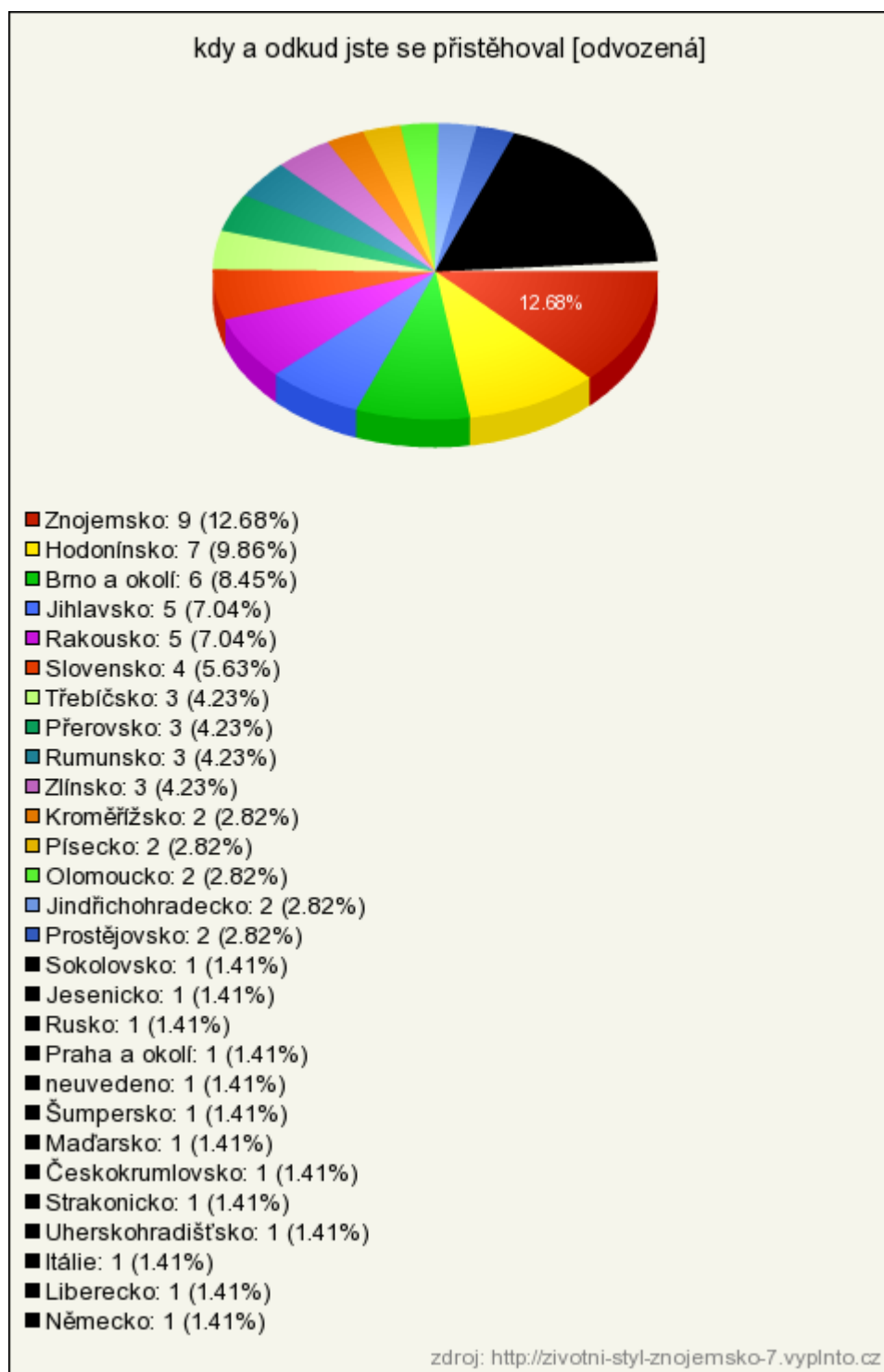
Graf č. 5Z – Rodák - přistěhovalec, Znojensko

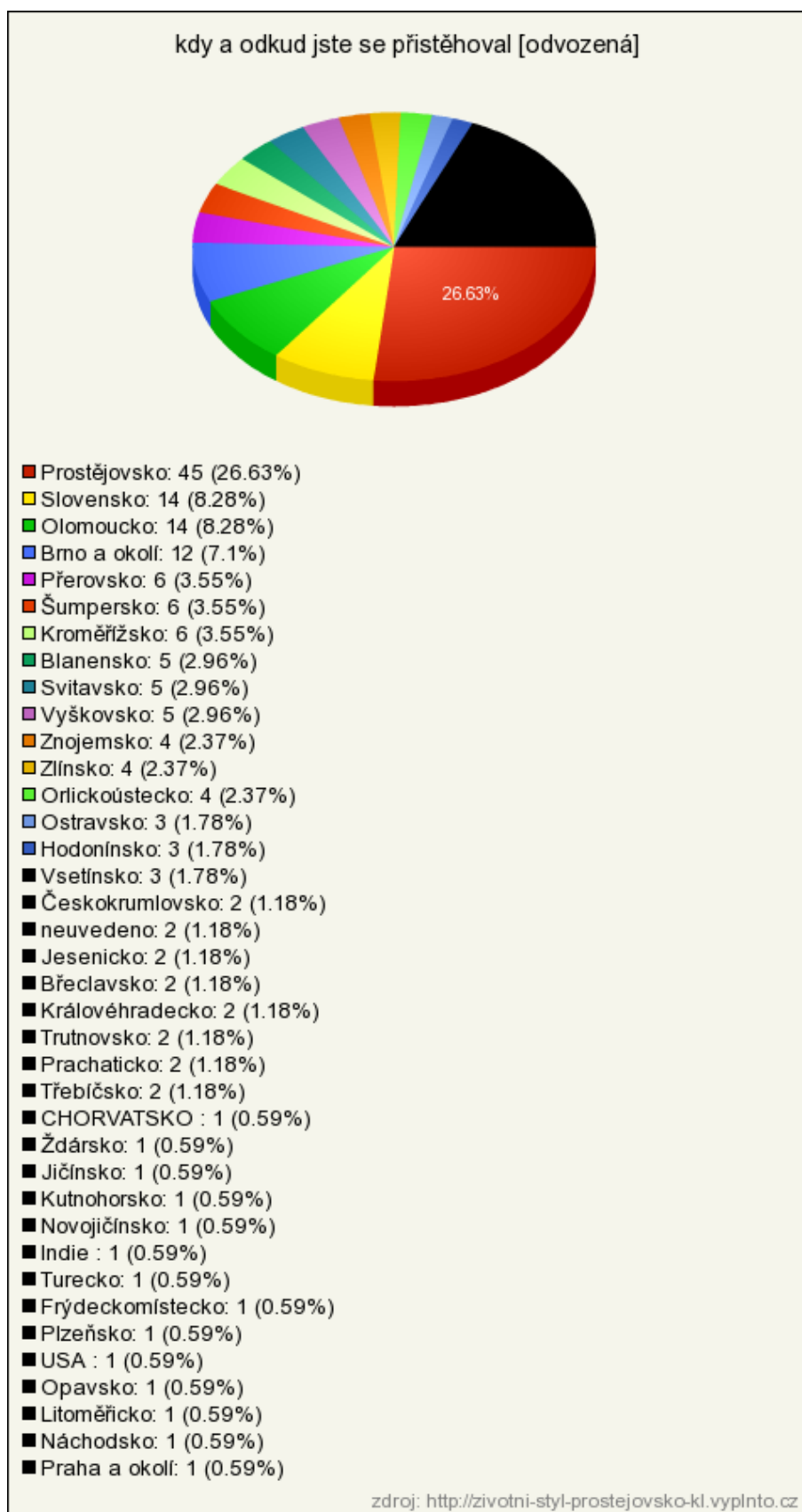
Graf č. 5P – Rodák - přistěhovalec, Prostějovsko

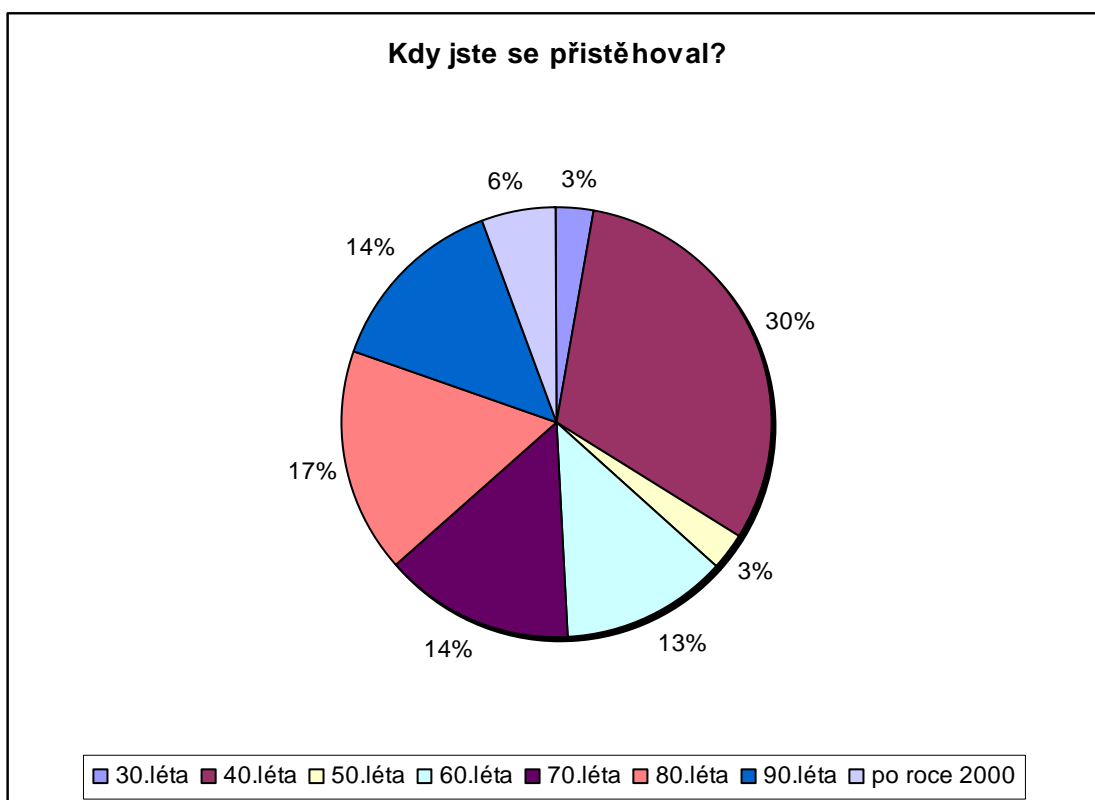
Graf č. 6aZ – Odkud jste se přistěhoval, Znojensko

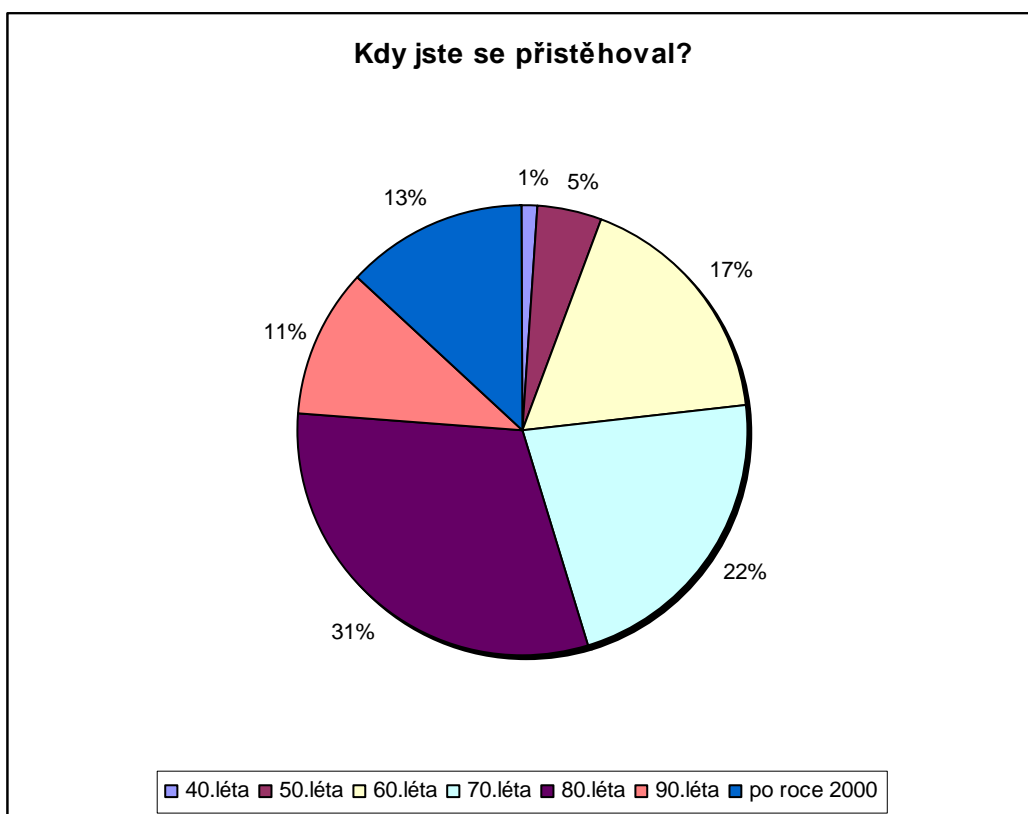
Graf č. 6aP – Odkud jste přistěhoval, Prostějovsko

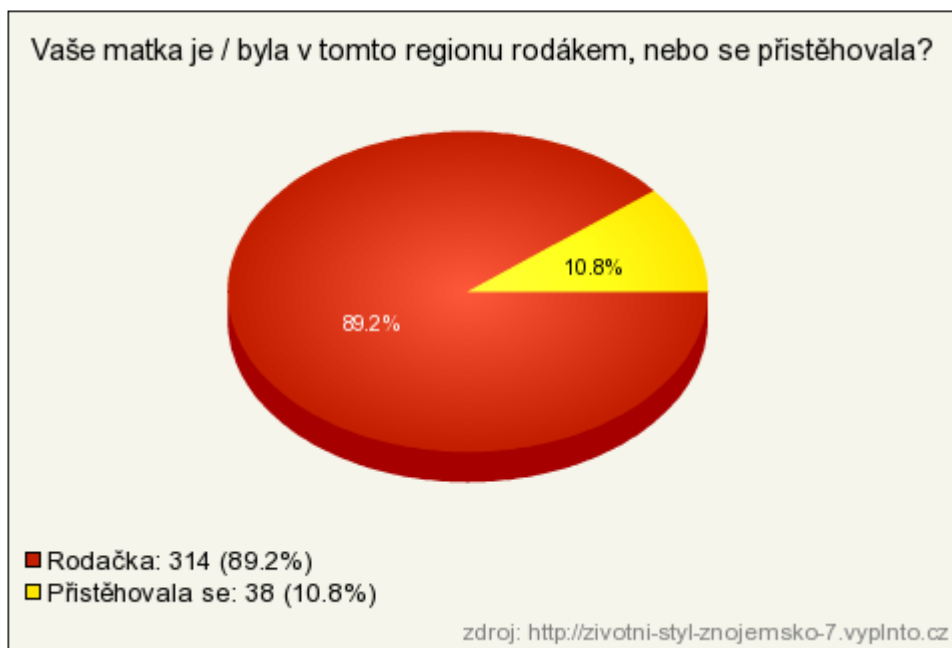
Graf č. 6bZ – Kdy jste se přistěhoval, Znojensko

Graf č. 6bP – Kdy jste se přistěhoval, Prostějovsko

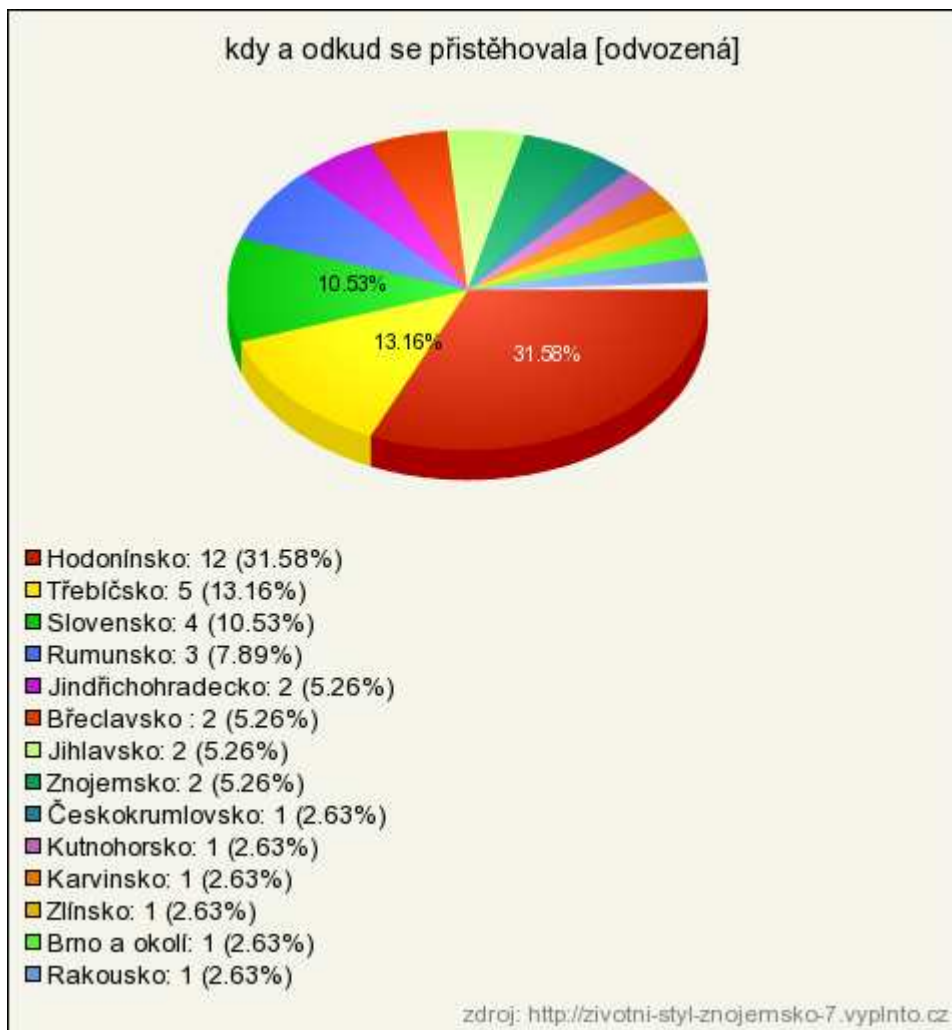
Graf č. 7Z – Matka – rodák/přistěhovalec, Znojensko

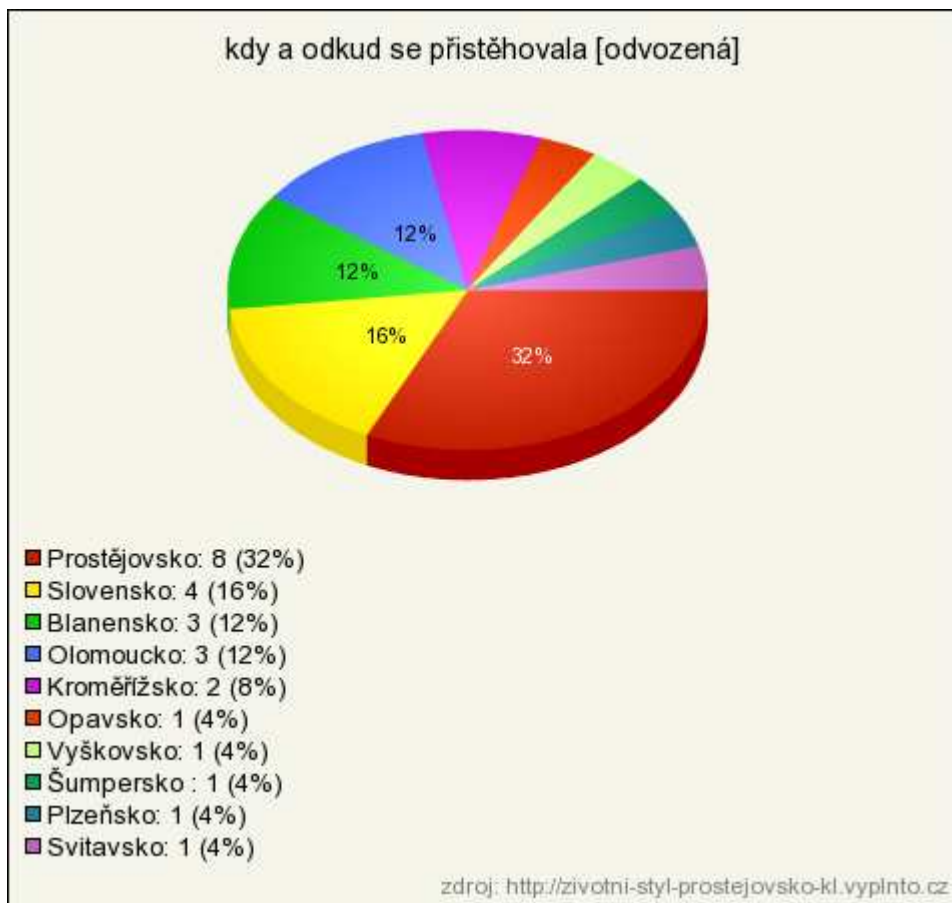
Graf č. 7P – Matka – rodák/přistěhovalec, Prostějovsko

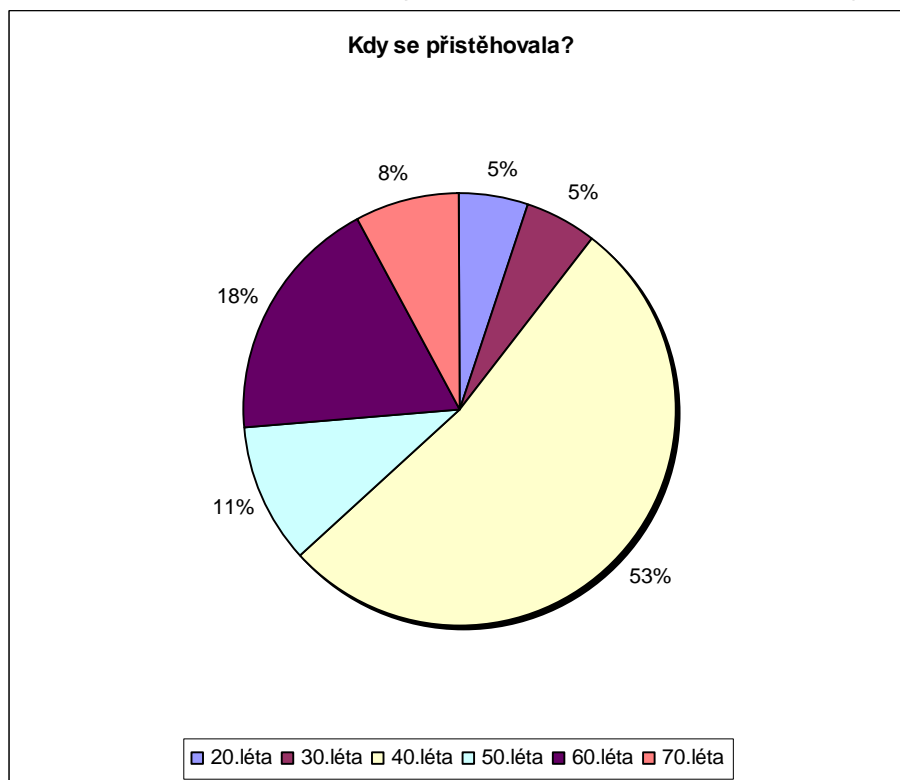
Graf č. 8aZ – Matka – odkud se přistěhovala, Znojensko

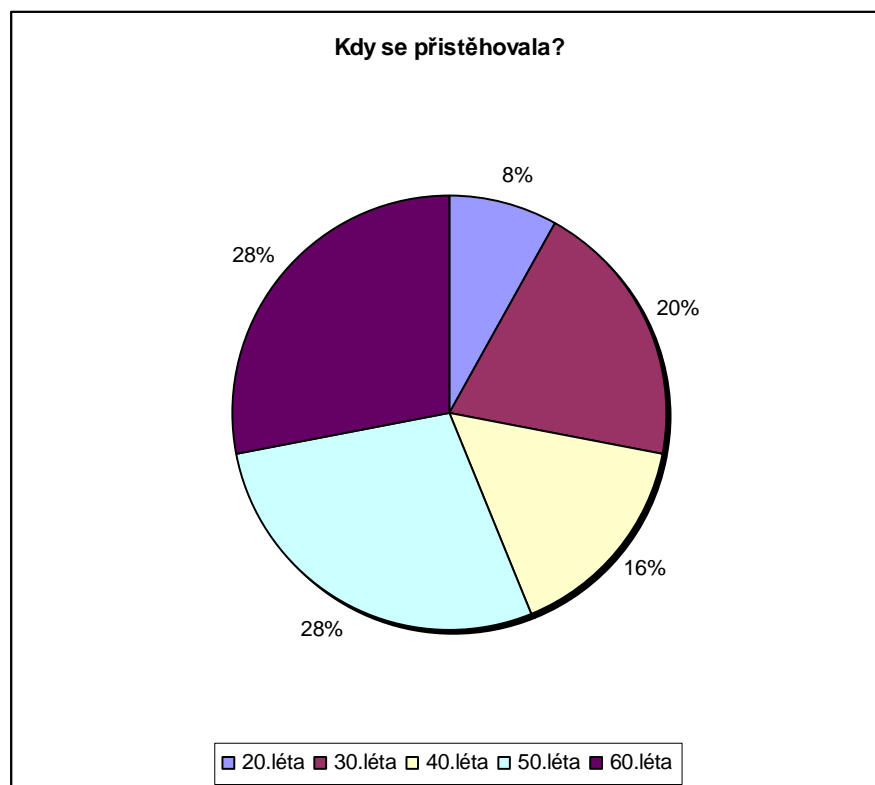
Graf č. 8aP – Matka – odkud se přistěhovala, Prostějovsko

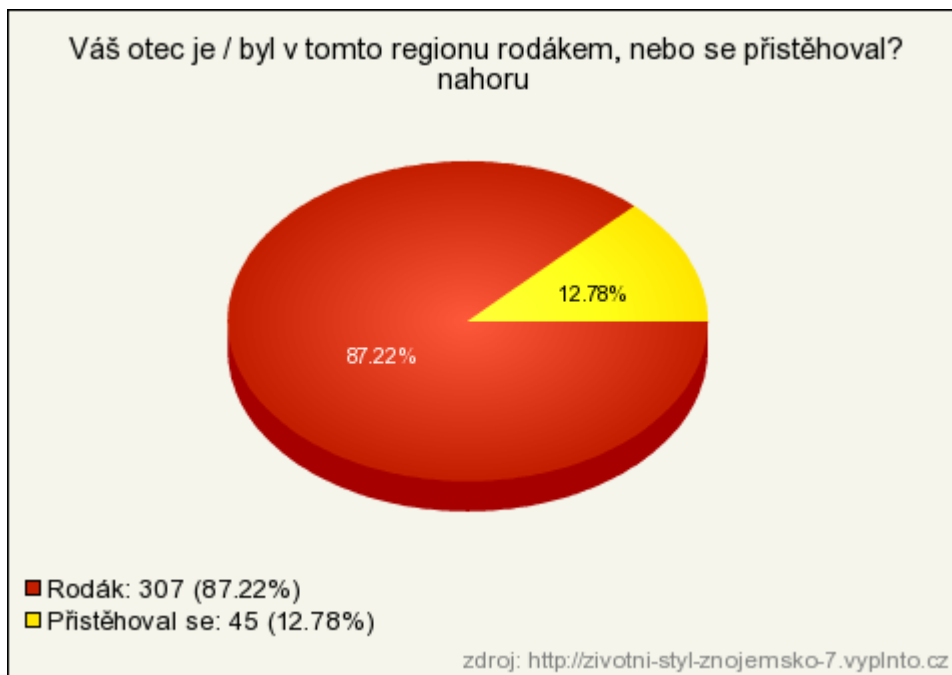
Graf č. 8bZ – Matka – kdy se přistěhovala, Znojemsko

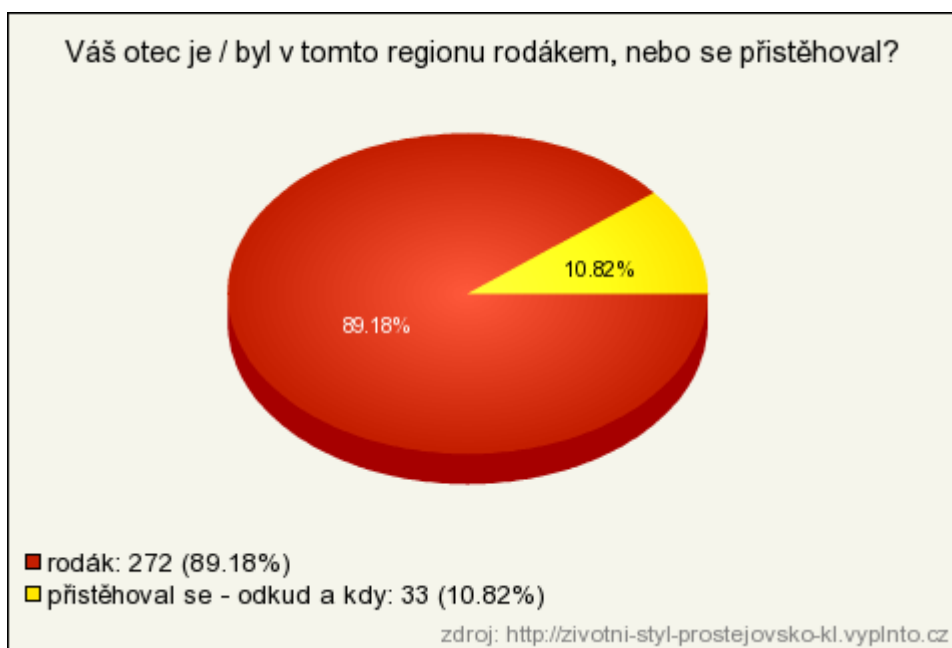
Graf č. 8bP – Matka – kdy se přistěhovala, Prostějovsko

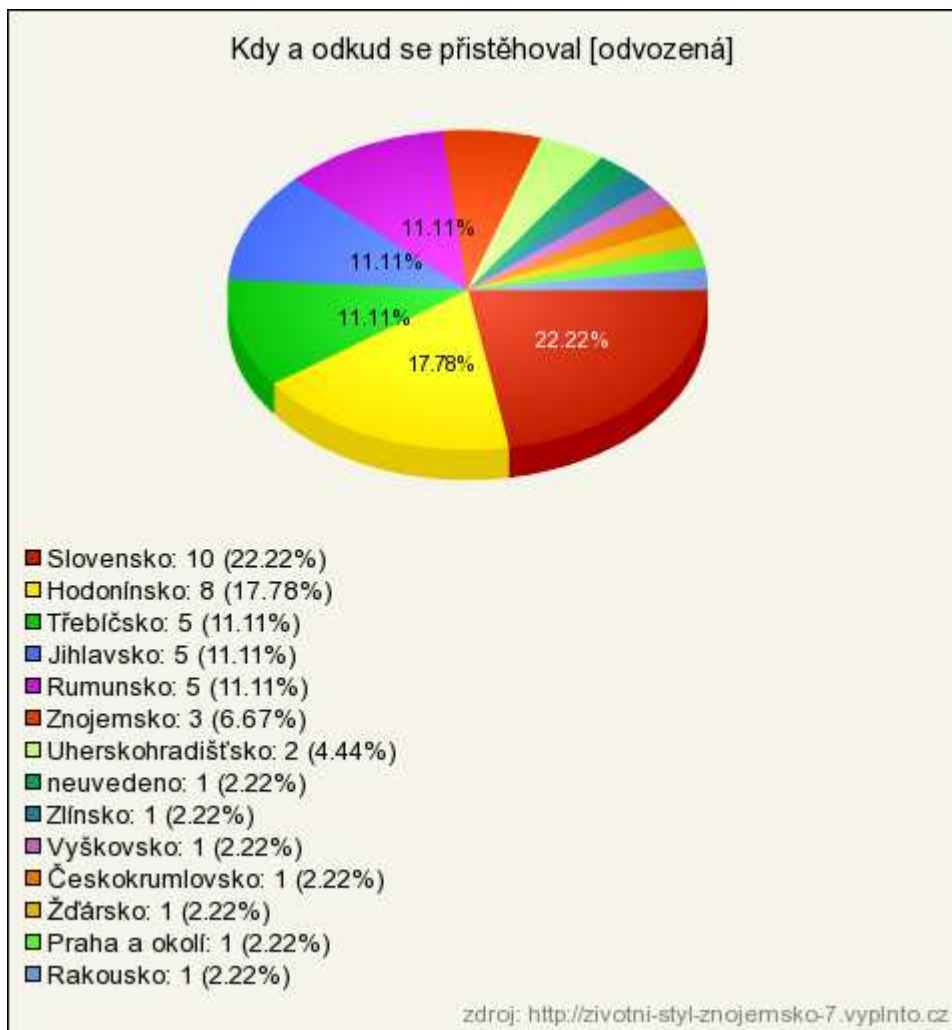
Graf č. 9Z – Otec – rodák/přistěhovalec, Znojensko

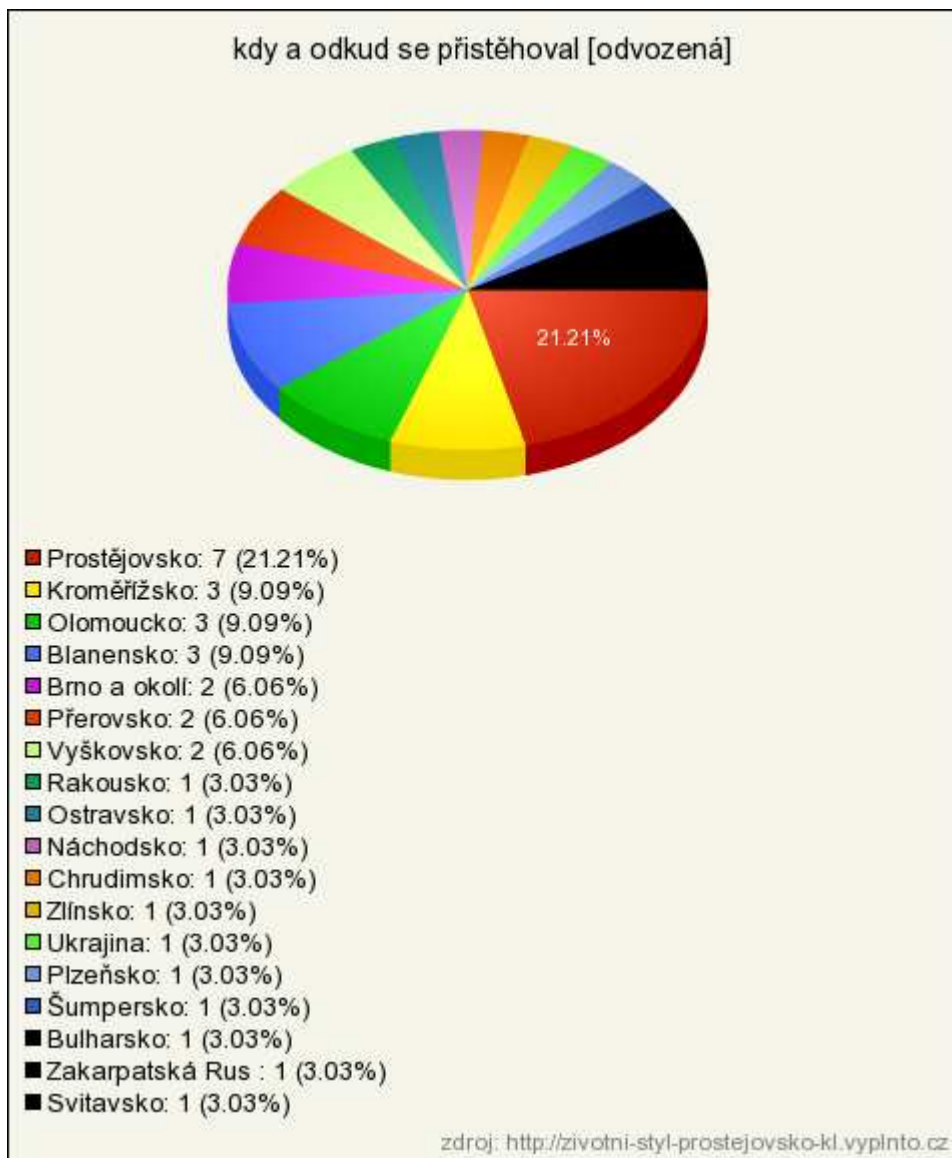
Graf č. 9P – Otec – rodák/přistěhovalec, Prostějovsko

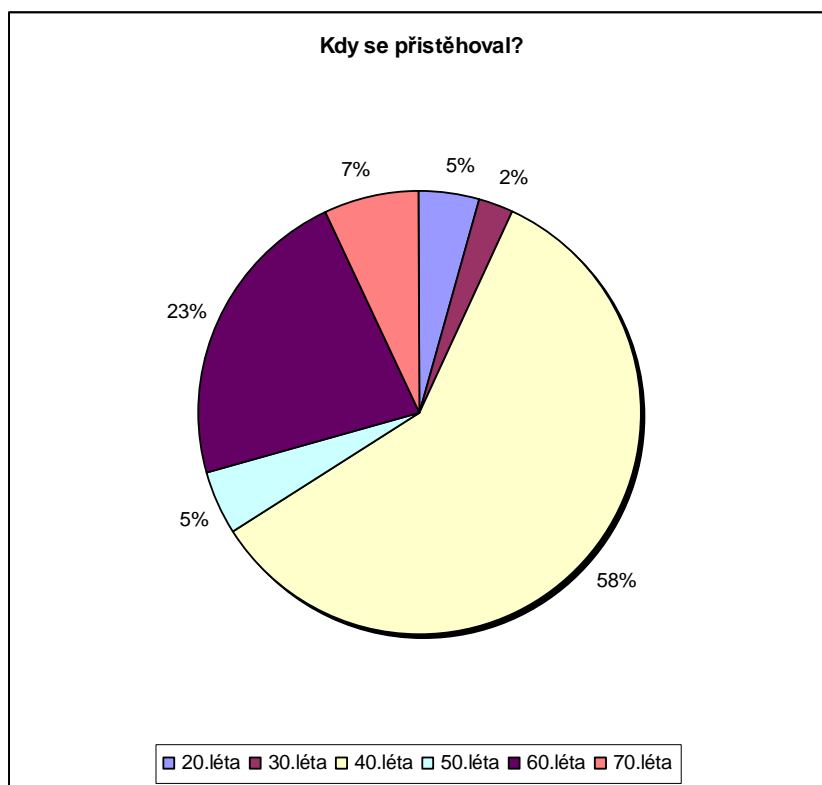
Graf č. 10aZ – Otec – odkud se přistěhoval, Znojemsko

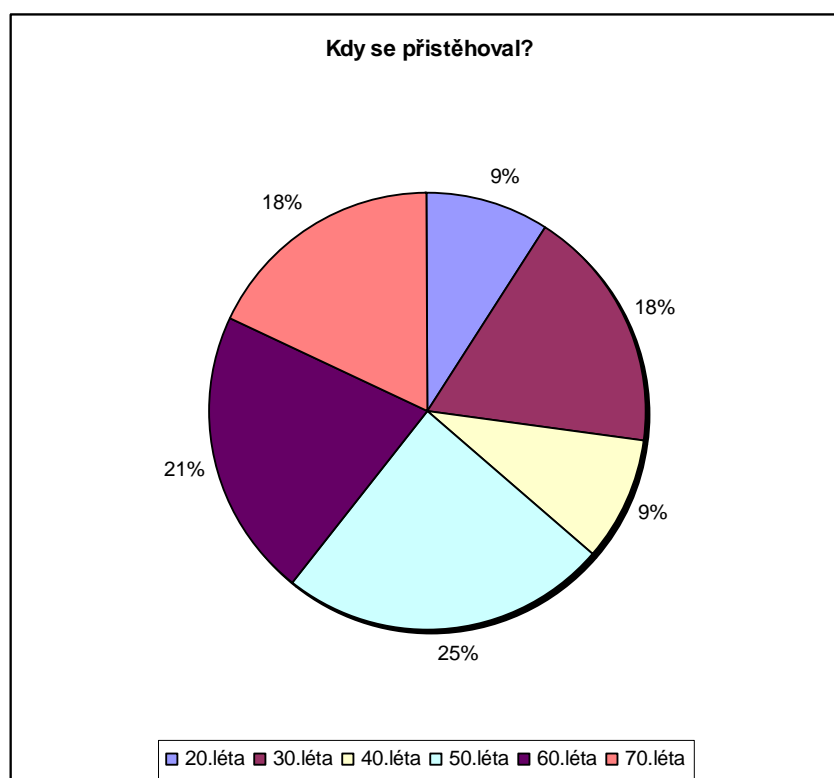
Graf č. 10aP – Otec – odkud se přistěhoval, Prostějovsko

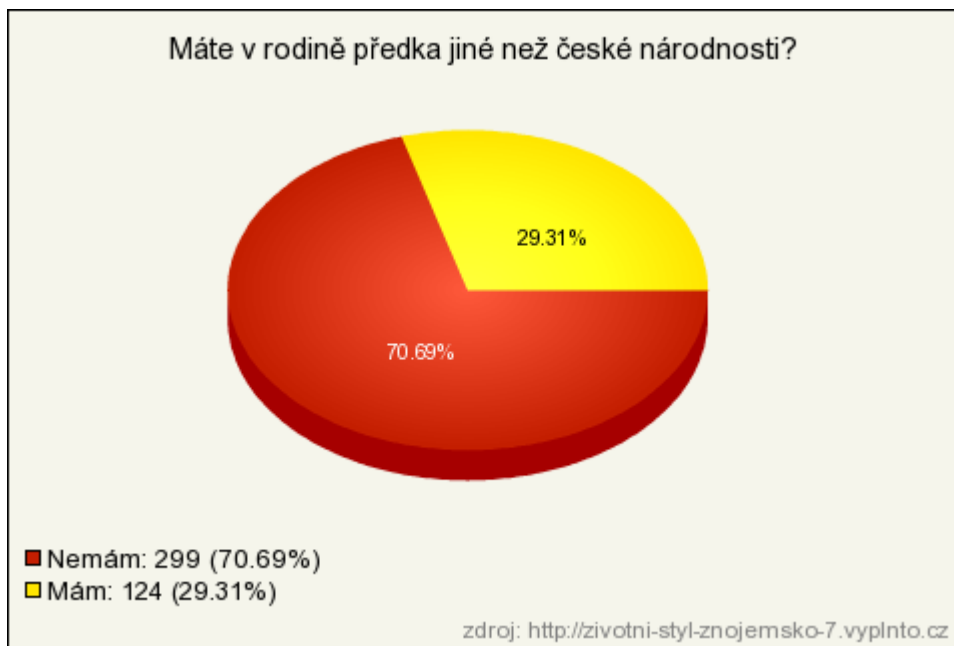
Graf č. 10bZ – Otec - kdy se přistěhoval, Znojensko

Graf č. 10bP – Otec - kdy se přistěhoval, Prostějovsko

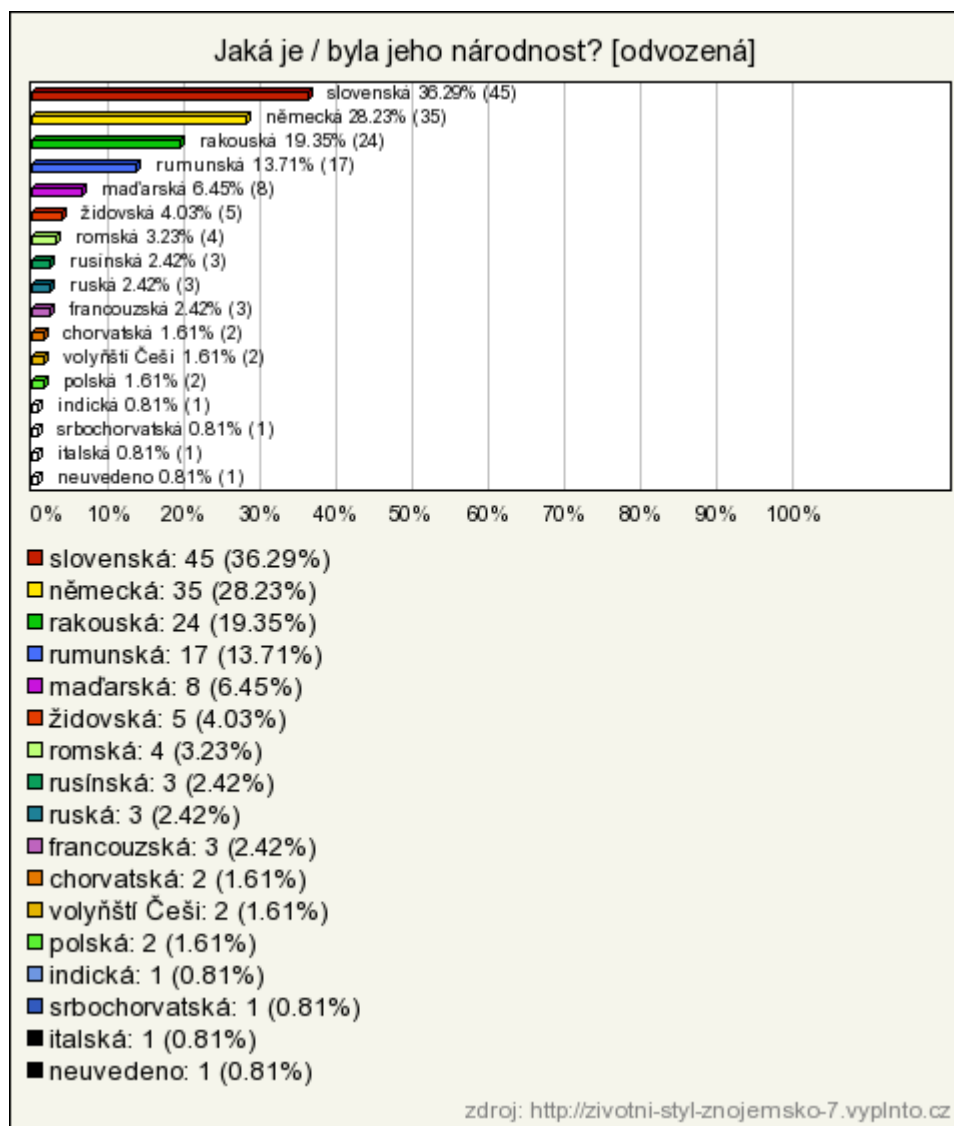
Graf č. 11Z – Výskyt předka jiné národnosti, Znojensko

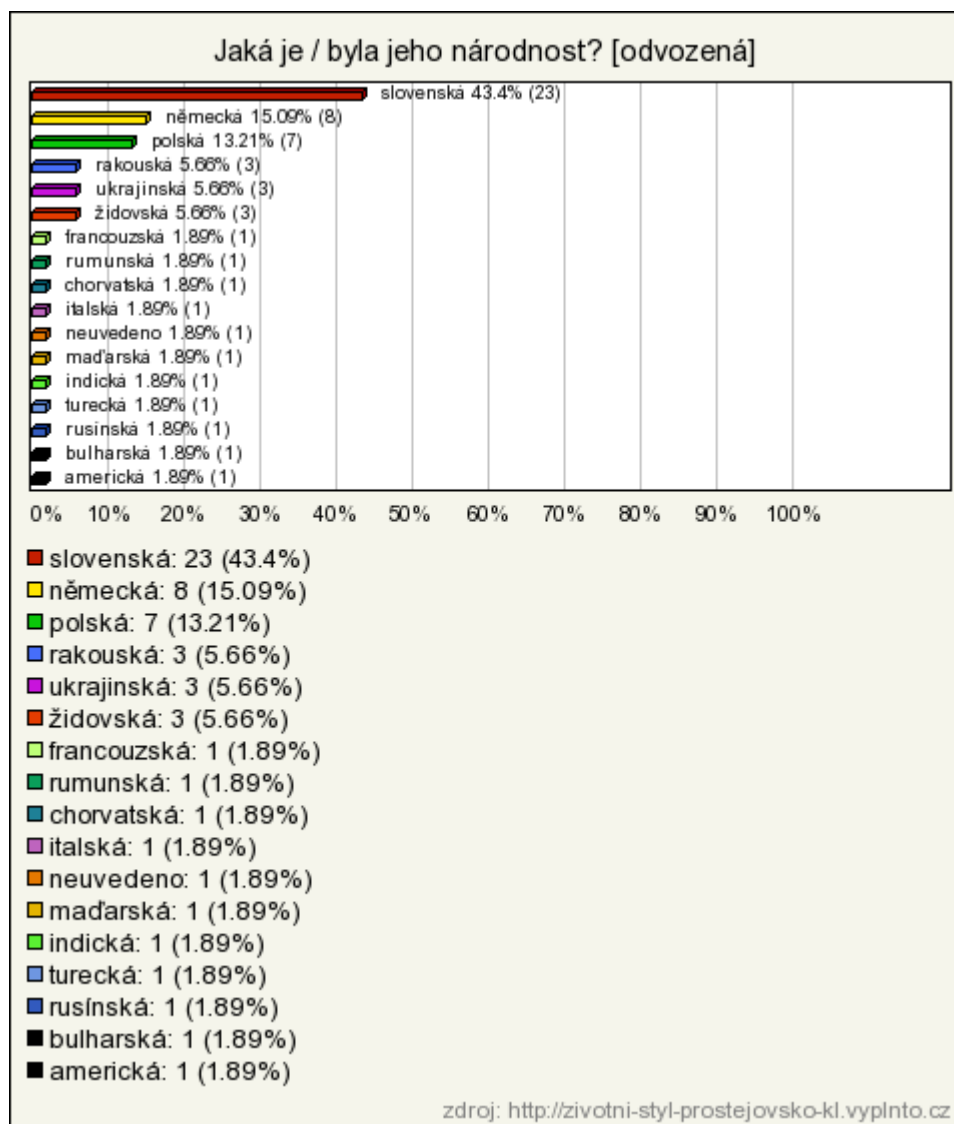
Graf č. 11P – Výskyt předka jiné národnosti, Prostějovsko

Graf č. 12Z – Národnost předka, Znojemsko

Graf č. 12P – Národnost předka, Prostějovsko

Graf č. 13Z – Přihlášení se k víře, Znojensko

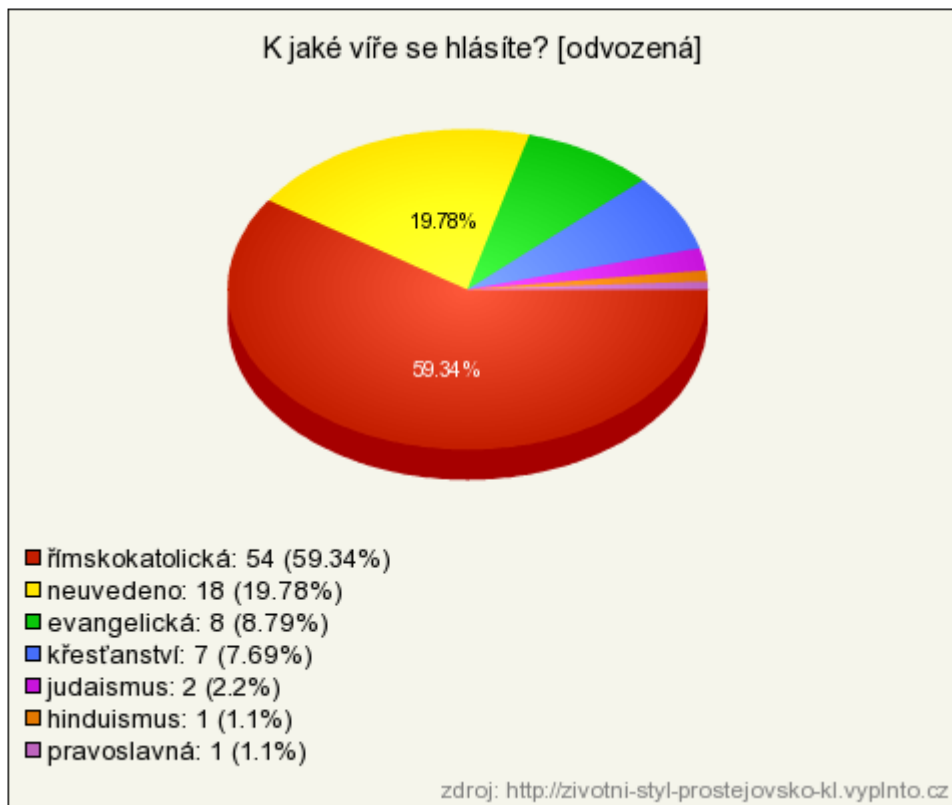
Graf č. 13P – Přihlášení se k víře, Prostějovsko

Graf č. 14Z – Druh vyznávané víry, Znojensko

Graf č. 14P – Druh vyznávané víry, Prostějovsko

Graf č. 15Z – Praktikování víry, Znojemsko

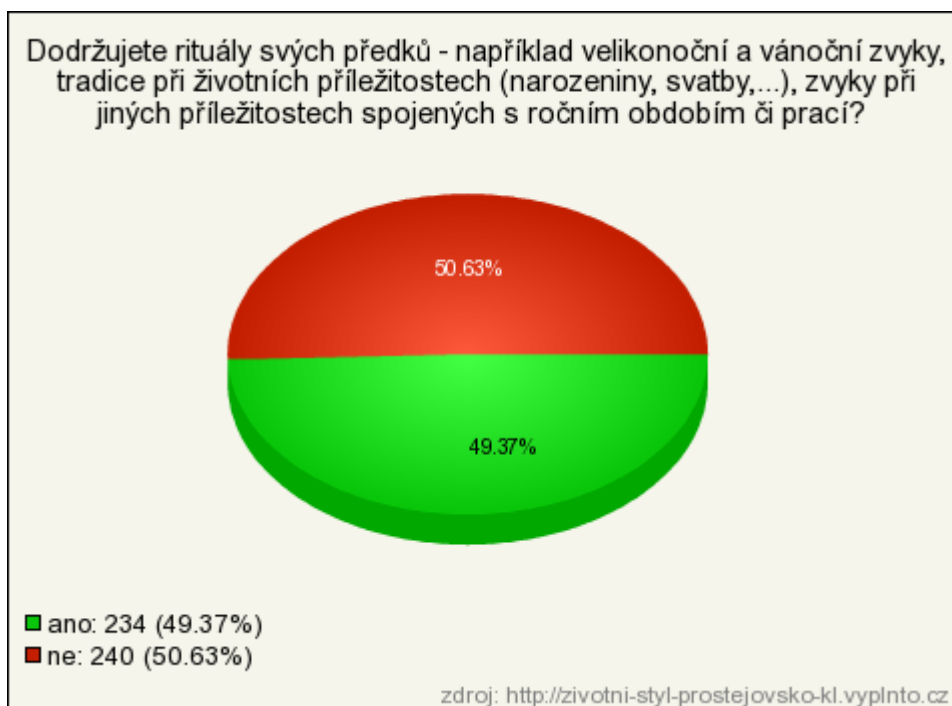
Graf č. 15P – Praktikování víry, Prostějovsko

Graf č. 16Z – Dodržování tradic předků, Znojensko

Graf č. 16P – Dodržování tradic předků, Prostějovsko

Graf č. 17Z – Specifikace dodržovaných tradic, Znojensko

Jaké tradice dodržujete? (popište, prosím, podrobněji zvláštnosti, např. velikonoční vajíčka zdobíme pouze modrotiskem, v den svatby ráno před obřadem zpíváme nevěstě pod okny, po sklizni děkujeme za úrodu tímto způsobemoblékáme si kroj při příležitosti apod.) [odvozená]

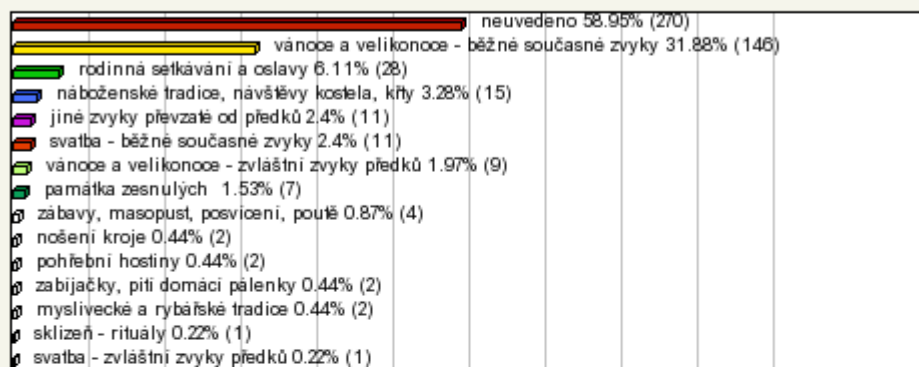
0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90% 100%

- neuvedeno: 160 (79.21%)
- vánoce a velikonoce - běžné současné zvyky: 17 (8.42%)
- zábavy, masopust, posvícení, poutě: 8 (3.96%)
- náboženské tradice, návštěvy kostela, křty: 6 (2.97%)
- jiné zvyky převzaté od předků: 6 (2.97%)
- vánoce a velikonoce - zvláštní zvyky předků: 5 (2.48%)
- rodinná setkávání a oslavy: 4 (1.98%)
- svatba - běžné současné zvyky: 4 (1.98%)
- památka zesnulých: 3 (1.49%)
- vinobraní, sklizeň - rituály : 3 (1.49%)
- zabíjačky a pití domácí pálenky: 3 (1.49%)
- svatba - zvláštní zvyky předků: 2 (0.99%)
- stavění máje: 2 (0.99%)
- nošení kroje: 2 (0.99%)
- pohřební hostiny: 1 (0.5%)
- myslivecké a rybářské tradice: 1 (0.5%)

zdroj: <http://zivotni-styl-znojensko-7.vyplnto.cz>

Graf č. 17P – Specifikace dodržovaných tradic, Prostějovsko

(popište, prosím, podrobněji zvláštnosti, např. velikonoční vajíčka zdobíme pouze modrotiskem, v den svatby ráno před obřadem zpíváme nevěstě pod okny, po sklizni děkujeme za úrodu tímto způsobem ,oblékáme kroj při příležitosti..... apod.) [odvozená]

0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90% 100%

- neuvedeno: 270 (58.95%)
- vánoce a velikonoce - běžné současné zvyky: 146 (31.88%)
- rodinná setkávání a oslavy: 28 (6.11%)
- náboženské tradice, návštěvy kostela, křty: 15 (3.28%)
- jiné zvyky převzaté od předků: 11 (2.4%)
- svatba - běžné současné zvyky: 11 (2.4%)
- vánoce a velikonoce - zvláštní zvyky předků: 9 (1.97%)
- památka zesnulých : 7 (1.53%)
- zábavy, masopust, posvícení, poutě: 4 (0.87%)
- nošení kroje: 2 (0.44%)
- pohřební hostiny: 2 (0.44%)
- zabíjačky, pití domácí pálenky: 2 (0.44%)
- myslivecké a rybářské tradice: 2 (0.44%)
- sklizeň - rituály: 1 (0.22%)
- svatba - zvláštní zvyky předků: 1 (0.22%)

zdroj: <http://zivotni-styl-prostejovsko-kl.vyplnto.cz>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lenka Copková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Helena Skarupská, Ph. D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Odlišnost jako kulturní a sociální jev - Rozdíly v životním stylu a hodnotách obyvatel Znojemska a Prostějovska v závislosti na dějinných událostech a geografické poloze
Název v angličtině:	Diversity as a cultural and social phenomenon - Differences in lifestyle and values of the population of Znojmo and Prostějov depending on historical events and geographical location.
Anotace práce:	Práce se věnuje rozdílům v životním stylu současných obyvatel regionů Znojemska a Prostějovska. Zkoumá, jaký vliv na ně měly a mají geografická poloha a dějinné události. V první, teoretické části jsou ve dvou kapitolách naznačena východiska, tj. historie osídlení obou regionů. Druhá, praktická část obsahuje vyhodnocení výzkumu, který probíhal formou dotazníkového šetření. Byl určen náhodnému vzorku obyvatel obou regionů, starších 40ti let a zjišťoval jejich původ, původ jejich předků, náboženské vyznání a to, zda dodržují rodinné či regionální tradice.
Klíčová slova:	Znojemsko, Prostějovsko, světové války, osídlení migrace, předkové, tradice, životní styl, historie, současnost
Anotace v angličtině:	This thesis deals with the differences in the lifestyles of today's inhabitants of regions Znojmo and Prostějov. It examines the effects of geographical position and historical events on them. In the first theoretical part are in two chapters indicated basis, history of the settlement of both regions. The second - practical part - contains evaluation of research which was conducted through a questionnaire survey. It was intended for a random sample of the population in both regions, 40 years and older and it detected their origin, origin of their ancestors, their religion and whether they comply with the family and regional traditions.
Klíčová slova v angličtině:	The Znojmo region, the Prostejov region, world wars, settlement, migration, ancestors, traditions, lifestyle, history, present.

Přílohy vázané v práci:	Přílohy – dotazníky (2x) Grafy (20 x 2)
Rozsah práce:	55 stran
Jazyk práce:	čeština